

**YAHUDİLİĞİN AİLE, CİNSELLİK VE CİNSEL
EĞİLİMLERE BAKIŞI**

**2024
YÜKSEK LİSANS TEZİ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ**

Sevilay AYZAZ

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÖREGEN**

YAHUDİLİĞİN AİLE, CİNSELLİK VE CİNSEL EĞİLİMLERE BAKIŞI

Sevilay AYZ

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÖREGEN**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Ocak 2024**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	8
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	10
ARCHIVE RECORD INFORMATION	11
KISALTMALAR	12
ARAŞTIRMANIN KONUSU	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	14
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	14
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	15
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	15
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	17
1.1. Kitab-ı Mukaddes.....	17
1.2. Tanah (Eski Ahit).....	17
1.1.1. Tevrat (Tora).....	18
1.1.2. Peygamberler (Neviim).....	19
1.1.3. Kitaplar (Ketuvim)	20
1.3. Sözlü Tevrat (Talmud).....	20
1.4. Aile Kavramı.....	21
1.5. Cinsiyet Kavramı	21
1.6. Cinsellik Kavramı	22

2. YAHUDİLİĞİN AİLE FAKTÖRÜ ÜZERİNDEN KADININ TOPLUMDAKİ YERİNE BAKIŞI.....	25
2.1. Tevrat Hukukunda Kadın.....	30
2.2. Rabhani Hukukta Kadın	38
2.3. Yahudilikte İsmi Geçen Önemli Kadın Figürleri.....	43
3. YAHUDİLİĞİN AİLE FAKTÖRÜ ÜZERİNDEN FARKLI CİNSEL EĞİLİMLERE BAKIŞI	47
3.1. Yahudiliğin Meşru Gördüğü Cinsel Eğilimler	49
3.2. Yahudiliğin Meşru Görmediği Cinsel Eğilimler	50
3.2.1. Yahudiliğin Homoseksüel Birlikteliğe Bakışı.....	50
3.2.2. Yahudiliğin Ensest İlişkiye Bakışı.....	53
3.2.3. Yahudiliğin Zoofiliye Bakışı	55
3.2.4. Yahudiliğin Transvestik Fetişizme Bakışı	57
4. YAHUDİLİĞİN CİNSEL KORUNMA YÖNTEMLERİNE BAKIŞI	58
4.1. Doğumu Kontrol Altına Almada Doğal Yöntemler	62
4.1.1. Geri Çekme Yöntemi.....	62
4.1.2. Ritim/Takvim Yöntemi.....	64
4.1.3. Vajinal Duş Yöntemi	65
4.2. Doğumu Kontrol Altına Almada Bariyer Yöntemleri.....	66
4.2.1. Prezervatif/Kondom Yöntemi.....	66
4.2.2. Spermisid Yöntemi	68
4.2.3. Diyafram ve Servikal Kap Yöntemi	69
4.2.4. Spiral/IUD (Rahim İçi Araç) Yöntemleri	70
4.3. İlaçla Doğum Kontrol Yöntemleri.....	72
4.3.1. Doğum Kontrol Hapları	72
4.3.2. Mini Haplar	75
4.3.3. Ertesi Gün Hapları (Acil Doğum Kontrol Kiti).....	76
4.3.4. Aylık ve Üç Aylık İğne.....	77
4.3.5. Deri Altı ve Kas Uygulamaları	78
4.3.6. Tüplerin Bağlanması (Tüp Ligasyonu).....	78
4.3.7. Erkeklerde Kanalların Bağlanması (Vazektomi).....	79
4.4. Geleneksel Yahudilikte Kullanılan Doğum Kontrol Yöntemi “Moch” ..	80
SONUÇ	83

KAYNAKÇA.....	86
ÖZGEÇMİŞ	92

TEZ ONAY SAYFASI

Sevilay AYAZ tarafından hazırlanan “YAHUDİLİĞİN AİLE, CİNSELLİK VE CİNSEL EĞİLİMLERE BAKIŞI” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÖREGEN

Tez Danışmanı, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 08.01.2024

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Mustafa YİĞİTOĞLU (BAİBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÖREGEN (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Naim NAIMİ (KBÜ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Sevilay AYAZ

İmza :

ÖNSÖZ

Hemen hemen bütün dinlerin nihai amacı; onları takip eden insanların Tanrı'nın istekleri ve buyrukları doğrultusunda sosyal ve toplumsal ahlak kazanarak mutlu bir yaşam sürmelerini sağlamaktır. Bu sebeple dinler, bireylerin karşısına çıkan veya çıkabilecek tüm konularla ilgili yönlendirmeleri, birtakım emir ve yasakları barındırmaktadır. Bu bağlamda toplumsal yapıyı oluşturan aile kurumu ile ilgili de birtakım istek ve arzular mevcuttur. Yahudilik dini açısından da kendilerinin “seçilmişlik” fikri ve bu fikir etrafında gelişmekte olan “çoğalma” fikri aile kurumunun gelişmesinde, çoğalmasında ve yapısında etkili olmaktadır. Günümüzde çok fazla ve çok farklı şekillerde tartışılmakta olan farklı cinsel eğilimler konusunun bu çalışmada yer almasının ve incelenmesinin sebebi, konunun doğrudan aile kurumunu etkilemesi olmaktadır. Yine bununla birlikte günümüzde kadının sosyal hayata daha aktif katılımı sebebiyle fazla çocuk sahibi olma arzularının azalması ve çoğunluk bakımından “geniş aile” kavramından “çekirdek aile”ye dönüşen aile kurumundan dolayı cinsel korunma yöntemleri ve kadın konuları da bu çalışmada incelenmektedir. Bu çalışmada yer alan konuları, Yahudilik dini bakış açıları ve dini değerleri üzerinden aile faktörüne ve bu faktörün doğrudan veya dolaylı şekilde etkilendiği hususlara dayandırarak inceleyeceğiz.

Çalışma dört ana bölüm ve sonuç bölümünden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal çerçeve ele alınmakta ve öncelikle kendisinden ana kaynak olarak istifade ettiğimiz Kitab-ı Mukaddes'in tasnifi ve içeriği, konuyla alakalı cinsiyet ve cinsellik kavramları ele alınmaktadır. İkinci bölümde ise Yahudiliğin kadının toplumdaki yerine bakışı; kadının dini, sosyal ve toplumsal hayattaki duruşu ve aktifliği, özellikle aile hayatı ve aile hayatını etkileyecek hususlar üzerinden kadın konusu incelenmektedir. Konu Tevrat ve Rabbanî hukuk bağlamında tasnif edilmekte ve Yahudilikte ismi geçen önemli kadın figürleri üzerinden Yahudiliğin ideal kadın anlayışı ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde güncel konulardan olan farklı cinsel eğilimler konusu ve Yahudiliğin bu konuya kutsal metinler aracılığıyla bakışı incelenmektedir. Farklı cinsel eğilimlerden Yahudilik açısından meşru görülen ve meşru görülmeyen cinsel eğilimler

tasnif edilmiş olup, meşru görülen cinsel eğilimin “düz ilişki” olarak da tabir edilen heteroseksüellik olduğunu; meşru görülmeyen cinsel eğilimlerin ise homoseksüellik, ensest ilişki, zoofili ve transvestik fetişizm olduğu ortaya konmaktadır. Günümüzde giderek artan cinsiyet değiştirme vakaları ve farklı cinsel eğilimlere meyilim söz konusu olduğu için, aile kurumunun da bu konudan doğrudan etkileneceği düşünülerek bu konu çalışmamızda yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise cinsel korunma yöntemlerine değinilerek özellikle kadınların sıkça başvurduğu bu yöntemlerin Yahudilik perspektifinden nasıl karşılandığı, kullanımına izin verilip verilmediği veya hangi şartlarda verildiği incelenmektedir. Kullanılan yöntemler doğal yolla, ilaç, bariyer ve geleneksel yöntemler olmak üzere dört ayrı şekilde incelenmektedir. Sonuç bölümünde ise incelenen ve araştırılan konuların Yahudilik bağlamında genel bir değerlendirilmesi yapılmakta ve çıkarımlar ortaya konulmaktadır.

Son olarak çalışmamın başlangıcından sonuna kadar her aşamasında bana yol gösteren, bilgi birikimi ve tecrübelerinden istifade ettiğim değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÖREGEN’e teşekkür eder, saygılarımı sunarım. Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım Doç. Dr. Mustafa YİĞİTOĞLU hocama ve her zaman manevi desteğini ve yardımını esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Naim NAİMİ hocama teşekkür ederim. Bu süreçte maddi-manevi her zaman beni destekleyerek yanımda olan ve beni sevgiyle büyüten kıymetli anne ve babam Şükriye-Celal DEMİRKOL’a, moral ve motivasyon anlamında her zaman beni teşvik edip destekleyen kardeşlerime ve değerli eşim Onur AYAZ’a teşekkür ederim.

Sevilay AYAZ

Karabük, 2024

ÖZ

Bu çalışmada Yahudiliğin aile, cinsellik ve cinsel eğilimlere bakışı incelenmektedir. Araştırma konuları Yahudiliğin kutsal metinleri üzerinden incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden arşiv araştırması/belge tarama yöntemi ve betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Yahudilik ataerkil bir yapıyı teşkil etmektedir ve bu bağlamda kadının asli görevinin iyi bir eş ve iyi bir anne olması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle kadının sosyal ve toplumsal hayattaki yeri bu görev etrafında şekillenmekte ve ibadet hayatına katılımlarında özellikle biyolojik farklılıkların etkisi görülmektedir. Aile kurumunu doğrudan etkilemesi sebebiyle farklı cinsel eğilimler de çalışmanın konusu olmaktadır. Bu konu Yahudiliğe göre meşru olan ve meşru olmayan cinsel eğilimler olmak üzere iki ayrı gruba ayrılmaktadır. Meşru olan cinsel eğilim, düz ilişki olarak adlandırılmakta olan heteroseksüelliktir. Meşru olmayan cinsel eğilimler ise homoseksüellik, ensest ilişki, zoofili ve transvestik fetişizmdir. Yine aile kurumunu doğrudan etkilemekte olan cinsel korunma yöntemleri ise doğal, ilaçla, bariyer ve geleneksel yöntemler olmak üzere dört başlıkta incelenmektedir. Genel anlamda meni israfı olup olmadığına bakılarak ve kişinin çocuk doğurmasına ve hamile kalmasına engel olan fiziksel ve psikolojik durumlar ele alınarak kullanımına izin verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yahudi, Yahudilik, Kadın, Aile, Cinsellik, Doğum Kontrol, Dinler Tarihi

ABSTRACT

In this study, Judaism's view of family, sexuality and sexual tendencies is examined. Research topics were examined through the sacred texts of Judaism. In the research, archive research/document scanning method and descriptive analysis technique, which are among the qualitative research methods, were used. Judaism constitutes a patriarchal structure, and in this context, it has emerged that the primary duty of a woman is to be a good wife and a good mother. For this reason, women's place in social and community life is shaped around this task, and the impact of biological differences is especially evident in their participation in prayer life. Different sexual tendencies are also the subject of the study because they directly affect the family institution. According to Judaism, this issue is divided into two separate groups: legitimate and illegitimate sexual tendencies. The legitimate sexual orientation is heterosexuality, also called straight intercourse. Illegitimate sexual tendencies are homosexuality, incest, zoophilia and transvestic fetishism. Sexual protection methods, which also directly affect the family institution, are examined under four headings: natural, drug, barrier and traditional methods. In general, its use is allowed by checking whether there is any waste of semen and by considering the physical and psychological conditions that prevent the person from giving birth to a child and becoming pregnant.

Keywords: Jewish, Judaism, Woman, Family, Sexuality, Birth Control, History of Religions

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Yahudiliğin Aile, Cinsellik ve Cinsel Eğilimlere Bakışı
Tezin Yazarı	Sevilay AYZ
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÖREGEN
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	08.01.2024
Tezin Alanı	Dinler Tarihi Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	92
Anahtar Kelimeler	Yahudi, Yahudilik, Kadın, Aile, Cinsellik, Doğum Kontrol, Dinler Tarihi

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Judaism's Perspective on Family, Sexuality and Sexual Tendencies
Author of the Thesis	Sevilay AYZ
Advisor of the Thesis	Assist. Prof. Dr. Mustafa GÖREGEN
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	08.01.2024
Field of the Thesis	History of Religions
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	92
Keywords	Jewish, Judaism, Woman, Family, Sexuality, Birth Control, History of Religions

KISALTMALAR

bk.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör
Hz.	: Hazreti
Pak J Med Sci	: Pakistan Tıp Bilimleri Dergisi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TTB	: Türk Tabipler Birliği
v.dğr.	: Ve diğerleri

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Diğer dinlerde olduğu gibi Yahudiliğin de muhatabı insandır ve insanı ilgilendiren her şey dinin konusu olmaktadır. Bireyleri oluşturan toplumun oluşumu, gelişimi, çoğalışı ancak aile kurumuyla sağlanabildiği için bu kurumun oluşmasında ve sürdürülmesinde her iki cinsin birbiriyle etkileşimi söz konusu olmaktadır. Bu sebeple Yahudilik açısından her iki cinsin birlikteliğinden oluşacak olan evlilik, cinsellik ve aileye dair emir ve yasaklar olduğu söylenebilir. Ayrıca temelinde “seçilmişlik” ve “kutsal millet” inancı olan Yahudiliğin temel gayelerinde sürdürülebilirlik ve devamlılık olması yönüyle cinselliğe, cinsel eğilimlere, cinsel korunma yöntemlerine ve aileyi oluşturan ana karakterlerden biri olan kadına dair de bazı yönlendirmeler söz konusu olacaktır. Nitekim Tevrat’ta da “Verimli olun, çoğalın” ifadesinden hareketle neslin devamı için cinselliğe ve çoğalmaya önem verildiği ortaya konmuştur.

Fakat devrin her anında ve her konuda olduğu gibi insanların dürtüleri, doğaları, rahatsızlıkları veya çeşitli sapkınlıklar gereği cinsellik alanında da farklı uygulamalar veya yönelimler olmuştur. Ancak bu yönelimler sadece zina bağlamında değerlendirildiği için bazı yönelimler hakkında yorum yapılmamış ve/veya bunlar üzerine bir çalışma yapılmamıştır. Bu sebeple araştırmanın problemini Yahudiliğin farklı cinsel eğilimlere, cinsel korunma yöntemlerine ve kadının toplumdaki yerine bakışı, yorumu oluşturmaktadır.

Araştırma esnasında;

1. Yahudi kutsal metinlerinde farklı cinsel yönelimlerle ilgili buyruklar var mıdır ve kabul gören cinsel yönelimler nelerdir? Cinsel yönelimlerle ilgili bazı yasaklar varsa bunun sebebi nedir?
2. Önceden varlığı bilinmemekle birlikte modern zamanlarla adı duyulan teşhircilik, fetişizm, transvestik olma durumu Yahudilik açısından nasıl değerlendirilir, bunların dindeki durumu ve yeri nedir?
3. Encest ilişkiler Yahudilik ve Tevrat geleneğinde nasıl değerlendirilir? Encest ilişkiden kasıt nedir? Hangi yakınlık bağlarıyla kurulan ilişki encest ilişki kapsamında değerlendirilmektedir?
4. Yahudilik’te kabul gören cinsel korunma yöntemleri nelerdir? Kabul görmediği takdirde hangi gerekçelere dayandırılarak bu yöntemler uygun

görülmemektedir?

5. Yahudilik aile faktörü üzerinden kadını nasıl konumlandırmıştır ve kadının toplumdaki yeri nedir?

gibi sorular araştırmanın konusu olmakta ve elde edilen yanıtlardan hareketle çıkan sonuçlar incelenmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın ana amacı, Yahudiliğin farklı cinsel eğilimlere, cinsel korunma yöntemlerine ve kadının toplumdaki yerine, aile faktörü üzerinden bakışını ve yorumunu incelemektir. Bu tez ile Yahudiliğin farklı eğilimleri ve cinsel korunma yöntemlerini aile faktörüne dayandırarak kadının toplumdaki yerini nasıl değerlendirdiğinin ortaya konulabilmesi açısından bu çalışmanın Yahudilik üzerine yapılan diğer çalışmalara da katkıda bulunabileceği umulmaktadır.

Yapılacak olan çalışma farklı cinsel eğilimlere sadece İslam dini açısından tepkilerin veya yorumların var olduğu yanılgısını kırmayı hedefliyor olup, diğer dinler açısından da farklı cinsel yönelimlere emir, yasaklar ve yorumun olduğunu ve bunların sebeplerini ortaya koymak açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma; Yahudilik üzerine yapılan çalışmalara katkı sağlamak ve çalışma kapsamını genişletmek amacıyla Dinler Tarihi bilim dalının bir metodu olan karşılaştırmalı metodu kullanarak dinleri tanımak ve Ahmet Mithat Efendi'nin ifadesiyle tevhid ilmini daha iyi anlayabilmek açısından önem arz etmektedir. Yahudiliğin aile kurumuna verdiği önem neticesinde kadının aile faktörü açısından toplumdaki yerinin incelenmesi çalışma konuları anlamında literatürdeki boşluğu dolduracağı umulmaktadır. Ayrıca araştırma, güncel konuları içermesi sebebiyle bu anlamda alanyazındaki eksikliği gidermesi hedeflenmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada, yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden arşiv araştırması/belge tarama yöntemi kullanılarak; Yahudilik, aile, cinsellik, cinsel eğilimler ve cinsel korunma yöntemleri ile ilgili yazılmış kitaplar, akademik makaleler

ve diğerk kaynaklardan oluşın bir literatür taraması yapılmıştır. Araştırma yöntemi olarak belge tarama yönteminin seçilmesinde, yöntemin var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamayı sağlayan bir yöntem olması etkili olmuştur. Çalışmada elde edilen verilerin toplanması, derlenmesi ve incelenmesi esnasında ise analiz tekniklerinden betimsel analiz tekniğı kullanılmıştır. Zira betimsel analiz teknikleri güncel ve geçmiş verilerden yararlanılarak kalıpları, sınırları ve bağlantıları belirleme konusunda yardımcı bir teknik olduğu için araştırma esnasında elde edilen veri ve bulguların ayıklanması ve değerlendirilmesinde yardımcı olmuştur.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Yahudilik tarihi Hz. İbrahim ile başlatılmaktadır ve dolayısıyla Yahudi geleneğine göre Hz. İbrahim ilk Yahudi'dir. Hatta bu sebeple kendilerine İbrani dedikleri de olmaktadır. Geçmiş bu kadar eski bir dinin, insan ve hayvanların nesillerini sürdürebilmek ve çoğalmak adına cinselliğe ihtiyaç duyması hasebiyle Yahudilik geleneğinde de cinsellik ile ilgili yorumlar ve hükümler bulunmaktadır. Fakat devrin her anında ve her konuda olduğu gibi insanların dürtüleri, doğaları, rahatsızlıkları veya çeşitli sapkınlıklar gereğı cinsellik alanında da farklı uygulamalar veya yönelimler olmuştur. Ancak bu yönelimler sadece zina bağlamında değerlendirildiğı için bazı yönelimler hakkında yorum yapılmamış ve/veya bunlar üzerine bir çalışma yapılmamıştır. Bu sebeple araştırmanın problemine Yahudiliğın farklı cinsel eğilimlere bakışı, yorumu dahil edilmektedir. Yine bununla birlikte günümüzde özellikle kadınlar açısından sıkça başvuru olan doğum kontrol yöntemleriyle ilgili Yahudilik üzerinden toplu bir çalışma olmaması sebebiyle ve Yahudiliğın aile kurumuna verdiği önem neticesinde kadının aile faktörü açısından toplumdaki yerinin incelenmesi araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Çalışma, konu bakımından Yahudiliğın sadece cinsel yönelimlerle ilgili yorumu ve bakışıyla sınırlı tutulmaktadır, cinselliğın nasıl olacağı gibi konular üzerinde durulmamaktadır. Ayrıca cinsel eğilim ve yönelimlerle ilgili bir çalışma

olacağından cinsel açıdan sapkınlık veya rahatsızlık gibi konunun psikolojik boyutunu ele alan konular da kapsamı içine girmemektedir.

Bununla birlikte kadın konusu sadece bulunduğu konum itibariyle ele alınmakta, aile faktörü üzerinden incelenmektedir. Bu sebeple doğrudan veya dolaylı olarak aileyi ilgilendirmeyen konular kadın konusunun kapsamı içine girmemektedir. Doğum kontrol yöntemleriyle ilgili ise de Yahudilik açısından kullanılabilirliğinin uygun olup olmadığı çalışma kapsamına girmektedir.

Ayrıca Yahudilik dini yazma eserlerinin çoğunluğunun İbrani dilinde yazılıyor olmasından ötürü İbrani okumalar yapılamadığı için araştırma esnasında İbranice metinlere ulaşmada, bu metinleri çalışmada ve yorumlamada zorlanılmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kitab-ı Mukaddes

Hıristiyanlığın kutsal kitapları Kitab-ı Mukaddes adıyla adlandırılmakta ve bu kitaplar Yahudilerin kutsal metinleri olan Eski Ahit (Tanah) ve Hıristiyan metinleri olan Yeni Ahit (Ahd-i Cedid, Yeni Antlaşma) adlarıyla anılmak üzere iki temel bölümden oluşmaktadır. Ayrıca Hıristiyan inancına göre Eski Ahit, Tanrı'nın Hz. Musa ile Sina Dağı'nda yaptığı ahitleşmeyi, sözleşmeyi yani antlaşmayı temsil etmekte iken Yeni Ahit ise Hz. İsa'nın son akşam yemeğinde havarileriyle yaptığı sözleşmeyi temsil etmektedir. İlaveten Eski Ahit'te yani Yahudi kutsal metinlerinde İsa Mesih'in gelişine dair müjdeleyici ifadeler olması sebebiyle Hıristiyanlar Eski Ahit ve Yeni Ahit'te sözleşme yapan Tanrı'nın aynı Tanrı olduğuna kanaat getirip Kitab-ı Mukaddes başlığı altında iki ayrı kutsal metinlerini bir araya getirerek, Eski Ahit'i Yeni Ahit'in gelişine bir zemin hazırladığını kabul etmekte; Yeni Ahit'in ise Eski Ahit'in anlaşılabilmesi açısından gerekli olduğunu ifade etmektedirler.¹

Yeni Ahit ise 4 İncil, Elçilerin İşleri, 21 Mektup ve Esinleme'den (Yuhanna'nın Vahyi) oluşmakla birlikte Türkçe çevirilerinde Ahd-i Cedid, Yeni Ahit, Yeni Antlaşma isimleriyle sürekli olarak değişim ve yenilik göstermesi gibi Kitab-ı Mukaddes de günümüz çevirilerinde Kutsal Kitap ismini almaktadır.²

1.2. Tanah (Eski Ahit)

Yahudiliğin kutsal metinleri yazılı ve sözlü olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Hıristiyanlarca Ahd-i Atik³ adı verilen ve Türkçe'de Eski Ahit (Eski Antlaşma) olarak bilinen yazılı kutsal metinleri Tanah adıyla anılmaktadır.⁴ Tanah; Tevrat (Tora), Peygamberler (Neviim) ve Kitaplar (Ketuvim) olmak üzere üç

¹ Mahmut Aydın, "Hıristiyanlık", *Yaşayan Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz (İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019), 78.

² Ahmet Hikmet Eroğlu, "Hıristiyanlık", *Dinler Tarihi*, ed. Baki Adam (Ankara: Grafiker Yayınları, 4. Basım, 2017), 150.

³ Ömer Faruk Harman, "Ahd-i Atik", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV yayınları,1988), 1/494-501.

⁴ Baki Adam, "Yahudilik", *Dinler Tarihi*, ed. Baki Adam (Ankara: Grafiker Yayınları, 4. Basım, 2017), 79.

bölümden oluşmaktadır ve Tanah kelimesi; bu bölümlerin İbranice'deki isimlerinin baş harflerinin bileşiminden meydana gelen bir kısaltmadır. Ayrıca Tanah'ın yorumlanması ve açıklanmasıyla oluşan sözlü kutsal metinler de Talmud adıyla anılmaktadır.⁵

Yazılı kutsal metin literatürünün tamamını kapsayan Tanah, 24 kitaptan oluşmaktadır.⁶ Hıristiyanlar, Tanah'ta Allah'ın kurtuluş planına⁷, İsa Mesih'in meşruiyetine ve gelişine dayanak olan ifadelerin olması hasebiyle dinlerinin Yahudilik'ten çıktığı düşüncesi bağlamında bir nevi önceki antlaşma manasına gelerek "Eski Ahit" ismiyle Tanah'ı kendi kutsal metinlerine dahil etmektedirler ve külliyatlarını Eski Ahit ve Yeni Ahit olmak üzere iki kısma ayırmaktadırlar.⁸ Hıristiyanların elindeki Tanah ise 39 kitaptan oluşmaktadır ve bu farklılık Hıristiyanların her biri müstakil kabul edilen birkaç kitabın Yahudiler tarafından tek bir kitap olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır.⁹

1.1.1. Tevrat (Tora)

Kur'ân-ı Kerîm'de geçen ifadeleriyle Yahudilerin kutsal metinleri "Tevrat"¹⁰, İbranice'de ise bu metinler "Tora" ismiyle anılmaktadır.¹¹ Yahudi inancına göre İsrailoğulları'na doğrudan Tanrı tarafından verilen ve Tanah'ın ilk bölümü olan Tora; dünyanın yaratılışından Mısır'dan çıkış ve çölde geçen 40 yıllık göçebelik dönemine kadar uzanmaktadır. "Tora" sözcüğü İbranice'deki "yaroh" (öğretmek) kökünden gelmektedir ve kelime olarak "öğreti, eğitim, yasa" gibi anlamları ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Yasa, doktrin, kılavuz gibi anlamları olması hasebiyle tüm yazılı kutsal metinleri ifade etmek üzere de "Tora" ismi kullanılabilir.¹²

⁵ İhsan Şükrü Daştan, *Dünya Dinlerinden Yahudilik* (İstanbul: Festival Yayıncılık, 2016), 81.

⁶ Yusuf Besalel, "Tanah", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2002), 3/713.

⁷ Sümeyye Mutlu, *Hıristiyanlıkta Mecdelli Meryem Üzerine Bir Araştırma*, (Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023), 3.

⁸ Eroğlu, *Dinler Tarihi*, 151.

⁹ Harman, "Ahd-i Atik", 1/494-501.

¹⁰ Baki Adam, "Tevrat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/40-45.

¹¹ Adam, *Dinler Tarihi*, 78.

¹² Yusuf Besalel, "Tora", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2002), 3/738-745.

Elimizde bulunan Tevrat'ın; yazılış yılları ve düzenleyicileri kesin olarak bilinmemekle birlikte Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye adlı bölümlerin Musa Peygamber'e indirilen ilk beş kitap olduğuna inanılmaktadır.¹³ Bu bölümlerin düzeni vahye dayandırılmakta ve bu bölümlerde anlatılan olaylar kronolojik bir düzende verilmektedir. Yahudilerin uymaları gereken yasalara da yer verilmektedir ancak bu yasaların hepsi günümüzde uygulanmamaktadır. Bu yasaların hepsinin uygulanması ise ancak Mesih'in gelip kutsal mabedi tekrar inşa ettiğinde ve bu sayede mabedde bulunacak olan kohenlerin varlığıyla mümkün olacaktır.¹⁴

1.1.2. Peygamberler (Neviim)

Tanah'ın ikinci bölümü olan Peygamberler'de yer alan kitaplar Yeşu'nun kutsal toprakları fethetmeye başlamasından M.Ö. Babil sürgünü sonrasına kadar olan olayları, peygamberlerin uyarıları ve kehanetlerini özetle ifade etmek olursak İsrailoğullarının başından geçen tarihi ve dini olayları kronolojik bir düzende ele almaktadır.¹⁵

Bu bölüme Peygamberler adının verilmesi Peygamberlerin başından geçen olayları ele almasına ve Peygamberler tarafından yazıldığı inancına dayanmaktadır. Bölüm ilk peygamberler (Neviim Rişonim) ve sonraki peygamberler (Neviim Aharonim) olmak üzere iki kısma ayrılmıştır; ilk kısımda Yeşu, Hakimler, Samuel (I-II) ve Krallar (I-II) adlı kitaplar bulunmaktadır. Bu kitaplarda İsrailoğulları'nın Tevrat'ta kalınan yerden M.Ö. 586 Babil Esaretine kadar tarihi ele alınmakta, sonraki peygamberler bölümünde ise on beş peygamberin hayatı ve İsrailoğullarının tarihi V. Yüzyıla kadar anlatılmaktadır.¹⁶ 8 kitaptan oluşan Peygamberler bölümündeki kitaplar şunlardır; Yeşu (Yehoşua), Hakimler (Shoftim), Samuel (Şı'muel), Krallar (Melakhim), İşaya (Yeşayahu), Yeremya (Yirmiyahu), Ezekiel (Yehezkeel) ve Oniki Küçük Peygamberler (Tre Asar).¹⁷

¹³ "Tevrat", *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*, ed. Mustafa Burçak (İstanbul: Gelişim Yayınları, 1. Basım, 1976) 2/376-377.

¹⁴ Adam, *Dinler Tarihi*, 79.

¹⁵ Adam, *Dinler Tarihi*, 84.

¹⁶ Ömer Faruk Harman, "Yahudilik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/197-201.

¹⁷ Adam, *Dinler Tarihi*, 84.

1.1.3. Kitaplar (Ketuvim)

Tanah'ın üçüncü ve son bölümü olan Kitaplar bölümünde; ilahilere, münacatlara, aşk şiirlerine, mersiyelere, hikmetlere ve tarihi olaylara yer verilmek üzere içeriğinde üzere edebi, dini ve tarihi metinler bulunmaktadır.¹⁸ Bu bölümde 11 kitap bulunmaktadır ve bölümde bulunan kitaplar dua, yakarış, ağıt, hamd ve müjdeleyici ifadeler ile hikmetli sözlere yer vermektedir ve bu sebepten bazı kitaplar ibadetlerde ve özel günler olmak üzere bayramlarda okunmaktadır. Bu kitaplar *Mezmurlar (Tehilim)*, *Meseller (Mişle)*, *Eyüp (İyov)*, *Neşideler Neşidesi (Şir Haşirim)*, *Rut*, *Ağıtlar (Ekha)*, *Vaiz (Kohélet)*, *Ester*, *Daniel*, *Ezra-Nehemya ve Tarihler*'dir (*Divrey Hayamim*).¹⁹

1.3. Sözlü Tevrat (Talmud)

İsrailoğulları bir devlet düzeni içinde yaşamaya başladıkları dönemde; Musa Peygamber'e verilen Beş Kitap'ta ve On Emir'de bulunan kutsal metinlerdeki buyruklar üzerine devlet yönetimini ve toplum düzenini sağlanmaktaydı. Fakat bu kutsal kitapların içeriğinin derli toplu ve düzenli olmaması sebebiyle Rabbi Nasi Yuda döneminde (M.S. 125-217) Nasi Yuda tarafından İbrani gelenek göreneklerine dayandırılan ve kutsal niteliği olan özdeyişler de eklenilerek toplum düzeniyle alakalı buyruklar bir araya toplanmıştır. *Mişna (öğreti)* anlamına gelen bu derleme bir yasa niteliği taşımaktaydı.²⁰

Sözlü Tevrat ise Musa Peygamber'den itibaren nesiller boyunca şifahi yolla aktarılan ve daha sonra derlenerek Mişna adını alan kitabın yorum ve açıklamasını ilave ederek biri Filistin, diğeri ise Babil'de hazırlanan iki ayrı Talmud'u ifade etmektedir.²¹ İbranice'de "öğrenme, öğretim" manalarına gelen ve Yahudi geleneğinde Tevrat'ın yorumu olarak görülen *Talmud*; "Rabbi/Rabban" adı verilen Yahudi din alimleri tarafından yapılmış tartışma, açıklama ve yorumlardan meydana

¹⁸ Harman, "Yahudilik", 43/197-201.

¹⁹ Adam, *Dinler Tarihi*, 84.

²⁰ Yusuf Besalel, "Mitsvalardan Bazıları", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001), 2/416-424.

²¹ Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 8.Basım, 2020), 144.

gelen öğretiyi ifade etmektedir.²² Talmud iki ana bölümden oluşmaktadır. Buna göre birisi Rabbi Yuda tarafından hazırlanan “*Mişna*”, diğeri ise “*Gamera*” (araştırma) adını taşımaktadır. İkinci bölümü Talmud’un bir parçası olarak kabul etmeyenler de mevcuttur.²³

1.4. Aile Kavramı

Aile kavramı Yahudilik’te toplumun çekirdeği, dini yaşama bakımından ise dinin ana merkezi olarak görülmektedir. Bu bakımdan canlı bir organizmayı temsil etmekte gibidir. Aile ne kadar güçlü, dini değerlerine ne kadar bağlı olursa Yahudiliğin dini değerleri o kadar sürececek, nesilden nesile aktarılacak ve gerek sosyal gerekse toplumsal olmak üzere tüm olaylarda etkisinden söz edilebilecektir. Bu sebeple ailenin güçlü, etkili ve saygın olmasına yönelik Yahudiliğin içinde, aileye ve aileyi korumaya yönelik birtakım yorumlar ve buyruklar barınmaktadır. Bunlardan ilki kutsal zürriyetlerini kuşaktan kuşağa aktarabilmek adına çoğalmaya verdikleri önemdir. Bu sebeple doğurganlık ve doğurganlıkla ilgili her şey özelliğini korumaktadır. Yatak odası aile kurumunun temellerinin atıldığı, aile huzurunun temelden sağlandığı bir yer olduğu için kutsal görülmektedir. Bununla birlikte ailenin bütün fertlerinin aile hayatında barış ve huzur içinde olması istenmektedir. Anne-babaya saygının, hürmetin oldukça önemli olmasının yanı sıra aile içindeki her bir bireye de saygı ve sevgi görülmesi beklenmektedir. Karı-koca arasındaki mutluluğun korunması adına karşılıklı mutluluk ilkesi, yaşamın her alanında ihmal edilmemesi gereken bir durum olarak ifade edilmektedir.²⁴

1.5. Cinsiyet Kavramı

Sözlük’te erkekle dişiye ayırt ettiren ve bireye, üreme işinde birbirinden farklı kılarak ayrı bir rol veren yaratılış özelliği²⁵ gibi anlamlara gelen cinsiyet sözcüğü türün devamı için erkek ve dişi bireylerin birbirini tamamlamasını sağlayan özelliklerin

²² Salime Leyla Gürkan, “Talmud”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/550-552.

²³ “Yahudi Yasası: Talmud”, *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*, ed. Mustafa Burçak vd. (İstanbul: Gelişim Yayınları, 1. Basım, 1976), 2/420-426.

²⁴ Yusuf Besalel, “Aile”, *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001), 1/42-46.

²⁵ *Güncel Türkçe Sözlük*, “Cinsiyet”, (Erişim 19 Mayıs 2023).

bütünü olarak da ifade edilmektedir.²⁶ Türkçe'ye "cinsiyet" şeklinde tercüme edilen "sex" kelimesi üreme organları, kromozomlar ve hormonlar olmak üzere kadın ve erkeklerin biyolojik ve fizyolojik özellikleri anlamında iken; "gender" kelimesi ise kadın ve erkeklerin rolleri, toplumsal ve sosyal hayattaki normlarını ifade etmektedir.²⁷ Dolayısıyla cinsiyet kavramı kadın ve erkek olmak üzere iki farklı türü birbirinden ayırmakla birlikte kadın ve erkek bireylerin hem biyolojik anlamda hem de toplumun bireye sunduğu roller sistemi dahilinde bireye yüklenen ve bireyden beklenen görevleri de kapsamaktadır.²⁸

Tevrat'ta cinsiyet kelimesi direkt olarak geçmemektedir fakat ilk insan Hz. Adem'den sonra kendisine yardımcı olabilmesi adına çeşit çeşit canlıların yaratıldığı ve hiçbirinin erkeğe denk ve yardımcı olmaması sebebiyle kendi parçasından, kendi cinsinden olan kadının yaratılışı²⁹ ifade edilmektedir. Dolayısıyla cins ve cinsiyete dair ifadelerin yer aldığı bu bilgilerden hareketle cinsiyete dair rol ve sorumluluk farklılıkları da ortaya konmaktadır. Zira kadının yaratılış sebebi bile erkeğe yardımcı olması, erkeği dizginlemesi gibi sebeplerden kaynaklı olduğu Yahudi kutsal metinlerinde ifade edilmektedir.

1.6. Cinsellik Kavramı

Cinsellik kavramı, cinsel doyumunu ve iki insanın uyum içerisinde biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan beraberliklerini içeren sosyal kurallar, değer yargıları ve tabularla belirlenmiş özel bir yaşantı olarak³⁰ ve genel bir ifadeyle tüm kadın-erkek arası cinsel ilişki olarak tanımlanmaktadır.³¹ Bu ilişki eğer, iki farklı cinsiyet partnerleri arasında gerçekleşiyorsa yani kadın-erkek cinsiyetleri arasında gerçekleşiyorsa *heteroseksüel*³² terimiyle ifade edilmektedir ve bu ilişkilere "düz ilişki" denilmektedir. Bu ilişki, cinsel ve duygusal anlamda kendi cinsinden hoşlanma

²⁶ Hayati Hökekleli, "Cinsiyet", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/21-24.

²⁷ Gizem Uluscu, "Eski Türk Yazıtlarında Sözlüksel Cinsiyet Kategorisi", *Gazi Türkiyat* 30 (2022), 192.

²⁸ Celalettin Vatandaş, "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı", *İstanbul Journal of Sociological Studies* 0 / 35 (Eylül 2011), 30.

²⁹ *Kitabı Mukaddes* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi – Acar Basım ve Cilt, 2015), Yar. 2:18-22.

³⁰ Murat Gülsün vd., "Psikiyatrik Açından Evlilik ve Cinsellik.", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 1/1 (2009), 69.

³¹ Şeker, "Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/Ahlakı", 248.

³² Erdal Kozan, "The effect of gender roles on gender identity, sexual orientation and subjective perception of attractiveness" (İzmir: Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 2.

ve yakınlaşma olarak gerçekleşiyorsa *homoseksüellik/eşcinsellik* terimiyle ifade edilmektedir. Şayet bu ilişkiler erkek erkeğe yakınlaşma ve cinsi münasebet olarak gerçekleşiyorsa *gay/gay*, kadın kadına yakınlaşma ve cinsi münasebet olarak gerçekleşiyorsa *lezbiyen* olarak tanımlanmaktadır. Örneğin bir kadının hem kendi cinsi hem karşı cinsi arasında gerçekleştirdiği yakınlaşma gibi her iki cins ile yakınlaşma ve cinsel ilişki durumu da *biseksüellik* olarak ifade edilmektedir.³³ Meşru bir evliliği gerçekleştiremeyecek derecede birbirlerine akrabalık bağlarıyla yakın bulunan³⁴, üstsoy ve altsoy olmak üzere aralarında kan hısımlığı bulunan kişilerin arasındaki cinsel ilişki ise *ensest* olarak tanımlanmaktadır. *Zoofili* ise, bir insanın bir hayvana yönelik cinsel çekiciliği, hayvanla ilgili cinsel fanteziler deneyimini veya onunla gerçek cinsel ilişki arayışını yani hayvanlarla gerçekleşen cinsel ilişkiyi³⁵ ifade etmektedir. Bir diğer yönelim ise *egzibisyonizm (teşhircilik, göstermecilik)* kişinin genital organlarını bir yabancıya gösterme isteği durumunda yabancılara yönelik gösterme çabası³⁶ olarak ifade edilmektedir. *Fetişizm* ise karşı cinsin giysi, benzeri eşyaları veya vücuduna yönelik herhangi bir organıyla cinsel coşku ve doyum sağlama³⁷ olarak tanımlanmaktadır. Cinsel arzu, isteğin cansız nesnelere yönelmesi bununla birlikte karşı cinsin elbiselerini giymeye yönelik *transvestik fetişizm* ya da *transvestizm* ise heteroseksüel bireylerin karşı cinsin elbiselerine bürünme fantezileri ve cinsel isteklerini cinsel uyarılma ve mastürbasyon veya cinsel ilişki için yardımcı öge olarak kullanmalarını tanımlar.³⁸

Sözlükte cinsel durum ve özelliklerin hepsi³⁹ “*cinsellik*” olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte cinsellik, sadece cinsel ilişkiyi ve cinsel yaşantıyı ifade etmek üzere kullanılmaz. Cinsellik kavramı dokunmak, öpmek, sarılmak gibi cinsel yakınlaşma içeren cinsel deneyim ve davranışları da kapsamaktadır.⁴⁰

³³ Şeker, “Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/Ahlakı”, 248.

³⁴ Besalel, “Ensest”, 1/257.

³⁵ “Zoophilia”, *Encyclopædia Britannica Online* (Erişim 20 Mayıs 2021).

³⁶ Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD), “Parafililer (Cinsel sapkınlıklar)” (Erişim 20 Mayıs 2023).

³⁷ *Güncel Türkçe Sözlük*, “Fetiş”.

³⁸ Süleyman Turan, “Günah Hastalık ya da Alternatif Bir Yaşam Biçimi Mi? Modern Yahudi Mezheplerinde Homoseksüellik Konusunda Yaşanan Kırılmalar”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 0/30 (2014), 147.

³⁹ *Güncel Türkçe Sözlük*, “Cinsellik”.

⁴⁰ Mustafa Kıranathoğlu, *Sami Dinlerde Cinsellik* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016), 8.

Dünya Sağlık Örgütü de cinselliği bedensel, ruhsal, zihinsel açıdan bir bütün olarak ele alınmasıyla kişilik, iletişim ve sevginin olumlu yönde geliştirilmesine ve güçlendirilmesine katkısı olduğu yönünde tanımlamaktadır. Dolayısıyla cinsellik, bireyin sadece üreme organlarını değil; insan olarak doğumdan ölüme kadar ki yaşamı boyunca cinsiyet, cinsel yönelim, erotizm, romantizm ve sevgiyi de içine alan; biyolojik, psikolojik, sosyoekonomik, kültürel, etik ve dini faktörlerin karşılıklı etkileşimi ve yansıması neticesinde yaşanmakta olan bir durum olarak ele alınmaktadır.⁴¹

Bu bağlamda Yahudi kutsal metinlerinde ve geleneğinde kadın erkek rolleri birbirinden ayrılarak, aile eksenli bir cinsellik anlayışının geliştirildiği ifade edilmektedir. Cinselliğin kalıpları ve sınırları da aileye yönelik tutum ve yargılar sonucu ortaya çıkmaktadır. Yahudi geleneğinde, her ne kadar ataerkil bir yapıyı teşkil etmelerinden ötürü erkeğin kadına göre daha aktif olduğu bir çerçeve ortaya çıkmakta olsa da cinsellik anlamında karşılıklı mutluluk ilkesi ve beraberinde ev hayatının huzur ve neşe içinde olmasının istenmesi gibi çiftlerin birbirlerine karşı görev ve sorumlulukları ortaya konulmaktadır. Ayrıca cinsellik, evlilik dışında zina kapsamında değerlendirilmekte iken evlilik durumunda toplumun çekirdeğini temsil eden aileyi oluşturmaya ve genişletmeye yönelik bir eylem olması sebebiyle ise de özel, önemli ve değerli bir durum olarak görülmektedir.⁴²

⁴¹ Zehra Gölbaşı, "Sağlıklı Gençlik ve Toplum için Bir Adım: Cinsel Sağlık Eğitimi", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 2/ 6 (Eylül 2003), 1.

⁴² Cihat Şeker, "Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/Ahlakı", *İLTED* 44/2 (2015), 254.

2. YAHUDİLİĞİN AİLE FAKTÖRÜ ÜZERİNDEN KADININ TOPLUMDAKİ YERİNE BAKIŞI

Kitab-ı Mukaddes'in Yaratılış bölümünde Hz. İbrahim, Yahudiler başta olmak üzere birçok ulusun atası/babası olarak tanımlanır.⁴³ Dolayısıyla Yahudi geleneğine göre Hz. İbrahim ilk Yahudi olarak kabul edilmektedir.⁴⁴ Yahudiliğe göre Hz. İbrahim ve İshak tanrı tarafından kendilerine işaret edilen topraklara yerleşerek kutsanacak ve bu seçilmiş, vaad edilmiş kutsal topraklarda uzun süre yaşayacak olan soyları aracılığıyla diğer uluslar kutsanacaktır.⁴⁵ Dolayısıyla kendilerini tanrının öz halkı⁴⁶ olarak diğer uluslardan kutsal ve üstün gören Yahudi inancı; seçilmiş millet ve vaad edilmiş kutsal topraklar inancı ile özdeşleşmiş bir gelenek olduğu için hem milli hem dini bir muhteva arz etmektedir. Tevrat'ta anlatıldığı üzere Hz. İbrahim 99 yaşındayken tanrı ona görünmüş ve onunla; soyuna ve ondan sonra gelenlere onu ata yapacağına, soyunu verimli kılıp artıracığına dair ahit yani bir nevi antlaşma yapmış ve doğan her erkek çocuğun sünnet olması şartını bu ahite, anlaşmaya eklemiştir. Bununla birlikte vaadin ilk adımı olarak Hz. İbrahim'e eşi Sara'nın kısır olmasına ve yaşı 99 olmasına rağmen bir erkek çocuk vermiştir.⁴⁷ Hz. İbrahim ise bu çocuğa tanrının buyruğuyla İshak adını vermiş ve tanrı ile yaptıkları bu ahite göre Hz. İbrahim'in soyu diğer eşi Hacer'den olan oğlu İsmail ve İshak ile verimli olup çoğalacak ve büyük bir ulus olarak devam edecektir.⁴⁸

Dolayısıyla Yahudilik soy olarak Hz. İbrahim'e ve kendisinden sonra gelen oğlu İshak ve İshak'tan olma torunu Yakup'a dayandırılrsa da Yahudilik dininin başlangıcı, Yakup oğullarının Hz. Musa öncülüğünde firavun esaretinden kurtulup Mısır'dan Sina bölgesine gelmeleri ve Hz. Musa'ya Sina dağında tanrı tarafından Yahudiliğin temel ilkelerini oluşturan On Emir'in vahyolunmasıylaadır.⁴⁹

Yahudileri tanımlamak için farklı isimlendirmeler yapılmaktadır. Bunlardan birisi Hz. İbrahim'in büyük atası Eber'e istinaden "*Eber'in soyundan gelen*"

⁴³ Yar. 17: 4-5.

⁴⁴ Baki Adam, "Yahudilik", *Yaşayan Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz (İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019), 207.

⁴⁵ Yar.26: 2-4.

⁴⁶ Yas.26:18,19.

⁴⁷ Yar.17: 7,16.

⁴⁸ Yar.17:19-21.

⁴⁹ Mustafa Yiğitoğlu, *Yahudilik: Başlangıçtan İsrail'in Kuruluşuna* (Ankara:İlahiyat Yayınları, 1.Basım, 2021), 9.

anlamında *İbrani* terimidir ve bu terim Yahudiler açısından ilk atalar olarak kabul edilen Hz. İbrahim, Hz. İshak, Hz. Yakup ile onların çocuklarını kapsamaktadır. Bu tanıma Hz. İbrahim'in Hacer'den olan oğlu Hz. İsmail ve soyu dahil edilmemektedir.⁵⁰ Ayrıca modern araştırmacılara göre *İbrani* kelimesi Ürdün veya Fırat'ın doğusunda yer alan bölge veya bölgeye ait bir topluluğa verilen isim gibi anlaşılmaktadır.⁵¹

Bir diğer görüşe göre de başlangıçta Harrar bölgesinde çoklu göçebe bir yaşam süren ve koyun yetiştiriciliği yapan Yahudi ulusu, tanrı Yahova'nın İbrahim peygambere "Ülkeni, akrabalarını, baba evini bırak, sana göstereceğim ülkeye git"⁵² demesiyle Fırat ırmağının batı yakasında bulunan bölgeye göç etmiştir. O yıllarda Kenan ülkesi denilen bu bölgede Kenanlılar yaşamaktaydı ve bu bölge Tevrat'ta geniş, verimli topraklar ve süt ve bal akan ülke⁵³ olarak anlatılmaktaydı. Fakat bu ulus yeni gelen göçebelere saldırarak onları şiddetli kıtlık⁵⁴ sebebiyle verimsiz, kurak bölgelere sürmüşler ve Kenani dilinde "nehri geçen" anlamına gelen *İbrani* adı Yahudilerin genel adı olmaktadır.⁵⁵

Bir diğer isimlendirme ise ilk Yahudi ataları olarak kabul edilen Hz. Yakup, başından geçen bir olay neticesinde *İsrail*, "tanrı ile güreşen" lakabını almaktadır ve bu olaydan sonra İbraniler, *İsrail* ve *İsrailoğulları* olarak anılmaya başlamaktadır. Tevrat'ta anlatıldığına göre Hz. Yakup'un karşısına insan suretinde bir varlık çıkmış ve sabaha kadar onunla güreşmiştir ve onu yenememiştir. Sabah olunca ise bu kişi Hz. Yakup'u kutsamış ve ona "tanrı ile uğraşan", "tanrı ile güreşen" manasında *İsrail* lakabını vermiştir.⁵⁶ Ortaçağ ve sonrasında yaygınlık kazanan *Yahudi* kelimesi ise Hz. Yakup'un dördüncü oğlu Yehuda'ya⁵⁷ nispeten "Yehuda soyuna/bölgesine ait" manasında Yehuda bölgesinde oturanları veya oradan gelenleri -Samiriler'i dışarıda bırakacak şekilde- bütün İsrail kavmini ifade etmek üzere kullanılmıştır.⁵⁸ Yahudi isimlendirmesi üzerine bir diğer görüş ise Arapça'da "Yehûd" şeklinde olan bu kelime Kur'an-ı Kerim'de "yehud", "hud", "hâdû" kalıplarıyla zikredilmekte ve Yahudilerin

⁵⁰ Adam, *Dinler Tarihi*,61.

⁵¹ Salime Leyla Gürkan, "İbraniler", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 26.05.2023).

⁵² Yar.12:1

⁵³ Çık.3:8

⁵⁴ Yar.12:10

⁵⁵ "Yahudiliğin Kökenleri", *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*, ed. Mustafa Burçak (İstanbul: Gelişim Yayınları, 1. Basım, 1976), 2/361.

⁵⁶ Adam, *Dinler Tarihi*, 61.

⁵⁷ Yar.29:35.

⁵⁸ Gürkan, *Yahudilik*, 27.

bir günah işleyip, bu günahıtan ötürü tövbe etmelerini ifade etmek üzere “tövbe edenler” manasına gelen “hâdû” kelimesi kullanılmaktadır. Bu kelime İsrailoğullarının devamı niteliğinde Hz. Musa şeriatına inananları ifade etmek üzere kullanılmaktadır.⁵⁹ Yahudileri ifade etmek üzere bir diğer terim ise *Musevi* terimi olmaktadır. Arapça’da “Musa dinine/şeriatına bağlı” anlamındaki *Musevi* kelimesi Osmanlı’nın son zamanlarında kullanılmaya başlanmış olup günümüzde Türkiye Yahudileri kendilerini *Musevi* olarak adlandırmaktadır.⁶⁰

Yahudiliğin diğer dinlerden farkı bu dinin belli bir dine, ırka, kültüre ve millete olan mensubiyeti ve bu etnik, dini ve milli sentezden oluşan medeniyeti ifade ediyor olmasıdır. Yahudi olmanın temel ön şartı Yahudi bir anne-babadan veya en azından Yahudi bir anneden doğmaktır bunun yanı sıra milliyeti bakımından Yahudi olmayan ve sonradan Yahudiliğe girmeye karar veren kişi hem dini hem milli açıdan Yahudiliğe girerek Yahudi sayılabilir. Bu durumda sadece dinini değiştirmiş olmaz, milletini de değiştirmiş olmayı kabul etmektedir.⁶¹ Belirtildiği üzere Yahudi olmak için en azından Yahudi bir anneden doğma şartı ile kendilerini “kutsal” ve “seçilmiş” bir millet olarak gören bu “kutsal neslin” etnik ve biyolojik olarak ırklarının saflığını korumak amaçlanmış ve bu sebeple Yahudilerin yabancı kadınlarla evlenmesi yasaklanmıştır. Yabancı kadınlarla evlilik yapanlar var ise boşanmaları istenmiştir. Bu sebeple “kutsal zürriyet” açısından Yahudi bir kadın ile evlenmek ve Yahudi bir anneden doğmak Yahudi kimliği açısından büyük önem arz etmektedir.⁶²

Yahudilik, ahd-i atik ve kutsal, kutlu soy anlayışı⁶³ üzerine kurulmuş; Yahudi ve Yahudi olmayan ayrımı ile seçilmişlik doktrini ve buna bağlı olarak da Tanrı’nın İsrail’i kutsal toprak olarak seçmesi üzerine bireyden ziyade toplum fikri üzerine kurulu bir din olmaktadır.⁶⁴ Dolayısıyla bu seçilmişlik inancına bina edilmiş olan ve yeryüzünde egemen olması istenilen⁶⁵ toplumun her bir ferdinin de Tanrı ile aralarında bir söz, vaat⁶⁶ gerçekleşmekte olup bu ahidleşme neticesinde her bir ferdin de yerine getirmesi gereken birtakım sorumluluklar olmaktadır. Tevrat’a göre erkek ve kadın

⁵⁹ Yiğitoğlu, *Yahudilik*, 13.

⁶⁰ Adam, *Dinler Tarihi*, 61.

⁶¹ Adam, “Yahudilik”, 207.

⁶² Salih Çinpolat, “Yahudilikte Çocuk Sahibi Olma ve Çoğalmanın Yeri ve Önemi”, *Dini Araştırmalar* 20/51 (Ocak-Haziran 2017), 142.

⁶³ 1Sa.7:29.

⁶⁴ Gürkan, *Yahudilik*, 21.

⁶⁵ Yar.1:28.

⁶⁶ Yas.6:18.

cinsinin her birinin ayrı yükümlülükleri vardır. Ataerkil bir yapıyı teşkil etmesi sebebiyle erkek ve kadınlar arasında hak ve uygulamalar bazında farklılıklar arz etmektedir. Zira bu farklılıklara miras hakkında erkeğin öncelikli olması ve ölen kişinin erkek çocuğu yok ise ancak o durumda kızların miras hakkından yararlanabilmesi ⁶⁷ örnek olarak verilebilir. Bununla birlikte ilk doğan erkek çocuklarının Rabb'e adanması⁶⁸ veya kadınların doğum sonrasında şayet erkek çocuk doğurduysa yedi gün kirli sayılması ve sekizinci günde erkek çocuğunun sünnet edilmesi fakat kız çocuk doğurduysa iki hafta kirli sayılması ⁶⁹ da bu duruma örneklik teşkil etmektedir. Mesela kadının nişanlı veya evli olup olmamasına göre belirlenen zina yasağı⁷⁰ ve kocasının karısını utanılacak bir şey yaptığı gerekçesiyle “get” adı verilen boşama belgesini vererek boşaması ve Medeni Hukuk'a göre ayrışalar bile kadının get belgesi olmadan dinen evli sayılması⁷¹ dolayısıyla boşama yetkisinin sadece erkek de olması da buna örnek olarak verilebilir. Kadının erkekten yaratılması ve erkek için yaratılması da⁷², Mesih'in beden kurtarıcısı olarak kilisenin başı olduğu gibi erkeğin de kadının başı olarak görülmesi⁷³ de Yahudilikte cinsiyet farklılıklarına yönelik hak ve uygulamaları ortaya koymaktadır.

Geleneksel Yahudilik temelinde “seçilmişlik” ve “kutsal” inanca dayalı olan biyolojik ve etnik saflığı korumak amacıyla gerek dini gerekse sosyal açıdan inanç ve pratiklerde birtakım emir ve yasaklarda bulunmakta olup, bu emir ve yasaklar kadın-erkek cinsleri arasındaki rol ayrımını ortaya koymaktadır. Buna nispeten Tevrat ve Talmud hukukuna göre bu rol ayrımı hem dini hem sosyal alanlara katılımındaki farklılığı büyük ölçüde etkilemekte ve korumaktadır.⁷⁴

Geleneksel Yahudilik, Tevrat ve Talmud olmak üzere kadın-erkek cinsleri arasında tesis edilen hiyerarşik yapı ve aralarındaki rol ayrımları; dini, toplumsal ve sosyal hayata katılımındaki farklılığı büyük ölçüde etkilemekte ve halen önemini korumaktadır.⁷⁵ Genel anlamda büyük ölçüde ev ve aile hayatı ile sınırlı bir kadın profili ve erkeğe yardımcı olarak yaratılan bir yaratılış hikayesi ile erkeğe göre ikincil

⁶⁷Say.27:8.

⁶⁸Çık.13:12.

⁶⁹Lev.12:5.

⁷⁰ Yas.22:23-25.

⁷¹ Besalel, “Get”, 1/189.

⁷²1.Ko.11:7-8.

⁷³Ef.5:23

⁷⁴ Gürkan, *Yahudilik*, 303.

⁷⁵ Gürkan, *Yahudilik*, 303.

bir konumda olan kadın algısından söz edilmektedir. Fakat bu algının şekillenmesi ve gelişmesinin seçilmiş millet inancı ile dini-etnik kimliklerini devam ettirme ve koruma mücadelesinden kaynaklandığı ifade edilmektedir. Bu sebeple kadının asli rolü eş ve annelik çerçevesinde gelişmekte, Yahudilik dininde bu rol önemli ve değerli bir yere sahip olmaktadır. Özellikle Tevrat'ta belirtilen Yaratılış hikayesine göre Adem'in yalnız kalmaması ve kendisine yardımcı olması için Adem'in yani erkeğin kaburga kemiğinden kadını yaratması⁷⁶ kadın erkek faktörlerinin durumunu özetlemekte ve kadının yaratılış gayesinin erkeğe yardımcı olması ve erkeği dizginlemesi, erkeğe çocuk verip soyunu devam ettirmesi, sadık ve iyi bir eş/anne olarak ele alınmasını ortaya koymaktadır. Buna göre kadın profili erkeğe göre daha pasif, ana konum değil yardımcı yani ikincil bir konum ile sınırlandırılmakta ve kendisinden beklenenin aksi olduğu takdirde yoldan çıkarıcı, kötü bir eş veyahut anne olarak görüldüğü ifade edilmektedir.⁷⁷

Gelenek içindeki baskın temanın eş ve anneliğin yönlendirdiği “ev hayatı” ve “evin selameti” (şalom bayit) ile sınırlı olduğu ve bu sınırların özellikle Mabed'in yıkılmasından sonra Yahudi dini hayatında da var olduğu ve dini hayatın, pratik ve uygulamaların sinagogun yanı sıra ev ve ev hayatı üzerine şekilleniyor olduğu ortaya konulmaktadır. Bununla birlikte genel anlamda Yahudilik dininin ataerkil bir yapıyı teşkil etmesinden dolayı sosyoekonomik, hukuki ve dini açıdan farklılıklar taşımakta olması söz konusu olmaktadır.⁷⁸

Eski Yahudi toplumunda kadın evin selametini ve evin huzurunu sağlamakla görevli olduğu için kadının erkeğe hizmet etmek gibi bir görevi vardı ve erkeğin yardımcısı olması anlayışı sebebiyle erkeğin gerisinde bir konuma sahipti. Bununla birlikte evliliğe verilen ilk isim olan “kinyan”⁷⁹ ismi ise “sahip olma” anlamını

⁷⁶ Yar.2:18-22.

⁷⁷ Salime Leyla Gürkan, “Yahudilik Geleneğinde Kadın Algısı”, *Bütün Yönleriyle Yahudilik Sempozyumu* (Ankara:Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2012), 8/631.

⁷⁸ Gürkan, *Yahudilik*, 304.

⁷⁹ Sözlük anlamı itibariyle satın alma, mülkiyet, zenginlik gibi anlamlara sahip olan kinyan; satış işlemi taahhüdün alıcısına veya onun adına hareket eden vekillerine teslim edilmesiyle gerçekleştirilen, nesne üzerindeki yasal hakkın satıcı üzerinden alıcı üzerine geçmesini ifade ve sembolize eden resmi satın işlemidir. Talmud'da yer alan bu terim evlilik sözleşmelerinde de yer almaktadır. Bk. Zeynep Güngör, “Köle Kız Diya'nın Satış Belgesi Üzerinden Kahire Geniza Koleksiyonu”, *Abant Sosyal Bilimler Dergisi* 22 / 2 (Temmuz 2022), 922.

taşıymaktaydı. Bu durum ise evlilik durumunda kadının erkeğe olan aidiyetini, erkeğin eşi üzerindeki hakkını ve sahipliğini ortaya çıkmaktadır.⁸⁰

2.1. Tevrat Hukukunda Kadın

Tevrat hukukunda ekonomik, sosyal ve dini alanda cinsiyet farklılığına dair ifadeler bulunmaktadır. Bu cinsiyet farklılığı sadece pratik ve uygulamalardan, sosyal hiyerarşik konumdan ziyade sorumluluk ve haklarda da ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte ortaya konulan bu farklılıklar erkek cinsinin menfaatini koruyan ve erkek üstünlüğüne kapı aralayan bir anlayışa işaret etmektedir.⁸¹

Tevrat'ın Yaratılış bölümünde, kadının ne ve niçin yaratıldığına dair ifadelere yer verilmesinin yanı sıra yaratılan kadın figürüne yüklenen bazı hak ve sorumluluklara değinilmektedir. Buna göre yaratılan ilk insanın Adem olduğu ve Adem'in yalnız kalmaması, ona yardımcı olması, insan neslinin kendilerinden üremesi ve Adem'e eş olması için Adem'in kaburga kemiğinden Havva'nın yaratıldığı ifade edilmektedir. Tevrat'ta anlatıldığına göre Adem ve Havva cennettedir, cennet ise altından ırmakların aktığı ve çeşit çeşit meyvelerin bulunduğu, insana gönül açıklığı veren güzel bir bahçedir. Fakat bir meyveyi yemeleri Adem ve Havva'ya Tanrı tarafından yasaklanmıştır. Nitekim yılan, Adem ve Havva'yı kandırarak bu yasaklı meyve olan elmayı yemelerini sağlamıştır. Tevrat'ta belirtildiğine göre önce Havva elmadan bir ısırık almıştır daha sonra kocasına vermiştir. Hatta Adem bu sebeple Havva'yı Tanrı'ya "*Yanıma koyduğun kadın ağacın meyvesini bana verdi, ben de yedim*" diyerek şikayet etmiştir.⁸² Böylece bu olay neticesinde ilk günah işlenmiş oldu ve Adem ile Havva bu olaydan dolayı cezalandırılmışlardır. İlk ceza ise Adem ve Havva'nın cennetten kovulmasına, ebedi hayatlarının son bulup ellerinden ölümsüzlükleri alınarak ölümlü bir varlık olmalarına sebep olmuştur. Bu olay insan soyunun dünyada acı çekmelerinin ve bitmez tükenmez sıkıntılarının kaynağı olarak

⁸⁰ Yusuf Besalel, "Kadın", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basım ve Yayın, 2001), 2/301-304.

⁸¹ Gürkan, *Yahudilik*, 305.

⁸² Yar.3:6-12.

kabul edilmiş; kadının bir insan olarak küçümsemesi ve aşağılanmasına sebep olmuştur.⁸³ Bu cezalandırılma, küçümseme Tevrat'ta bu şekilde ifade edilmektedir;

Kadına: 'Zahmetini ve gebeliğini ziyadesiyle çoğaltacağım; ağır ile evlat doğuracaksın; ve arzun kocana olacak, o da sana hakim olacaktır. Ve Adem'e dedi ki : 'Karının sözünü dinlediğin ve ondan yemeyeceksin diye sana emrettiğim ağaçtan yediğin için toprak senin yüzünden lanetli oldu; ömrünün bütün günlerinde zahmetle ondan yiyeceksin ve sana diken ve çalı bitirecek; ve kır otunu yiyeceksin; toprağa dönünceye kadar alınının teri ile ekmek yiyeceksin; çünkü ondan alındın; çünkü topraksın, ve toprağa döneceksin.'⁸⁴

Ayrıca Tevrat'ta kadının öncelikli ve esas görevlerinin üreyip, çoğalmak, neslin devamlılığını sürdürmek, yuvaya bakmak, yuvanın huzurunu sağlamak, kocasını cinsel açıdan mutlu etmek ve kocasına her daim güvenilir ve sadık bir kadın olmak, ev hizmetinde ve elinden geldiğince aile ekonomisine katkılarda bulunması gibi görevler üzerinde şekillendiğini ifade etmek gerekir.⁸⁵ Bu bağlamda ev hizmetinde aktif ve becerikli, eş ve çocuklarına hizmetten kaçınmayan, çalışkan, iyi ve erdemli, tatlı dilli, çocuklarının saygısına ve kocasının övgüsüne layık, itibarlı ve onurlu, namuslu, ev ekonomisine katkıda bulunan kadın figürü Tevrat'ın çizdiği ideal kadın figürü olarak tanımlanabilmektedir.⁸⁶ Ayrıca statü bakımından annenin kadın olmak açısından özel bir yeri vardır ve anne saygı gösterilmesi gereken ve itibar gören bir varlık olarak ifade edilmektedir.⁸⁷

Bununla birlikte Tevrat hukukuna göre kadının cinsel ve ibadet hayatında da biyolojik farklılıklarından ötürü birtakım farklılıklar mevcuttur. Örneğin kadın regl döneminde yedi gün boyunca kirli sayılmaktadır ve Tevrat'a göre kirli olduğu için ona dokunan da kirlenmiş olacak yani kirli sayılacaktır, bu sebeple kocasının onunla yatması ve cinsel birliktelik kurması ve cinsel birlikteliğe yol açabilecek her türlü yakınlaşmalarda bulunması yasaklanmaktadır. Buna ek olarak kadının regl döneminde oturduğu eşyanın, dokunduğu nesnelere de kirli olduğu kabul edilmekle birlikte o nesnelere dokunanların da kirli olduğu kabul edilmektedir. Bu neticede kirli olduğu düşünülen kimselerin giysilerinin ve kendilerinin yıkanmaları emredilmektedir. Bu uygulama sadece evli kadınlara has olmakta ve ilk regl kanından hiçbir kan görülmediği güne kadar bu kirlilik halinin sürdüğü kabul edilmektedir. Bu neticede

⁸³ "İlk Günah", *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*, ed. Mustafa Burçak (İstanbul: Gelişim Yayınları, 1. Basım, 1976), 2/384.

⁸⁴ Yar.3:16-19.

⁸⁵ Gürkan, *Yahudilik*, 308.

⁸⁶ Özd.31:10-31.

⁸⁷ Çık.20:12.

kendilerini ritüel kirlilikten uzaklaştırmayı amaçlamaktadırlar.⁸⁸ Yahudilikte bu belirtilen süre zarfında cinsel yakınlaşmalardan ve ibadet hayatından soyutlanma, uzak durma fiili “*nida/niddah*” anlamına gelmektedir. *Nida/Niddah*, ayrılmak anlamına gelen “*naddad*” kelimesinden türetilmiş olup kadının kocasından ayrı kalma durumunu ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Bununla birlikte Levililer Kitabı’nda cinsel birleşme neticesinde kadına bulaşan erkeklik tohumunun kirlilik halini doğurması ve gün doğumunu beklemek suretiyle yıkanarak giderildiği; kadının adet görmesinin de dişilik tohumu olarak kabul edilmesiyle birlikte kirlilik hali oluşturup hem erkeğin hem kadının yedi gün beklemesini ve ancak yedi gün sonunda arınıp yıkanabilmelerini gerektirdiği ifade edilmektedir.⁸⁹ Bu hükümlerin sadece evli kadınları bağlayıcı olması manevi yenilenme içeren bir durum olması sebebiyle bir nevi sünnet ahdi olarak görülse de cinsel temasta buldukları eşlerini de ilgilendirmeleri ve hüküm kapsamında onların da belirli süre beklemelerini gerektirdiği için temelindeki aileyi ve üzerine inşa edilen toplumun temizliğini ve kutsallığını korumayı amaçladığı ifade edilmektedir. Bu sebeple *nida/niddah* ile ilgili kuralları ifade etmek üzere “ailenin temizliği” manasına gelen “*taharat ha-mișpaha*” ifadesi kullanılmaktadır.⁹⁰

Buna ek olarak Tevrat’taki ifadelere göre kadın doğum yaptıktan sonra doğurduğu çocuğun cinsine göre de farklı muamele görmektedir. Doğum yapmış kadın doğumdan sonra murdar yani kirli sayılmaktadır ve kendisine cinsel ilişki için yaklaşılmayacak, ayrıca kutsal hiçbir şeye dokunmayacak ve tapınağa girmeyecektir. Eğer doğurduğu çocuk erkek olursa murdarlığı yedi gün sürmektedir fakat çocuğu kız olursa bu murdarlık yedi günün bitiminden sonra altmış gün daha sürmektedir.⁹¹

Bu bilgilerden hareketle regl gören ve doğum yapan kadının belirli süre zarfında kirli sayılması ve kutsal hiçbir şeye dokunmaması, tapınağa girmemesi ve dini pratik ve uygulamalardan muaf tutulması kadının ibadet hayatında erkeğe nazaran katılım gösteremediğini ve erkeğin gerisinde olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ilave olarak regl veya lohusa kanı kesilen kadınların arınıp yıkandıktan ve kirlilik hali sona erdikten sonra regl gören kadının iki güvercin veya iki kumru; doğum yapmış kadının

⁸⁸ Mustafa Yiğitoğlu, “Yahudilikte Kadınların Regl Dönemi/Niddah İle İlgili Hususlar”, *Ekev Akademi Dergisi* (2019), 229.

⁸⁹ Yusuf Besalel, “Nida”, *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001), 2 /445-446.

⁹⁰ Gürkan, *Yahudilik*, 309.

⁹¹ Lev.12:1-5.

gücü yeterse kuzu, yetmezse güvercin veya kumru olmak üzere kurbanlarını kahine sunması gerektiği ifade edilmektedir.⁹²

Kadının evliliği ve cinsi yakınlaşmaları konusunda ise Levililer Kitabı'nda özellikle yakın akrabalar arasındaki evlilikler yani ensest ilişkiler ile ilgili yasaklar bulunmaktadır;

Sizden hiçbiri kendi yakın akrabasından birine onun çıplaklığını açmak için yaklaşmayacaktır; ben RAB'im. Kendi babanın çıplaklığını ve ananın çıplaklığını açmayacaksın, senin anandır; onun çıplaklığını açmayacaksın. Babanın karısının çıplaklığını açmayacaksın; o senin babanın çıplaklığıdır. Kendi kız kardeşinin, babanın kızının yahut ananın kızının çıplaklığını, evde doğmuş olsun yahut dışarıda doğmuş olsun, onların çıplaklığını açmayacaksın. Senin oğlunun kızının yahut kendi kızının çıplaklığını, onların çıplaklığını açmayacaksın; çünkü onların çıplaklığı seninkidir. " Babanın karısının kızının çıplaklığını, babandan olan senin kız kardeşindir, onun çıplaklığını açmayacaksın. Babanın kız kardeşinin çıplaklığını açmayacaksın; o senin babanın yakın akrabasıdır. Ananın kız kardeşinin çıplaklığını açmayacaksın; çünkü senin ananın yakın akrabasıdır. Babanın kardeşinin çıplaklığını açmayacaksın, onun karısına yaklaşmayacaksın, o senin yengendir. Kendi gelininin çıplaklığını açmayacaksın; oğlunun karısıdır; onun çıplaklığını açmayacaksın. Kardeşinin karısının çıplaklığını açmayacaksın; kardeşinin çıplaklığıdır. Bir kadınla onun kızının çıplaklığını açmayacaksın; onun oğlunun kızını yahut kızının kızını, onun çıplaklığını açmak için almayacaksın; onlar yakın akrabadır; alçaklıktır. Bir kadını kendi kız kardeşi üzerine, onu kıskandırmak, o hayatta iken kendi yanında çıplaklığını açmak için almayacaksın.⁹³

Bu yasakların temelinde aile ahlakını ve maneviyatını korumak gibi cinsel etikten ziyade erkeğin mülkü olarak görülen kadının, cinselliğinin babasına veya kocasına ait olması neticesinde erkeğin namusunu ve onurunu korumaya yönelik olduğu esası yatmaktadır.⁹⁴ Bunun yanı sıra akrabalık bağlarını korumak, kök bağları zedelememek gibi etkenler de bu ifadelerin temelinde yatmakta ve aile kurumunu korumaya yönelik emir ve yasakları içermektedir. Ayrıca yukarıda ifade edilen buyruklarda muhatabın erkek olduğunu ve kadınlarla kuracağı birlikteliğin kimlerle olması gerektiğine dair buyruklara yer verilmektedir. Bu durum kadının cinsel obje gibi görülmesi yorumunu doğurmaktadır. İlaveten birliktelik kurulabilecek ve evlenilecek kadın figürüne ek olarak baş kahin için ise bu yasakların yanı sıra bakire bir kadınla evlenme şartı Tevrat'ta zikredilmektedir;

Başlarından bir parça tıraş etmeyecekler ve sakal köşelerini tıraş etmeyecekler ve bedenlerinde yara açmayacaklardır. Kendilerinin Allah'ına mukaddes olacaklar ve kendi Allahlarının ismini bozmayacaklar; çünkü RABBİN ateşle yapılan takdimlerini, kendi Allahlarının ekmeğini onlar arz ederler ve mukaddes olacaklardır. Fahişe yahut bozuk kadın almayacaklar ve kocasından boşanmış kadın almayacaklar; çünkü kâhin Allah'ına mukaddestir. Ve kendisini takdis edeceksin; çünkü senin Allah'ının ekmeğini o takdim

⁹² "Tabular", *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*, ed. Mustafa Burçak (İstanbul: Gelişim Yayınları, 1. Basım, 1976), 2/385-388.

⁹³ Lev. 18: 6-18.

⁹⁴ Gürkan, *Yahudilik*, 309.

ediyor; senin için mukaddes olacak; çünkü ben, sizi takdis eden RAB, mukaddesim. Ve bir kâhinin kızı fahişelik ederek kendini bozarsa, babasını bozmuş olur; ateşle yakılacaktır. Ve kardeşler arasında, başı üzerine mesh yağı dökülen, esvapları giymek için tahsis olunan büyük kâhin saçlarını çözmeyecek, ve esvabını yırtmayacak; ve bir ölünün cesedi yanına gitmeyecek, babası için ve anası için kendisini murdar etmeyecektir; ve makdisten çıkmayacak, ve Allah'ın makdisini bozmayacak; çünkü Allah'ın mesh yağı tacı kendi üzerindedir; ben RAB'im. Ve alacağı kadın kız olacaktır. Dul yahut boşanmış yahut bozuk kadın, fahişe, almayacak; ancak karı olmak üzere kendi kavminden bir kız alacaktır. Ve kavmin de zürriyetini bozmayacaktır; çünkü ben kendisini takdis eden RA B'İM.⁹⁵

Tevrat'ta yer alan bu ifadelerden hareketle bir kahin söz konusu kadın kendi boşanmış olduğu kadın olsa bile tekrar onunla evlenememektedir. Bakire bir kadınla evlenme şartı; kahinin Tanrı'ya sunu ve sunaklar sunan birisi olması sebebiyle bir nevi Tanrı ile yaratılmış arasında aracılık yapan birisi olarak kutsal şahsiyet kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Tevrat'ta da bu şekilde ifade edilmektedir. Bu sebeple boşanmış ve fahişe kadının kirli sayılarak kendilerine yasaklanması ve kirlenmemiş, günahsız bakire bir kadınla evlenmeleri hem kutsal şahsiyetlerinin kirlenmemesi hem kutsal zürriyetlerinin temizliğini, saflığını ve kutsiyetini korumayı amaçlamaktadır.⁹⁶

Kadının, evlilik ve boşanma hadiselerinde de Tevrat hukukuna göre doğrudan erkeğe bağlı olduğu ve erkeğin otoritesi ve onuruna dayandırıldığı ifade edilmektedir. Tevrat'ta yer alan ifadelerle göre bir erkek bir kadınla evlenirse ve erkek kadında yakışsız bir şey görür -namusunu lekelediğine dair- veya ondan hoşlanmazsa erkek o kadının eline "get" (boşama kağıdı) vererek o kadını "salıverir" yani babasının evine yollama hakkına sahiptir. Boşama yetkisi erkeğin inisiyatifine bırakılmış ve boşama belgesi verilmeden boşamanın gerçekleşmediği ifade edilmektedir. Boşamanın gerçekleştiği ve kadının eline boşama belgesinin verildiği durumda ise kadın boşandıktan ancak 90 gün sonra evlenmesine müsaade edilmektedir. Zira bu bekleme süresi kadının hamile olup olmadığını ve doğacak çocuğun babasının belirli olması için yapılan bir düzenlemedir.⁹⁷ Bunlara ek olarak eğer gerçekten kadının erkeğin namusunu lekelediğine dair yakışsız bir şey yoksa ve kadının anne-babası bunu kentin ileri gelenlerine kızlarının bakire olduğuna dair yatak çarşaflarını ispat olarak sunarlarsa; erkek kentin ileri gelenleri tarafından cezalandırılır ve kadının namusu babasına bağlı olduğu için babasına yüz gümüş alarak bedelini ödeyip ömrü boyunca o

⁹⁵ Lev.21:5-14.

⁹⁶ Yusuf Besalel, "Evlilik", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001), 1/161-167.

⁹⁷ Yusuf Besalel, "Boşanma", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001), 1/127-129.

kadını boşama hakkı elinden alınmaktadır. Bununla birlikte adamın dediği doğru çıkarsa ve evlendiği kadın kirli bir kadın ise o kadın ölümle cezalandırılacaktır. Boşama hakkının erkeğin elinden alınma durumu tecavüz gibi zorla sahip olduğu bakire ve nişanlı olmayan bir kadının ırzına geçip evlenmediğinde de geçerli olmaktadır. Erkek, kadının babasına yüz gümüş vererek o kadınla evlendirilir ve ömrü boyunca artık o kadını boşamayacağı ifade edilmektedir ancak istismar ettiği kadın evli veya nişanlı olan bir kadın ise kadın masumluğundan dolayı ceza almayacaktır fakat erkek ölümle cezalandırılacaktır. Eğer evli veya nişanlı bir kadın gönüllü olarak bir erkekle birlikte olursa, zina yaparsa ikisi de ölümle cezalandırılacaktır.⁹⁸

Özetlenecek olursa kadının evli veya nişanlı olduğu durumda gönüllü olarak erkekle kurduğu gayri meşru ilişki zina olarak kabul edilmekte ve ölümle cezalandırılmaları ifade edilmektedir. Fakat evli veya bekar bir erkeğin bekar ve nişanlı olmayan birisi ile ilişkisi zina kabul edilememektedir.⁹⁹ Bununla birlikte evli bir kadın ikinci bir erkekle evlenememektedir fakat bunun tam aksine erkek evli ve nişanlı olmayan bir veya daha fazla kadınla evlenebilmektedir.¹⁰⁰ Tevrat'ta da birden fazla evliliğe dair ifadeler yer almakta bu konunun bilhassa ya çocuk doğuramaması ya da erkek çocuk doğuramaması bakımından şekillenerek erkeğin yeniden evlendiği veyahut kendisine erkek çocuk vermesi umuduyla bir cariye edinip onunla birlikte oldukları anlatılmaktadır.¹⁰¹ Ayrıca eğer bir erkek bir kadınla boşanırsa ve o kadın başka birisiyle evlenirse ve o kişiden de boşanırsa veyahut eşi ölürse o erkek boşadığı karısıyla da evlenememektedir zira o kadın artık kirli kabul edilmektedir.¹⁰²

Tevrat hukukunda miras ilk dönemde sadece erkeklere kalmaktaydı fakat sonraları Mahla, Noa, Hogla, Milka ve Tırsa adlı kızların miras konusunda direnişi ile bu durum değişmiştir.¹⁰³ Bu durum Tevrat'ta şu şekilde ifade edilmektedir;

Yusuf oğlu Manasse'nin aşiretlerinden Manasse oğlu Makir oğlu Gilat oğlu Hefer oğlu Tselofhat'ın kızları yaklaştılar, kızların adları şunlardır; Mahla, Noa, Hogla, Milka, Tirtsa. Ve Musa'nın önünde, ve Kâhin Elazar'ın önünde, ve beylerle bütün cemaatin önünde, toplanma çadırının kapısında durup dediler: 'Babamız çölde öldü. Korah cemaatinde RAB'be başkaldıran cemaat arasında değildi. Fakat kendi suçunda öldü ve oğulları yoktu

⁹⁸ Yas.22: 13-29.

⁹⁹ Mustafa Yiğitoğlu - Ömer Faruk Habergetiren, "Yahudilik ve İslam'da Zina Suçu ve Cezası", *İslam ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 5/2 (2016), 291.

¹⁰⁰ Besalel, "Evlilik", 1/161-167.

¹⁰¹ Gürkan, *Yahudilik*, 307.

¹⁰² Yas. 24: 2-4.

¹⁰³ "İnsan Eylemine İlişkin Yargılar", *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*, ed. Mustafa Burçak vd. (İstanbul: Gelişim Yayınları, 1. Basım, 1976), 2/388-398.

diye babamızın adı kendi aşireti arasından neden kaldırılınsın? Babamızın kardeşleri arasında bize de mülk verin.' Musa onların davasını RAB'be götürdü. RAB Musa'ya şöyle dedi: 'Tselofhat'ın kızları doğru söylüyor. Onlara amcalarıyla birlikte miras olarak mülk verecek, babalarının mirasını onlara aktaracaksın.', 've İsrailoğullarına söyleyip diyeceksin, bir adam olmadan ölürse, onun oğlu yoksa mirasını kızına vereceksiniz. Kızı yoksa mirasını kardeşlerine, kardeşleri yoksa babasının kardeşlerine vereceksiniz. Babasının kardeşleri yoksa mirasını aşiretinden kendisine en yakın akrabasına vereceksiniz ve onun mülkü olacaktır. Rabbin Musa'ya emrettiğim gibi, İsrailoğulları için kanun ve hüküm olacak bu.¹⁰⁴

Bu olay neticesinde Tevrat hukukunda kadınlar, erkek çocuk olmadığı durumda mirastan yararlanabilme hakkına sahip olmuşlardır. Bunun dışında kadın ne eş sıfatıyla kocasının ne de kız evlat statüsüyle babasının mirasından yararlanma hakkından yoksun bırakılmıştır.¹⁰⁵

Kadının dul kalması durumunda ise Tevrat kadını koruyup, kollamayı buyurmuş ve maddi manevi gözetilmesini emretmiştir.¹⁰⁶ Bununla birlikte eğer kadının eşi oğlu olmadan vefat ederse kadın, aile dışına evlendirilmemeli ve ölenin kardeşlerinden biriyle evlendirilmesi istenilmektedir. Bu durumda doğacak ilk oğul vefat eden kardeşinin soyunu sürdürmek ve ölenin İsrail'den isminin silinmesini önleme amacı taşımaktadır.¹⁰⁷

İbadette ise kadın ikinci planda kalmaktadır. Kadın din görevlisi olmadığı gibi cemaat üyeliğini taşımaya elverişli bir fizyolojik bedene sahip değildir. Zira regl dönemlerin ve doğum yaptıktan sonra içinde buldukları ritüel kirlilik halinden dolayı ibadete katılamayacaklardır. Bu sebeple kadınlar cemaatle ibadete katılım gösterememekte sadece uzaktan izleyebilmektedirler.¹⁰⁸ Çoğunlukla Tevrat emirlerinin birincil muhatabı da olmayan kadın mabed ibadetinin önemli kısımlarından da muaf tutulmaktadır.¹⁰⁹

Yılda üç kere Mayasız Ekmek Bayramı'nda, Haftalar Bayramı'nda ve Haymeneler Bayramı'nda, bütün erkeklerin Allahın RAB'bin önünde bulunmak üzere onun seçeceği yerde görünecekler; ve RAB'bin önünde elleri boş görünmeyecekler; Allahın RABBİN sana verdiği berekete göre herkes elinden geldiği kadar verecek.¹¹⁰

Tevrat'ta yer alan bu ifadelerden hareketle üç büyük hac bayramı olarak kutlanan Mayasız Ekmek Bayramı, Haftalar Bayramı ve Çardak Bayramı'nda

¹⁰⁴ Say. 27: 1-11.

¹⁰⁵ Gürkan, *Yahudilik*, 307.

¹⁰⁶ Yas. 10: 18, 14:29, 24:19-21.

¹⁰⁷ Yas. 25: 5-6.

¹⁰⁸ Ömer Faruk Harman, "Kadın", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/82-86.

¹⁰⁹ Gürkan, *Yahudilik*, 308.

¹¹⁰ Yas. 16:16,17.

Tanrı'nın huzuruna takdime giden kişilerde kadınların cemaatten muaf tutulması dikkat çekmekte ve ibadet hayatında sinagog yerine daha çok ev hayatı ile sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Kadının adak adayabilmesi konusu ise Tevrat'ta;

İsrailoğullarına söyle, ve onlara de: 'Bir erkek yahut bir kadın adanan Nezir adağını adamak için kendini RAB'be ayırırsa, şaraptan ve içkiden çekinecek, şarap sirkesi ve içki sirkesi içmeyecek, ve üzüm suyu içmeyecek, ve yaş ya da kuru üzüm yemeyecek. Bütün ayrılığı günlerinde çekirdekten kabuğuna dek asmanın ürününden hiçbir şey yemeyecek. ... Ve Nezirin şeriatı budur: ayrılığı günleri dolunca toplanma çadırının kapısına getirilecek, ve yakılan takdime olarak bir yaşında kusursuz bir erkek kuzu ve suç takdimesi olarak bir yaşında kusursuz bir dişi kuzu, ve selamet takdimesi olarak kusursuz bir koç, ve bir sepet mayasız ekmek, yağla yoğrulmuş ince un pideleri, ve yağ sürülmüş mayasız yufkalar, ve onların ekmek takdimesi, ve onların dökülen takdimeleri olmak üzere Rabbe takdimesini arz edecektir. ... Ve Nezir toplanma çadırının kapısında ayrılığının başını traş edecek ve ayrılığın başının saçını alacak, ve selamet takdimeleri kurbanının altında olan ateşe koyacak. Ve Kahin koçtan haşlanmış omuzu, ve sepetten mayasız bir pide ve mayasız bir yufka alacak ve ayrılığının başını traş ettikten sonra nezirin avuçlarının üzerine koyacak. Ve kahin sallama takdimesi olarak onları Rabbin önünde sallayacak ve bu sallama döşü ve kaldırma budu ile beraber kahin için mukaddestir; adak adayan nezirin, ve elinin yettiği diğer şeylerden başka, ayrılığı için RABBE takdimesinin şeriatı budur; adadığı adağına göre ayrılığının şeriatine böyle yapmalıdır.¹¹¹

İfadelerinden hareketle kadının adak konusunda erkekle eşit kabul görülerek adak adayabilmesi ve yerine getirmesi gereken yükümlülüklerin olduğu görülmektedir. Fakat bununla birlikte kadının adağının geçerli olması için eğer evlenmemiş bir kadın ise babasının onayının olması gerekir. Şayet babası onay vermeden, kadın bu yükümlülük altına girerse kadının adağı geçerli sayılmaz. Aynı durum kadının evli olması durumunda eşinin onayı ile geçerli kılınmaktadır. Eğer babası veya eşi onay vermez ise yükümlülüklerini yerine getiremeyen veya getirip adağı kabul görmeyen kadın, Tanrı tarafından bağışlanacaktır fakat başta onay verip kadın bu yükümlülük altına girdikten sonra eşi cayarsa kadının suçundan kocası sorumlu olmaktadır. Zira bu durum kadının erkeğe aidiyeti hususunda bekar olması durumunda babasına, evli olması durumunda ise eşine aitliğini ortaya çıkmaktadır.¹¹²

Bu bilgilere ek olarak Tevrat kadınlara erkekler gibi giyinmeyi yasaklamakta hatta bu durumun Tanrı tarafından tiksindirici bir durum olduğu ifade edilmektedir.¹¹³

¹¹¹ Say. 6: 2-4, 13-15, 18-21.

¹¹² Say. 30: 3-15.

¹¹³ Yas. 22: 5.

2.2. Rabbani Hukukta Kadın

Talmud sonrası şekillenen Yahudi hukuku, cinsler arasındaki farklılıkları temelde korumakla birlikte kadının fonksiyonu ve toplumsal hayattaki konumu açısından daha olumlu bir zemine taşınmaktadır. Genel anlamda erkeğin otoritesi ve kadını koruyup kollama konusundaki himayesinden tavize yer vermemekle birlikte kadın ve aile anlayışı temeli üzerinde evlilik, cinsellik, boşanma ve miras gibi konularda oluşan birtakım tutumlarla ilgili kadınlara yönelik pozitif düzenlemeler yapılmaktadır.¹¹⁴

Talmud ve sonraki Yahudi hukukunda görülen iyileştirmelerden birisi de daha önceleri kızın rızası alınmadan sadece babasının onayı doğrultusunda yapılan evliliğin daha sonra evlilik öncesi kızın rızasının alınması ve bunun için de en az 13 yaşına ulaşmış olması şartının getirilmesi gibi yenilikler olmak üzere kız çocuklarının ergenlikten önce evlendirilmemesi üzerine yapılan düzenleme olarak ifade edilmektedir.¹¹⁵ Ancak bu yaş sınırlamasına göre 13 yaşındaki birisinin erişkin olarak tanımlanmasında değişikliğe giderek günümüzde bu yaş 18 olarak belirlenmektedir. Kızın rızasının alınmasına dair bir başka ifade ise evlenecek kızın “benim seçtiğim erkek budur” demesi beklenmesidir.¹¹⁶ Bununla birlikte evlenen kişilerin evlilik töreni yapıldıktan sonra iki şahıs huzurunda kocasının karısına olan görev ve sorumluluklarına dair ve kadının çıkarlarını korumaya yönelik ifadeler yer alan belgeyi; haham, damada imzalatırıp kadına vermektedir. Bu anlaşma belgesinin adı “*ketuba*”dır ve bu belge bir nevi karşılıklı ahitleşmeyi içeren bir anlaşma belgesidir. Bu belgede şayet taraflar arasında herhangi bir sıkıntı olursa ve boşanmaları gerekirse veyahut eşinin ölümü sebebiyle geline verilecek tazminat da belirtilmektedir. Talmud’a göre bu tazminat yani “*mohar*”, gelinin bakire olması durumunda 200 gümüş sikke, dul ise 100 gümüş sikke olduğu ifade edilmektedir.¹¹⁷

Aile isminin ve soyun erkek çocuklar vasıtasıyla sürdürülebilmesinden dolayı erkek bebek doğduğunda daha fazla sevinildiği de kadınla ilgili ikincil ifadelerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kadının dini cemaatten sayılmaması ve cemaat üyeliğinin kabul görmemesi de Talmud döneminde kadınla

¹¹⁴ Gürkan, *Yahudilik*, 310.

¹¹⁵ Gürkan, *Yahudilik*, 312.

¹¹⁶ Besalel, “Evlilik”, 1/161-167.

¹¹⁷ Besalel, “Evlilik”, 1/161-167.

ilgili tesis edilen temeldeki profilin değişmediğini göstermektedir.¹¹⁸ Genel itibariyle ise erkekler sinagogta özel ibadet kıyafetleriyle dua etmekteyken kadınlar kendilerine ayrılan bölümlerde bu ibadetleri izlemektedir. Mufazakar sinagoglarda ise aynı mekanda fakat farklı saflarda kadınların da cemaate katılmalarına izin verilmektedir.¹¹⁹

Yahudi hukukuna göre evlilikte kadının kocası ve ailesine karşı yerine getirmesi gereken bazı yükümlülükleri vardır ve bu yükümlülüklere göre kadın, kocasına itaat ve hizmet edebilmeli; yatağını hazırlamalı, yemeklerini ve ekmeğini pişirmeli, çocuklarıyla ilgilenip çocuğunu emzirmeli, kirlenen elbiseleri yıkamak gibi görevleri yerine getirmelidir. Talmud’da ifade edilen bu görevlere evlilik sözleşmesi yerine geçmekte olan ketubalarda da yer verilmektedir. Bunların yanı sıra kadın tamamen ev hayatı ile sınırlı olmayıp sosyal hayatta da bulunabilmekteydi. Arkadaşlarıyla görüşebileceği, akrabalarını evinde misafir edebileceği, cenaze ve düğün merasimlerine katılabileceğine dair ifadeler yer alsa da bu gibi sosyalleşmeleri ancak kocasının izni dahilinde yapması şartı verilmektedir. Şayet kadın kocasını dinlemez, boş işlerle uğraşır, kocasının hoşlanmadığı işler yaparsa kocasının onu boşama yetkisinin hala var olduğu ifade edilmektedir. Buradan hareketle Talmud’a göre aile bütünlüğünün ve aile içi huzurunun, kadının kocasına olan saygısı üzerine kurulu olduğu ifade edilmektedir.¹²⁰

Bununla birlikte evlilikte erkeğin kadına karşı yerine getirmesi gereken on görev vardır ve bu görevlerin üçü Tevrat’ta belirtildiği üzere yiyecek, giyecek temini gibi geçimini sağlamanın ve cinsel tatminin yanı sıra boşama veya eşin ölmesi durumunda erkeğin kadına tazminat olarak “mohar” verilmesiyle birlikte nikah esnasında düzenlenen ve bir nevi evlilik sözleşmesi yerine geçmekte olan ketubaya eklenen hususlardır. Bu hususlara göre kocası karısına hastalık durumunda bakacağına, esir düştüğünde fidyelerini ödeyeceğine, öldüğünde gömeceğine, nafakasını sağlayacağına, eğer kadın dul kalırsa yeniden evlenene kadar ölen kocasının evinde kalacağına, kadının ölen kocasından olma kız çocuklarının evlenene kadar ölen kocasının mirasından yararlanabileceğine ve erkek çocuklarının ise mirastaki payları haricinde annelerinin ketuba parasından yararlanabileceklerine dair ahitleşme, anlaşma yapılmaktadır. Erkeğin kadına karşı verdiği bu sözler ketubayı imzalamasıyla bir nevi

¹¹⁸ Besalel, “Kadın”, 2/301-304.

¹¹⁹ Gürkan, *Yahudilik*, 286.

¹²⁰ Erdiņ İçten, “Ketuba ve Aile İçi Sorumluluklar”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29 /1 (Haziran 2020), 240.

senet hükmünde olmakta ve kadının ve doğacak çocuklarının hakları korunup gözetilmesi esas alınmaktadır.¹²¹

Talmud'a göre kadının kocasını cinsel anlamda tatmin etmemesi ve cinselliği istememesi erkeği açısından onur ve gurur kırıcı olmakla birlikte kadının başkaldırdığı, isyan ettiği anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla birlikteliğe ve yakınlaşmalara karşı çıkan kadın isyankâr kadın olarak görülüp kocası tarafından bu sebeple boşanabilmektedir. Zira kadının kocasını cinsel anlamda tatmin etmesi beklenilmektedir.¹²²

Ayrıca kadının ibadet hayatında kendine özgü görev ve yükümlülükleri olduğu, kadın ve erkek açısından özel ve kutlu gün olarak *Şabat* ismiyle anılan ve hafta başlangıcı olarak kabul edilen tek bir gün vardır, bugün cumartesiye denk gelir ve bugünden sonra günler birinci, ikinci... gibi isimler almaktadır. Bugün Cuma günü öğleden sonra başlar ve cumartesi günü akşama kadar devam eder. *Şabat* günü kutsal kabul edilmektedir ve inanişâ göre Tanrı'nın evreni yarattıktan sonra dinlendiği gün olarak ifade edilmektedir. Kutsal bir gün olduğu için ev kadını o gün yemek pişirmez, o gün iş yapılmaz ve en güzel giysiler giyilmektedir. Bugünde kadınlar, evinde yalnız kalır, mumlarını yakar, dua eder, duasını bitirince ise *Şabat* başlamış sayılmaktadır. Kadın evde iken kocası çocuklarıyla birlikte sinagoga gitmektedir. Kocasını ve çocuklarının sinagoga gelmelerini beklerken sofraya hazırlayan Yahudi kadını, sofranın başını kocasına ayırarak sofraya kidduş denilen kutsanmış şaraptan ve üzeri örtülü halles denen *Şabat* ekmeğinden koyar.¹²³ Ayrıca bu *Şabat* yemeğinde yanan mumlar hafta içinin karanlığına karşılık *Şabat* gününün aydınlığını ve nurunu temsil etmektedir. Sofraya getirilen özel somun ekmeği ise İsrailoğulları çöldeyken iş yapma yasağının uygulandığı cumartesi gününde Tanrı tarafından kendilerine verilen mucizevi yiyeceği temsil etmektedir ve Kidduş duası okunmak üzere hazırlanan şarap bütün aile bireyleri tarafından elden ele dolaştırılarak birer yudum alınmaktadır.¹²⁴ Bu ifadelerden hareketle kadının evde gerçekleşen ibadet ve kutlamalarda gerek organizasyon gerek katılım açısından daha aktif olduğu ortaya konmaktadır.

¹²¹ Gürkan, *Yahudilik*, 312.

¹²² İçten, "Ketuba ve Aile İçi Sorumluluklar", 243.

¹²³ "Yahudi Yasası: Talmud", 2/420-426.

¹²⁴ Gürkan, *Yahudilik*, 290.

Bunların yanı sıra ibadet hayatında ise kadınların, Hanuka mumlarını yakma mecburiyeti, Şabat akşamı Kiduşin duasını okuma veya dinleme zorunlulukları vardır. Ayrıca Yom Kipur'da oruç tutmak, Pesah'da matsa yemek, Purim'de Ester Megilasını okumak gibi Yahudilik dini açısından kendilerine yüklenmiş yükümlülükleri vardır. Bununla birlikte kadınların Ortodoks Musevi Cemaatlerinde sinagoglarda cinsel açıdan erkeklerin dikkatini dağıtıp tahrik etmemeleri sebebiyle ayrı oturtulması gibi durumlar da söz konusu olmaktadır. Bunlara ek olarak sabah dualarında yer alan bir bölümde “kadın olarak yaratılmadığı” için erkeklerin Tanrı'ya teşekkür etmeleri kadınlar açısından alçaltıcı bir ifade olsa da bu durumun kadından daha fazla yükümlülüğe sahip olmaları sebebiyle mutlu olmalarından kaynaklandığını açıklamaktadırlar.¹²⁵

Kadının başının örtülmesi gerektiği ifade edilmekte ve eğer kadın başını halk içinde açıyorsa bu durumun küçük düşürücü bir durum olduğu hatta evli ise cezalandırılması gerektiği ifade edilmektedir. Talmud'a göre halk içinde başını açan kadını, kocası dilerse boşayabilir. Bazılarına göre ise bu baş açma durumu sadece ibadet hayatıyla sınırlandırılmış olup kadının başının açık bulunduğu evde kutsal metinlerin okunması yasak olduğu anlatılmaktadır.¹²⁶

Kadınların ve kız çocuklarının kendilerini ilgilendiren kısım dışında Tevrat'ı okumasının yasaklanması da ibadet hayatında kadın ile erkek arasında farklılıkları ortaya koymaktadır. Bununla birlikte hahamlar üstüne basa basa kadınların Tevrat okumaması gerektiğine vurgu yapmış¹²⁷ ve genel kabule göre de kız çocuklara kendi görev ve yükümlülükleri dışında kalan noktalarda Tevrat ve bilhassa Talmud öğretilmesinin günah olduğu yönünde ifadelere yer verilmektedir.¹²⁸ Bununla birlikte erkek çocuklarına Tevrat okuması ve öğretimi konusunda titiz davranılmakta ve kız çocukları şayet Tevrat'a dair okumalar yaparsa; “Kim kızına Tevrat'ı öğretirse, sanki o, ona tifiütünü öğretmiş olur” ifadeleriyle kız çocuklarının Tevrat eğitimi ve öğretimi konusu dışında bırakılması gerektiği ve aksi halde nahoş bir durum olduğu vurgulanmak istenmektedir.¹²⁹ Çünkü çoğu kadının düşüncesi Tevrat'ı anlamaya ve yorumlamaya yetmediği ve bu sebeple farklı manalar çıkarabileceği endişesi olduğu

¹²⁵ Besalel, “Kadın”, 2/301-304.

¹²⁶ Harman, “Kadın”, 24/82-86.

¹²⁷ Şerif Abdulazim Muhammed, “İslam, Hıristiyanlık ve Yahudilik'te Kadın”, *Misbah: İslamî Düşünce ve Araştırma Dergisi* 4/10 (2015), 201.

¹²⁸ Gürkan, *Yahudilik*, 320.

¹²⁹ Isaac Sassoon, *The Status of Women in Jewish Tradition* (New York:Cambridge University Press,1.Basım, 2011), 101.

ifade edilmektedir.¹³⁰ Tiflüt, ifadesi ise rastgele cinsel ilişki, ahlaksızlık, hayasızlık ve namussuzluk olarak tanımlanmaktadır.¹³¹ Başka bir ifade ise kadın için gereksiz olması veyahut onun anlayışının yeterli gelmeyişi sebebiyle tiftüt kelimesi, boş ve değersiz söz olarak da ifade edilmektedir.¹³²

Boşanma yetkisi erkeğin inisiyatifinde olan kadın şayet kocası ona boşanma belgesini “*get*”i vermeden terk ederse veya kadının kocası kayıp olduysa, sağ veya ölü olduğu bilinemezse, kocası akli dengesini kaybettiyse bilinci yerinde olmadığı için hür iradesi ile *get* veremiyor ise veya erkek kadına *get* vermeyi istemiyorsa bu durumda kadın hukuken evli sayılmaktadır fakat her ne kadar boşanmayı istiyor olsa ve pratik anlamda evli gibi yaşamıyor olsa da bu durumda olan kadınlara “*aguna*” ismi verilmektedir. Bu durumda olan kadın yeniden evlenmek istese de *get* belgesi olmadığı için yapacağı evlilik Yahudi hukukuna göre zina sayılmaktadır ve bu evlilikten doğacak çocuklar soyu, nesebi bozuk; gayri meşru ilişkiden meydana gelmiş “*mamzer*” veled-i zina olarak kabul edilmektedir.¹³³ Fakat boşama belgesinin zorla alınabileceği durumlar da vardır. Bu durumda kadın on yıllık evlilik sürecinden çocuk doğuramamışsa; kocası bulaşıcı bir hastalığa yakalanmışsa, kocası kadının geçimini sağlamıyor veya sağlayamıyor ise; kocası kadını cinsel anlamda tatmin etmiyorsa ve cinsellikten mahrum bırakıyorsa; kocası kadını dövüyorsa ve mahkeme uyarısına karşın dövmeyi sürdürüyorsa dini mahkeme *geti* vermesine yönelik erkeğe baskı uygulayabilecektir.¹³⁴

Kadının regl dönemi bittikten sonra mikvede yıkanma ve arınma işlemini geciktirmesi ve cinsel birleşmeden kaçınarak kocasını cezalandırması da ciddi bir suç olarak görülmektedir. Fakat bununla birlikte erkeğin karısına sevgi ve saygı göstermesi, eşinin fikirlerini alması, ailesi ve eviyle ilgilenmesi gibi tavsiyelere de yer verilmektedir. Kadın ise kocasına kızgın bile olsa tatlı dilli, güler yüzlü olmalı; evinde hizmetçileri olsa bile tembellik etmemeli, çok çalışkan olmalı ve aile ekonomisine katkı sağlayacak işler yapabilmelidir.¹³⁵

¹³⁰ Seferia, “Mishneh Torah, Torah Study 1:13” (Erişim 08.09.2023).

¹³¹ Seferia, “Sotah 20a:8” (Erişim 18.09.2023).

¹³² Seferia, “Women&Talmud Torah&Rambam on Mishnah Soyah 3:4:1”(Erişim 13.10.2023).

¹³³ Gürkan, *Yahudilik*, 317.

¹³⁴ Besalel, “Boşanma”, 1/127-129.

¹³⁵ Besalel, “Aile”, 1/42-46.

Bir Yahudi, Yahudi olmayan birisiyle evlendiği takdirde ise ailenin soyu annenin dinine bağlı kalarak ilerlemektedir. Fakat taraflardan her ikisi de Yahudi olduğu durumda soy erkeğe bağlı olarak devam etmektedir. Bu durumda doğal yolla Yahudi olmanın ön şartı Yahudi bir anneden doğma zorunluluğudur.¹³⁶ Yine Talmud'a ifade edilenlere göre özellikle İsrail kimliğinde soyun belirleyici olması açısından Yahudi bir anneden doğma gerekliliği mevcut iken, kohen ve Levili isimleri verilen din adamları sınıfındaki statüde olmak için ise babanın belirleyici olduğu ifade edilmektedir.¹³⁷

Doğan çocuklara verilen isimler ise şayet çocuk erkek ise çocuğun sünnet edilmesinden sonra sekizinci günde verilmekte iken tercih edilen isimler ataların, büyüklerin ve Tevrat'tan seçilen isimler olmaktadır. Fakat bunun yanı sıra kız çocuklarına verilen isimler genellikle Tevrat'tan seçilmemekle birlikte çok az isim Tevrat'tan alınmaktadır.¹³⁸

2.3. Yahudilikte İsmi Geçen Önemli Kadın Figürleri

Tevrat'ta da anlatıldığı üzere gök ve yeryüzünün yaratılışından sonra yeryüzünde; yeryüzünü yeşertecek ve içinde hayat sürecek tek bir canlı bile yoktu. Bundan sonra ise Tanrı ilk insan Hz. Adem'i topraktan yarattı, ruhuna can üfledi ve kendisini meyveler, ağaçlar yetiştirmesi için bir bahçeye yerleştirdi. Hz. Adem'in yeryüzünde yalnız kaldığı sebebiyle yalnız kalmasın diye türlü türlü hayvan yaratıldı fakat Hz. Adem'in yalnızlığı giderilemedi. Bu sebeple Tanrı kendisine yardımcı olsun diye, onun türünden, onun bedeninden, kaburga kemiğinden Hz. Havva'yı yarattı.¹³⁹ Hz. Adem'in etinden, kemiğinden yaratılan kadına ise Hz. Adem Hz. Havva ismini vererek onun bütün insanlığın annesi olduğu ifade edildi.¹⁴⁰ Buradan hareketle Tevrat'ta anlatılan ilk kadın ve bütün insanlığın annesi olarak kabul edilen Hz. Havva kocasına yardımcı olmak vazifesiyle yaratılmış olması ve kocasına çocuk doğurup ona itaat etmiş olması sebebiyle ikincil konumlandırılan ilk kadın olmaktadır.

¹³⁶ Yusuf Besalel, "Anne", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001), 1/64.

¹³⁷ Gürkan, *Yahudilik*, 276.

¹³⁸ Daştan, *Dünya Dinlerinden Yahudilik*, 139.

¹³⁹ Yar. 2: 4-21.

¹⁴⁰ Yar. 3: 20.

Yine Tevrat'ta, Hakimler döneminde kıtlık sebebiyle geçiçi olarak Beytlehem'den Moav bölgesine göç eden Elimelek isimli bir adam ve Naomi adlı bir kadının iki oğlunu bu göçten sonra Moavlı kızlarla evlendirdiği anlatılmaktadır. Fakat daha sonra oğulları ve eşinin vefatıyla Beytlehem'e geri dönmek isteyen Naomi'nin gelinlerini Maov'da kendi ailelerinin yanında bırakmak istemesi üzerine Rut isimli gelininin kocasının kavmine dönmek istediği ve kocasının dinine girmek istediği ifade edilmektedir.¹⁴¹ Hatta bu sebeple kendi topraklarını bırakıp ölen kocasının topraklarına gitmesi ve kaynanasının yanında kalması sebebiyle kendisinden övgüyle söz edilmektedir.¹⁴² Burada bahsi geçen ifadelerle göre ise kocasına sadakatle bağlı, kocasının kavmini ve dinini seçen bir kadın profilinin kocasına ait olması fikri çerçevesinden övgülere layık olduğunu yapılabilmektedir. Ayrıca anlatılmakta olan olaya göre Naomi ve gelini Rut arazi işlerinde çalışmakta ve Naomi de arazi alıp satım işi yapmaktaydı.¹⁴³ Buradan hareketle Tevrat'ın içinde barındırdığı kadın figürünün sadece ev hayatı ile sınırlı olmadığı, çalışma ve iş hayatında da aktif bulunabileceği, bağ bahçe ve tarla işleri ile ev ekonomisine, evin geçimine katkı sağlayabileceği çıkarımları yapılabilmektedir.

Hz. İbrahim'in 99 yaşındaki eşi Sara'nın Tanrı'nın vaadiyle doğum yapmış olması ve bu doğacak çocuğun kutsanacağı ve neticede soyun artarak çoğalacağı, büyük uluslu bir hale geleceği¹⁴⁴ ifadeleri sebebiyle Yahudi dini bakış açısı Yahudiliğin Hz. İbrahim'den ve Sara'dan olma kutsanmış çocuğu Hz. İshak'tan türediği inancını ortaya koymaktadır. Bu sebeple Sara Yahudilerin dini, manevi anası olarak da ifade edilebilmektedir. Zira Tanrı'nın ahdi ve vaadi neticesinde kutsanmış soy, onun adetten kesilmiş haliyle 99 yaşında iken mucizevi şekilde doğan oğlundan devam etmektedir. Ayrıca Yahudiliğin anneden geçiyor olması sebebiyle de Sara, manevi hayatın ve Yahudiliğin gelişiminde önemli bir role sahip olduğu ifadesini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca kutsanmış olan ve kendisinden sonra gelecek soyun da kutsanmış olacağı bildirilen Hz. İshak'ın karısı Rebeka da kısır olmasına rağmen çocuk sahibi olmuştur¹⁴⁵ ve bu durum da Tanrı'nın ahdini gerçekleştirmek üzere mümkünsüzü bile imkanı hale getirdiğini ortaya koymaktadır. Belirtildiği üzere Sara

¹⁴¹ Rut 1: 1-22.

¹⁴² Rut 2: 11.

¹⁴³ Rut 4: 2.

¹⁴⁴ Yar. 17: 17-21.

¹⁴⁵ Yar.25:21-26.

ve Rahel kısır olmalarına rağmen Tanrı kendilerine anne olmayı tattırarak asli vazifelerini yerine getirmelerini sağlamaktadır. Zira eşine yardımcı olarak yaratılan kadın, şayet doğurganlık görevini yerine getiremeseydi Tanrı'nın vaadi de yerine gelmemiş ve Hz. İbrahim'in soyu ürememiş, çoğalmamış olacaktı. Buradaki ifadelerden hareketle kadının doğurganlık görevi ile Tanrı'nın ahdinin yerine gelmiş olduğu ve kutsanmış soyun bu çocuktan çoğalıp büyük bir ulus olacağına vaad edilmiş olmasıyla eşinin yücelip, zürriyetlerinin çoğalmasını sağladığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla bu doğurganlık faktörünün Tevrat'taki kadının rolü açısından kutsal ve değerli olduğu yorumları yapılabilmektedir.

Yine isimleri geçmekte olan Yahudi kadın peygamberlerden olan Meryem¹⁴⁶, Debora¹⁴⁷ ve Hulda'nın¹⁴⁸ peygamberlik görevi ve liderlik vasıflarıyla ülke yönetiminde de bulduklarını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte peygamberlik ve yöneticilik görevleri ile kadının ev ve aile hayatı veya temelinde ev ve aile hayatını etkileyen durumlar dışında da görevleri olabileceği de ortaya konmaktadır. Miriam ismiyle de Tevrat ve Talmudik metinlerde ismi anılmakta olan Meryem peygamber ise Hz. Musa'nın ablası olduğu ifade edilmektedir. Hz. Musa döneminde Firavun'un İbrani erkek bebeklerini öldürme emri sebebiyle Hz. Musa'nın babası bir daha çocuk sahibi olmamak için eşini boşamış, Meryem peygamber ise babasına verdiği kararın Firavun'un kararından daha kötü bir karar olduğunu söyleyince babasının boşandığı eşiyile tekrar evlenmiş olduğu anlatılmaktadır. Bu evlilik sonrası Meryem peygamber babasına, annesinin İsrail'i kurtaracak bir oğul dünyayı getireceğine dair kehanette bulunur ve Hz. Musa'nın doğumundan sonra odaya dolan nur ile bu kehanetin gerçekleştiğine inanılmaktadır. Ayrıca kehanetinin gerçekleşmiş olması sebebiyle Meryem peygamberin peygamberliğinin bu dönemde başladığı da düşünülmektedir.¹⁴⁹ Ayrıca Debora peygamberin İsrailoğullarını yönetmekte¹⁵⁰ iken hem savaşlarda bulunması¹⁵¹ hem de İsraililerin davalarına bakarak yargıçlık görevini yerine getirmesi¹⁵² liderlik vasfının yanı sıra bir askeri vasıflarının da bulunması ve en önemlisi de İsraililerin davalarına bakan bir yargıç olması sebebiyle her ne kadar

¹⁴⁶ Çık.15:20.

¹⁴⁷ Hak.4:4.

¹⁴⁸ 2.Kr.22:14.

¹⁴⁹ Saliha İslim Aksan, *Yahudilikte Kadın Peygamberler* (Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 60.

¹⁵⁰ Hak.4:4.

¹⁵¹ Hak.4:9,14.

¹⁵² Hak.4:5.

biyolojik farklılıklar ve eş, anne çerçevesi etrafında gelişen bir kadın yorumu olsa da ülke yönetimini bırakacak ve davalara bakacak kadar kendisine güvenilen, itaat edilen, sözü geçerli olan bir kadın yorumundan da söz edilebilmektedir. Yine Yahuda kralının bir meselede peygamber Hulda'ya danışmaları üzerine bir konsey göndermesi ve peygamber Hulda'nın fikrini almak istemesi¹⁵³ peygamberlik vasfı olan, güvenilir ve bilgisine müracaat edilen bir bilgin kadının varlığını ortaya koymaktadır.

Yahudileri yok etmek üzere tuzak kuran Haman'ın tuzağını önleyen ve Yahudilerin, soydaşlarının kurtulmasını sağlayan ve kurtarıcı kadın figürüyle ismi anılan Kraliçe Ester¹⁵⁴ ve her ne kadar fahişe olması sebebiyle ahlaksız birisi olarak görülse de vaad edilmiş toprakları araştırmak üzere Yeşu peygamber tarafından gönderilen iki kişiyi evinde gizlice saklaması ve krala teslim etmemesi sebebiyle cesurca davranış sergileyen kurtarıcı Rahav¹⁵⁵ ile ilgili kurtarıcı, kahraman, yardımcı, cesur kadın figürü çizilerek kendileriyle ilgili ifadeler yer verilmektedir.

Kralı kışkırtarak Tanrı'nın dininden uzaklaştırmaya çalışan¹⁵⁶ ve Tanrı'nın "ölünü köpekler yiyecek" dediği kötü kadın figüründen¹⁵⁷, peygamber Hoşea'nın ahlaksız bir kadınla evlenerek veled-i zina yapması ve evlendiği kadın olan Gomer'in zina etmeye devam ederek sadakatsiz eş figürüne¹⁵⁸ kadar çok farklı kadın figürleri Tevrat'ta yer almaktadır.

¹⁵³ 2.Kr.22:14-20.

¹⁵⁴ Est.8:3-6.

¹⁵⁵ Yeşu.2:1-14.

¹⁵⁶ 1.Kr.21:25.

¹⁵⁷ 1.Kr.21:23.

¹⁵⁸ Hoş.2:2.

3. YAHUDİLİĞİN AİLE FAKTÖRÜ ÜZERİNDEN FARKLI CİNSEL EĞİLİMLERE BAKIŞI

Genel anlamda bütün dinler toplumların devamı ve sürekliliği için gerek hukuksal gerek toplumsal gerekse bireysel alanda insanı ilgilendiren her şey için düzeltmek, yöneltmek, iyileştirmek amaçlı insan hayatına yönlendirmelerde bulunmuş ve hükümler koymuştur. Muhatap aldıkları insanın, barışçıl bir dünyada huzur, mutluluk ve güven içerisinde yaşayabilmesi adına ona birtakım hak ve hürriyetler vererek toplumsal hayatı düzenleme ve bu hak ve hürriyetlerin korunması yönünde rol üstlenmektedir.¹⁵⁹ Diğer dinlerde olduğu gibi Yahudilik için de bu böyle olmaktadır.

Belli bir amentüden ve merkezi dini otoriteden yoksun olarak gelişen Yahudilik bir eylem ve gelenek dini olmakla birlikte Yahudi kimliğini belirleyen temel ölçüt; kişinin ne düşündüğünden ve neye inandığından ziyade ne olduğu ve ne yaptığı sorusu teşkil etmektedir. Ayrıca Yahudilik esasen kitabi bir din olmasına rağmen Yahudi din âlimlerinin (Rabbi/Rabban) teşkil ettiği Rabbanî gelenek kanalıyla yorumlanmış ve hâlâ da yorumlanmakta olan biçimdir.¹⁶⁰

Nitekim Yusuf Besalel de Yahudi Ansiklopedisinde Alaha maddesiyle;

Alaha, Yahudi dinine mensup kişilerin kendi aralarındaki ve kendileri ile Tanrı arasındaki ritüel uygulamaları dinsel zorunluluklar açısından ele alan ve din âlimlerinin ve din adamlarının ürettiği dini metinlerin bir branşıdır. İnsan yaşamının hemen hemen tüm yönlerini ele alır: doğum, evlilik, mutluluk ve üzüntü, ziraat ve ticaret, ahlak ve teoloji...¹⁶¹

bu yönlendirmelerin, emir ve yasakların her alanda olduğunu kavramsal çerçevede izah etmektedir. Bu kanunun hedefi, İsrail'i kutsal bir millet haline getirmektir. Yani, aynı zamanda ayrı, değişik ve kutsal seçkin, fakat seçimiyle birçok mesuliyetlerle yükümlü bir millet haline getirmek¹⁶² Bu bağlamda hayatın ve devamlılığın en önemli yerini temsil eden evlilik, cinsellik ve aileye de söz konusu emir ve yasaklar dinler açısından olduğu gibi Yahudilik dini açısından da olduğu söylenebilir. Nitekim Tevrat'ta da "Verimli olun, çoğalın"¹⁶³ ifadesinden hareketle neslin devamı için cinselliğe ve çoğalmaya önem verildiği ifade edilmiştir ve bu cinselliğin kime ve nasıl olması

¹⁵⁹Şevket Özcan, "İnsana Verilen Değer Ekseninde Çeşitli Dinlerde İnsan: Dinler Tarihi Açısından Karşılaştırmalı Bir Araştırma", *Dini Araştırmalar* 19/48 (2016), 221.

¹⁶⁰Salime Leyla Gürkan, "Yahudilik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/187-197.

¹⁶¹Yusuf Besalel, "Alaha", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Yayıncılık, 2001), 1/51-54.

¹⁶²Francine Kaufmann - Josy Eisenberg, "Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik", çev. Mehmet Aydın, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29/1 (1987), 273.

¹⁶³Yar. 1: 12.

yönünde hükümler ve bakış açıları Yahudi perspektifinden kutsal kitapta yer almaktadır.

Ayrıca Tanrı, bu seçilmiş milletten buyruklarına uymalarını ve bununla birlikte İsrailoğullarıyla evlenerek bu “seçilmiş millet”in kutsallığının kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlamak amacıyla çoğalmalarını istemekte ve nihayetinde Tanrı’nın da kendi sözünü tutacağını ve onlara bereket, bolluk vereceğini buyurmaktadır.¹⁶⁴ Dolayısıyla çoğalıp yeryüzüne egemen olması istenilen toplumun¹⁶⁵ çoğalabilmesi ve bu seçilmiş milletin soyunun devamı ve nihayetinde yeryüzüne hâkim olma arzusuna katkı sağlayabilmek için aile kurumuna ve çocuk sahibi olmaya oldukça önem verilmektedir. Bu bağlamda aile kurumunun sürdürülmesi ve devamlılığı açısından önem arz etmekte olan cinsellik konusu da Tevrat’ta çeşitli çerçevelerden ele alınmaktadır. Bu çerçevelerde bilhassa Yahudilik ataerkil bir yapıyı teşkil ettiğinden İsrailoğulları ve Yahudilik soyunun devamlılığı için ilişkilerin, başta evlilik olmak üzere çocuk sahibi olma ve çoğalma açısından sınırları çizilmektedir. Bu yüzden evliliğe saygı gösterme ve evlilik yatağına günah bulaştırmama; zina ve fuhuştan uzak durma emredilmektedir.¹⁶⁶ Yahudi geleneğinde cinsel birliktelik manevi ve kutsal bir olgu olarak görülmekte olup bu yüzden kutsal gün olarak tanımlanan Şabat günü, cinsel birliktelik için uygun zaman olarak tercih edilmektedir.¹⁶⁷ Bu bağlamda Yahudiliğin cinselliği bir araç olarak görmekte olduğu aslolan amacın yeryüzüne hâkim olacak milletin vaat edilmiş topraklarına ve Tanrı tarafından kutsanıp bolluk bereket ile mükâfatlandırılacağı zamana ulaşmak için soylarını artırmaları olduğu ifade edilebilir.

Yahudilik’te; soyun devamı, İsrailoğullarının çoğalabilmesinin yanında aile kurumunun ve evliliklerin devamı için de cinsellik mutluluk, haz veren bir eylem olarak çiftler arasında mutluluk ve bağlılığın sürdürülmesi açısından da gerekli görülmektedir. Fakat bu haz ve mutluluk Tanrı’nın uygun gördüğü, meşru şekilde olması gerektiği ifade edilmektedir. Bu sebeple Tanrı kutsal kitapta cinsel yönelimin kime ve nasıl, ne şekilde olması gerektiğinin sınırlarını çizmekte ve buyruklarına uyulmasını istemektedir. Bu yüzden muhataplarına bu birlikteliklerin kime yönelik, nasıl olması gerektiğini buyururken kimlere yönelik ve nasıl olmaması gerektiğini de

¹⁶⁴Yas. 8: 1.

¹⁶⁵Yar. 1: 28.

¹⁶⁶İbr. 13: 4.

¹⁶⁷Basalel, “Seks”, 3/579.

buyurmaktadır. Çünkü birçok dinin gayesinde ahlaklı ve ideal bir toplum oluşturmak yatmakta ki zemininde seçilmişlik düşüncesi olan Yahudi dininde de bu böyle olmaktadır. Zira seçilmiş bir millete Tanrı tarafından ayrıcalık sağlanmaktadır dolayısıyla bu milletin sıradan olması söz konusu değildir, kutsal ve mükemmel bir millet olmalıdır.

3.1. Yahudiliğin Meşru Gördüğü Cinsel Eğilimler

Ataerkil bir yapıyı teşkil etmesi ve erkek hegemonyası olması; kadının konumunun aile hayatı ile sınırlı olması gerektiğini kabul görmesi gibi karakteristik özellikleri olan Yahudilik'te; bekar hayatı tercih edilmemekte ve mümkünse evlenmek ve çoğalmak, yeryüzünde hakim kılınan millet ve din olmak düşüncesi dinin temelinde yatmaktadır. Konuyla ilişkin Tevrat'ta;

Ve Allah insanı kendi suretinde yarattı, onu Allahın suretinde yarattı. Onları erkek ve dişi olarak yarattı. Ve Allah onları mübarek kıldı, 'Semereli olun, çoğalın ve yeryüzünü doldurun ve onu tabi kılın; denizin balıklarına, göklerin kuşlarına, yeryüzünde yaşayan bütün canlılara hakim olun.¹⁶⁸

buyruğu üzerine Yahudi milleti cinselliğe ve aile hayatına, çocuk sahibi olmaya önem vermişlerdir. Üstelik bunun üzerinde o kadar durulmuştur ki sadece Yaratılış Bölümünün 10. Bab'ına gelene kadar 4 kere "Verimli olun, çoğalın" (ya da verimli olmak anlamında "semerele olun") ifadesi¹⁶⁹ geçmekte olup egemen millet ve din olmaları ve bu sayede Tanrı'nın da kullarına olan vaadini gerçekleştireceğine¹⁷⁰ dair vurgu yapılmaktadır. Bununla birlikte bu çoğalmanın ve soyun devamının karı-koca arasında gerçekleşeceğine¹⁷¹ ve bunun tanrının belirlediği şekliyle gerçekleşmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Bu açıdan hatları belirli olan meşru dairede ve heteroseksüel/düz ilişkiler olarak cinsel yönelim caiz görülmektedir.

Geleneksel Yahudi yaklaşımı heteroseksüelliği teşvik eder ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi meşru dairede yani ancak Yahudiliğin belirlediği sınırlar içerisinde heteroseksüelliği teşvik etmekte ve caiz görmektedirler. Bu aynı zamanda Tevrat'ta da belirtilen bir ilahi emir olarak kayda geçtiği ifade edilmektedir. Zira baba-kız, anne-oğul ya da kız kardeş, erkek kardeş gibi kendisiyle evlenilmesi haram kılınan kişilerle

¹⁶⁸ Yar. 1: 27-28.

¹⁶⁹ Yar. 1: 28, 8:16, 9:1, 9:7.

¹⁷⁰ Yar. 17: 1.

¹⁷¹ Yar. 41: 45, 2Sa.5:13, 1.Ta.14:3.

heteroseksüel bir ilişki içinde bulunmak haramdır. Ayrıca kişilerin evlenmesi uygun olduğu zamanlarda ve sağlıklı, meşru, aile ve kök bağlarını zedelemeyecek helal bir heteroseksüel ilişki için ise cinsel birliktelik evlilik ile zorunlu kılınmakta, evlilik gerçekleşmeden yapılan cinsi münasebetler zina olarak değerlendirilmektedir. Tabii bununla birlikte evlilik içinde dahi heteroseksüel çiftlerin seks yapmasına izin verilmediği durumlar vardır. Kadınların hayızlı halleri gibi durumlar göz önünde bulundurularak cinsi yakınlaşmalarına izin verilmemektedir.¹⁷²

3.2. Yahudiliğin Meşru Görmediği Cinsel Eğilimler

Cinsel birlikteliğin çoğalmak ve aile kurumunun devamı için, bireysel haz için gerekli olduğu düşünülmektedir ancak Tevrat'ta uyulması istenen kurallar belirlidir. Homoseksüel olarak tarif edilen kadın kadına veya erkek erkeğe gerçekleşen hemcins birlikteliği veya hayvanlarla gerçekleşen cinsel birliktelik gibi farklı cinsel eğilimlere bakışı da farklı olabilmektedir.

3.2.1. Yahudiliğin Homoseksüel Birlikteliğe Bakışı

Kendi cinsi ile duygusal ve cinsi yakınlaşma yaşamakta olan ve bu tarz yönelimi olan kimseler homoseksüel/eşcinsel olarak isimlendirilmektedir. Homoseksüel kelimesi, Grekçe “*homos*” ile “cins, cinsiyet” anlamına gelen Latince “*sexus*” sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşmakta ve kadın-kadına veya erkek-erkeğe olmak üzere aynı cins üzerinden duygusal ve cinsel birlikteliği ifade eden bir kavram olmaktadır. Fakat bununla birlikte Türkçe'deki karşılığı “adam” anlamına gelen Latince “*homo*” kelimesinin bu anlamından ötürü homoseksüelliği erkek-erkeğe ilişkiler olarak ifade edenler de vardır. Bu şekilde tanımlama yapanlar kadın-kadına gerçekleşen yakınlaşmayı ise lezbiyen olarak ifade etmektedirler. Zira kadın kadına olan ilişkinin erkek erkeğe olan ilişki gibi cinsel birleşmeyi ifade etmediği sadece yakınlaşma içerdiği için bu şekilde yorumlandığı da söylenebilir. Fakat genel anlamı itibarıyla homoseksüel aynı cins ilişkileri ifade ederken; bu ilişkiler eğer erkek erkeğe yakınlaşma ve cinsi münasebet olarak gerçekleşiyorsa gey/gay, kadın kadına

¹⁷² Risa Cole, *The Gender and Sexuality Women* (Florida: Rollins College, Master of Liberal Studies Program, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 25.

yakınlaşma ve cinsi münasebet olarak gerçekleşiyorsa lezbiyen olarak tanımlanmaktadır.¹⁷³

Tevrat'ta ise homoseksüellik Lut peygamber bağlamında ve kavminin erkek erkeğe cinsi yakınlaşma arzuları ve alışkanlıkları sebebiyle helak oluşları¹⁷⁴ anlatılmaktadır. Tevrat'ta da çirkinlik ve sapkınlık, sapıklık olarak görülen bu olay şu şekilde aktarılmaktadır;

İki melek akşamleyin Sodom'a vardılar, ve Lut Sodom'un kapısında oturuyordu. Lut görüp onları karşılamak için kalktı; ve yere kapandı, ve dedi: İşte, efendilerim, şimdi kulunuzun evine inin, ve geceyi geçirin, ve ayaklarınızı yıkayın, ve erkenden kalkıp yolunuza gidiniz. Ve dediler: Hayır, fakat biz geceyi meydanlarda geçireceğiz. Ve onları çok zorladı; ve onun yanına indiler, ve evine girdiler, ve onlara ziyafet yaptı, ve mayasız ekmek pişirdi, ve yediler. Fakat onlar yatmadan önce, şehrin adamları, Sodom adamları, her mahalleden gençten ihtiyara kadar bütün halk, evi sardılar; ve Lut'u çağırıp ona dediler: Bu gece senin yanına giren o adamlar nerede? Onları bize çıkar ve onları bilelim. Ve Lut onlara kapıya çıktı; ve arkasından kapıyı kapadı. Ve dedi: Ey kardeşlerim, rica ederim, kötülük etmeyin. İşte benim ere varmış iki kızım var; rica ederim onları size çıkarayım, ve onlara gözünüzde iyi olana göre yapın. Ancak bu adamlara bir şey yapmayın, mademki damımın gölgesine geldiler. Ve dediler: Geri çekil! Ve dediler: Bu adam garip olarak geldi ve kendisini hakim sayıyor şimdi sana onlardan ziyade kötülük ederiz. Ve adamı, Lut'u, çok zorladılar ve kapıyı kırmak için yaklaştılar. Fakat adamlar ellerini uzatıp Lut'u yanlarına, evin içine getirdiler ve kapıyı kapadılar. Ve evin kapısında olan adamları küçükten büyüğe kadar körlükle vurdular, şöyle ki kapıyı bulmak için yoruldu. İçerdeki iki adam Lut'a, "Senin burada başka kimin var?" diye sordular, "Oğullarını, kızlarını, damatlarını, kentte sana ait kim varsa hepsini dışarı çıkar. Çünkü burayı yok edeceğiz. RAB bu halk hakkında birçok kötü suçlama duydu, kenti yok etmek için bizi gönderdi."¹⁷⁵

Lut kavmi homoseksüel davranışları, sapkın ve sapıklık içinde bulunmaları sebebiyle helak edilen bir toplum olarak anlatılmakta olup yine erkek erkeğe ilişkinin iğrençlik, çirkinlik ve sapıklık olduğunu ve bu tarz ilişkiye meyil eden kimselerin ölümü hak etmiş oldukları, bu ilişkilerin yasaklandığı ve haram kılındığı yine Tevrat'ta buyrulmaktadır.¹⁷⁶ Bir başka yerde ise "kadınla yatar gibi erkekle yatma"¹⁷⁷ şeklinde emir verilmekte ve bunun yine iğrenç bir davranış olduğu zikredilmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında yasaklarda sadece erkeklerin zikredilmesi homoseksüelliğin sadece erkek erkeğe ilişki olarak yorumlanması, hemcinsi ile münasebet yasağının sadece erkeğe yönelik olması gibi yorumları doğurmakta, erkek erkeğe olan ilişkinin kadın kadına olan ilişki açısından ilişkinin gerçekleşme durumu ve şartları bağlamında aynı derecede görülmemesi gibi bir yorumu ortaya çıkarmaktadır. Bu da kadın kadına olan ilişkinin erkek erkeğe olan ilişki kadar kesinkes reddedilmediği gibi yorumları da

¹⁷³ Süleyman Turan, "Modern Yahudi Mezheplerinde Homoseksüellik", 139.

¹⁷⁴ Yar.19: 25.

¹⁷⁵ Yar.19: 1-13.

¹⁷⁶ Lev.20:13.

¹⁷⁷ Lev.18:22.

doğurmaktadır.¹⁷⁸ Aynı şekilde bu kişilerin Lut kavmini örnek almalarından dolayı ve yeryüzünün hakimi olma gayesiyle verimlilik ve çoğalma ilkelerine ters düşen ve faydasız cinsel birliktelikleri sebebiyle meniye boşa yayma ve israf etme gibi davranışların doğması ile homoseksüellik iğrençlik olarak zikredilmekte; buna meyledenlerin ölüm cezasına ve halkın dışına atılma, dışlanma gibi cezalara¹⁷⁹ çarptırılmaları gerektiği ifade edilmektedir.

İlaveten Nuh peygamberin başından geçenlerin Tevrat'ta anlatılması ve bu sebeple Nuh peygamberin Kenanlılara lanet okuması da Tevrat'ta yer almaktadır. Bu olaya göre;

Ve gemiden çıkan Nuh'un oğulları Sam ve Ham ve Yafet idiler; ve Ham Kenan'ın atasıdır. Bu üçü Nuh'un oğulları idiler; ve bütün yeryüzüne yayılanlar bunlardan oldu. Ve Nuh çiftçi olmaya başladı, ve bir bağı dikti; Şaraptan içip sarhoş oldu, ve çadırının içinde çıplak oldu. Ve Kenan'ın babası olan Ham; babasının çıplaklığını gördü ve dışarıda iki kardeşine söyledi. Ve Sam'la Yafet bir esvab alıp onu kendi iki omuzları üzerine koydular, ve geri geri yürüyerek babalarının çıplaklığını örttiler; ve yüzleri geri olup babalarının çıplaklığını görmediler. Ve Nuh şarabından ayılınca, ve küçük oğlunun kendisine yaptığını anladı. Ve dedi: 'Kenan lanetli olsun, kardeşlerine kullar kulu olacaktır. Ve dedi: Sam'ın Allahı RAB mübarek olsun ve Kenan ona kul olsun. Allah Yafet'e genişlik versin, ve Sam'ın çadırlarında otursun; ve Kenan ona kul olsun.'¹⁸⁰

Nuh peygamber çıplaklığını gören oğlu Ham'a ve onun soyundan gelenlere lanet okumaktadır. Bu rivayetten anlaşıldığı üzere Nuh ya oğlu onu çıplak halde gördü diye ya da çıplak halde gördüğü halde babasının üzerini örtmediği ve kardeşlerine gidip söylemesi üzere alay ediyor gibi algılanması üzerine lanetlendiği yorumları yapılabilmektedir. Burada ifade edilenler tam anlamıyla homoseksüelliğe kanıt içermiyor gibi görülse de Babil Talmudu'nda Ham'ın babasını çıplak gördükten sonra babası sarhoş haldeyken cinsel ilişkiye girdiği ve babasını hadım ettiği de ifade edilmektedir. Zira sadece babasını çıplak halde gördü diye bu kadar ağır bir ceza verilmeyeceğini düşünenler de mevcuttur. Bununla birlikte Ham'ın babasını sarhoş ve çıplak halde gördükten sonra üzerini örtmeyerek kardeşlerine anlatması ve kardeşlerinin ise babalarına bakmayarak üzerini örtmesi ve babalarının bu durumundan haya etmeleri, Ham'ın ise bu durumdan rahatsızlık duymaması cinsel açıdan babasının o halinden etkilendiği gibi yorumunu doğrulabilmektedir. Zira bu açılardan bakıldığında bu durum homoseksüellik olarak değerlendirilebilmekte ve oğlunun

¹⁷⁸ Şeker, "Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/Ahlakı", 265.

¹⁷⁹ Lev.18:29.

¹⁸⁰ Yar.9:18-27.

babasından etkilenmesi veya onunla cinsel birliktelik yaşaması gibi sapkın yorumları da ortaya çıkarmaktadır.¹⁸¹

3.2.2. Yahudiliğin Ensest İlişkiye Bakışı

Tevrat'ta İbrahim'in baba bir anne ayrı kardeşi ile evlenmesi¹⁸² ve Davut'un çocuklarından Amnon'un kız kardeşi Tamor ile birlikte olması¹⁸³ ensest ilişkilerin meşru olduğuna dair delil olarak kullanılsa da yakın akraba ile ilişkiye yaklaşma dahi yasaklanmaktadır.¹⁸⁴ Zira burada delil olarak kullanılan ve Tevrat'ta yer alan ifadelerde İbrahim'in eşi Sara'nın anne ayrı kardeşi olması nesebin anneden doğru geçmesi sebebiyle ensest olarak görülmediği çıkarımlarını ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte bu hadisenin Musa'dan önce gerçekleşmiş olmasından dolayı Musa'dan önce baba bir kardeşlerle evliliğin yasak olmadığı fakat anne bir kardeşlerle evliliğin yasak olduğu da ifade edilmektedir.¹⁸⁵ Fakat her ne kadar bu örnekler ensest ilişkiyi savunanlar açısından delil olarak yorumlansa da özellikle Amnon'un kız kardeşi Tamor ile hadisesi Tevrat'ta Amnon'un kız kardeşi Tamor'a zorla tecavüz ettiği gerçeğini değiştirmemektedir. Zira bu iki tarafında birbirine duygusal bir bağ kurduğu bir ilişki değil tecavüz gibi çirkin, travmatik, iğrenç bir olaydır. Nitekim kız kardeşi ile birlikte olmasından ötürü Amnon cezasız kalmamaktadır. Amnon'un diğer erkek kardeşi Avşolom bu olayın intikamını Amnon'un canını alarak, onu öldürerek almış olduğu Tevrat'ta ifade edilmektedir.¹⁸⁶ Bu olay ile Amnon'un kız kardeşi ile birlikte olmasının cezasız kalmadığı ifade edilmekte ve ensest ilişki yasaklarına karşı bir delil oluşturmamaktadır.

Bununla birlikte yakın akraba kapsamında anne ile ilişki¹⁸⁷ yasaklanmakta olup öncesinde ve sonrasında “babanın karısına yaklaşma” ve “babanın namusuna dokunma”¹⁸⁸ vurguları yapılarak yasağın bir bakımdan Yahudiliğin ataerkil karakterini açığa çıkardığını ve kadınların evli ise kocalarının bekar ise babalarının namusuna bağlı olduklarını ortaya koymaktadır. Anne veya baba bir kardeşler olan aynı evde

¹⁸¹ Kıranatlıoğlu, *Sami Dinlerde Cinsellik*, 54.

¹⁸² Yar.20:12.

¹⁸³ 2Sa.13:11.

¹⁸⁴ Lev.18:6.

¹⁸⁵ Kıranatlıoğlu, *Sami Dinlerde Cinsellik*, 61.

¹⁸⁶ 2Sa.13:1-14,32.

¹⁸⁷ Lev.18:7.

¹⁸⁸ Lev.18:8.

doğmuş olsun veya olmasın üvey kardeşlerle¹⁸⁹ ve öz kardeşlerle ilişki yasaklanmakta olup utanç verici ve aşağılık bir iş yaptıkları sebebiyle halkın arasından atılacakları buyrulmaktadır.¹⁹⁰ Ayrıca hala¹⁹¹, teyze¹⁹², gelin¹⁹³, kardeşinin karısı¹⁹⁴, amcasının karısı¹⁹⁵ ve üvey kız ve üvey torun¹⁹⁶ ile cinsel birliktelik yaşamak da iğrençlik olarak görülerek yasaklanmaktadır. Özetle yakın akraba bağıyla oluşan kök bağlarını zedeleyecek bir yakınlaşma yasaklanmakta kök bağlarındaki saflığın korunması hedef alınmaktadır. Zira örnek verilecek olursa baba ile kız arasındaki ilişki babanın kızına karşı cinsi hissiyatlar taşımaktan öte masumane, safi, temiz olmak zorundadır. Zira kök bağlarında kendisi tarafından yetiştirilmiş, büyütülmüş bir kız ve kendisine her açıdan güvenilmesi gereken bir baba faktöründen doğan cinsi ve duygusal boyutta ilişkiyel yakınlık travmatik sonuçlara sebep olabilmekte ve kök bağlarını zedeleyebilmektedir. Nitekim bununla birlikte bilimsel açıdan da yakın akraba ile kurulan bu ilişkilerden doğan çocukların engelli doğma olasılığı daha fazla olduğu da bilimsel olarak kabul edilmektedir.

Aile içinde bulunan tüm üyelerin cinsel ve ruhsal kimlikleri kendine özgü, birbirinden ayrı olmaktadır. Encest ilişki neticesinde ailedeki tüm bireylerin cinsel kimliğine saldırı yapılmaktadır. Dolayısıyla ailenin temiz, sağlıklı yapısı bu saldırıdan olumsuz etkilenerek ailenin birliğini, bağlılığını ve birbirlerine olan sadakatini temelden sarsılabilmektedir. Bu sebeple güven duygusu aile bireylerinden kundaktaki bebeğe kadar zarar görmekte ve ailenin kendine has kabileci ve korumacı yapısı olumsuz etkilenmekte; bu davranış, çirkinlik ve tutarsız bir davranış olarak görülmektedir.¹⁹⁷

Encest cezaları bazen taşlanarak halkın ortasından atılma, bazen ise ölüm, bazen ise mahkemece kırbaç cezası olarak verilmektedir.¹⁹⁸ Ayrıca “yaklaşmayınız”¹⁹⁹ ibaresinden hareketle yakın fiziksel temas da yani cinsi temas niyetiyle öpüşme ve

¹⁸⁹ Lev.18:9.

¹⁹⁰ Lev.20:17.

¹⁹¹ Lev.18:12.

¹⁹² Lev.18:13.

¹⁹³ Lev.18:15.

¹⁹⁴ Lev.18:16.

¹⁹⁵ Lev.20:20.

¹⁹⁶ Lev.18:17.

¹⁹⁷ Mustafa Göregen - Gönül Turan, “Yahudilik’te Zina Suçunun Karşılığı olan Recm’in İnsan Hayatı ve Ailenin Kutsallığı Bağlamında İncelenmesi”, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/10 (2018), 80.

¹⁹⁸ Basalel, “Encest”, 1/157

¹⁹⁹ Lev.18:6.

kucaklama da dahil olmak üzere enest ilişki kapsamında yasaklanmaktadır. Dolayısıyla yakın fiziksel temas neticesinde kişide oluşabilecek şevk ve arzu hali ve bunun beraberinde getireceği sonuçlar önlemek istenmekte, zihinlerdeki yakın akraba masumiyeti ve saflığı düşüncesi olmak üzere aile kurumunun temellerini korumak amaçlanmaktadır.

3.2.3. Yahudiliğin Zoofiliye Bakışı

Zoofili, bir insanın bir hayvana yönelik cinsel deneyimi ve birlikteliği olarak tanımlanmaktadır. Yahudi kutsal metinlerinde erkek veya kadının bir hayvanla kurduğu ilişki de fitrat bozukluğu, sapkınlık ve sapıklık olarak nitelendirilmekte olup hayvan hakkının gaspı olarak belirtilen bu davranışın karşılığında ilişkiye giren erkek ya da kadının öldürülmesi ceza olarak verilmektedir.²⁰⁰ Zira böyle bir durumda hayvanın rızası söz konusu değildir, hayvana zorla yapılan bir şey söz konusudur. Bu sebeple hayvan hakları da ihlal edilmektedir. Bununla birlikte hayvanlarla kurulan ilişki Tanrı'nın ilahi emri olan verimli olmak ve çoğalmak ilkesine de karşı bir birlikteliktir. Zira bu ilişkide kişi kendini cinsel manada tatmin ediyor olduğundan bu ilişki sadece faydasız bir ilişkidir. Ayrıca meni israfı da söz konusu olduğu için meniyi boşa yayma ilkesi çiğnenmekte tohum israfı yapılmaktadır. Bu da Onan'ın günahına istinaden yasaklanmaktadır.²⁰¹

Bununla birlikte insanın ve evrenin yaratılışına dair Tevrat'ta anlatılanlara göre;

Ve Rab Allah dedi: 'Adamın yalnız olması iyi değil, kendisine uygun bir yardımcı yaratacağım.' Ve Rab Allah her kır hayvanına, ve göklerin her bir kuşunu topraktan yarattı. Ve onlara ne ad koyacağını, görmek için hepsini Adama getirdi. Adam her birinin adını ne koydu ise, canlı mahlukun adı o oldu. Ve Adem bütün sığırlara, ve gökte uçan kuşlara ve her kır hayvanına ad koydu; Fakat Adam kendisi için uygun bir yardımcı bulunmadı. VE Rab Allah Adem'in üzerine derin bir uyku getirdi. Ve o uyudu; ve onun kaburga kemiklerinden birini aldı ve yerini etle kapadı. Ve RAB Allah Adem'den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı ve onu Adem'e getirdi. Ve Adem dedi, 'İşte, bu benim kemiklerimden alınmış kemik, ve etimden alınmış ettir'; 'Buna 'Nisa' denilecek, çünkü o insandan alındı.²⁰²

Tanrı Adem'e yardımcı olsun diye bir sürü canlı yaratmıştı fakat hiçbiri Adem'e uygun ve denk değildi. Bu sebeple kendisine kendi bedeninden, kendi türünden bir canlı yaratmış ve onu kendisine yardımcı kılmıştı. Böylece Adem'in nesli,

²⁰⁰ Yiğitoğlu - Habergetiren, "Yahudilik ve İslam'da Zina", 282.

²⁰¹ Yar.38:8-10.

²⁰² Yar.2:18-23.

kendi türünden bir canlı ile cinsi ve duygusal yakınlık içerisinde çoğalarak devam etmektedir. Buradan da hareketle insanların hayvanlarla kurduğu cinsi münasebet ve yakınlığın ne insan türü açısından herhangi bir denklik arz etmesi ne de fayda getirmemesi açısından uygun görülmediği ortaya çıkmaktadır.

Tevrat'ta hayvanlarla ilişki kuran herkesin öldürüleceği²⁰³, hayvanlarla ilişki kuranların kendini kirlettiği ve bunun sapıklık olduğu²⁰⁴ ve hayvanlarla ilişkiye girildiği veya bu maksatla hayvanlara yaklaşıldığı halde kişinin öldürüleceği ve hayvanın kesileceği²⁰⁵ buyrulmaktadır. Ayrıca "*Herhangi bir hayvanla cinsel ilişki kurana lanet olsun!*"²⁰⁶ emriyle de hayvanlara cinsel zevk ve tatmin amaçlı yaklaşmanın kesinlikle yasak olduğu, bu çirkinlikten şiddetle uzak durulmaları istenmektedir. Zira farklı türlerdeki canlılar birbirleri için uygun olmamakla birlikte insan nesli de diğer canlı türleri için uygun değildir. Her canlı türü Tanrı tarafından çiftiyle yaratılmaktadır bu sebeple her türdeki canlı birbirine denk olan türe ait olması gerekir. Bu durumda bir insan için kendisinden her yönden düşük konumdaki bir canlı ile birlikte olması mantıksız, faydasız ve onursuz görülmektedir.²⁰⁷

Zoofili gibi sapkınlığı ve sapıklığı bulunanların ise ölümle cezalandırılmaları gerektiği ve hayvanın da kesilerek öldürülmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu ifadelerde hayvanla cinsi münasebette bulunan erkeklerin ve hayvanlara kendini tatmin etmek amacıyla, cinsi münasebet arzusuyla yaklaşan kadınların öldürülmesi emri yer almakla birlikte bu durumun kendini kirletme, sapkınlık ve sapıklık olduğu ifade edilmektedir.²⁰⁸ Bu sebeple de Yasa'nın Tekrarı'nda bu çirkinlik tekrar edilerek bunu yapanlara lanet edilmekte²⁰⁹ ve hayvanlara cinsi yakınlık kurmanın yasak olduğu tekrar hatırlatılmaktadır.

Ayrıca ilkel kabile dinlerinde bazı hayvanlarda olağanüstü güç olduğuna inanıldığından bu güçler çeşitli yöntemlerle elde edilmeye çalışılmakta ve bu sebeple de hayvanlarla ilişkiye girmekte olan kişiler var olmaktadır. Bu sebeple özellikle Tanrı'dan başka ilah kabul edilmesinin önüne geçmek için hayvanlara kutsallık atfedilmesinden dolayı, hayvanlarla kurulan cinsel ilişkilerde hem insan hem de

²⁰³ Çık.22:19.

²⁰⁴ Lev.18:23.

²⁰⁵ Lev. 20: 15-16.

²⁰⁶ Yas. 27: 21.

²⁰⁷ Göregen - Turan, "Yahudilik'te Zina Suçu", 85.

²⁰⁸ Lev.18:23, Lev.20:15-16.

²⁰⁹ Yas.27:21.

hayvan için ölüm emri verildiği ifade edilmektedir. Bu durumun Çoktanrıcılığın önüne geçmek için yapıldığı söylenilmektedir.²¹⁰

3.2.4. Yahudiliğin Transvestik Fetişizme Bakışı

Transvestik fetişizm, heteroseksüel bireylerin karşı cinse özgü kıyafetler giyerek makyaj yapması ve karşı cins gibi görünmek istemesi, bundan haz alması ve buna yönelik fantezilerini ve cinsel isteklerini ifade etmek için kullanılan bir kavramdır.²¹¹ Bu durum Tevrat'ta; kadının üzerinde erkek giysisinin, erkeğin üzerinde kadın giysisinin olması halinde bunun bir çirkinlik ve Tanrı gözünde tiksindirici bir eylem olduğu ifade edilmekte ve yasaklanmaktadır.²¹² Zira inanışa göre Tanrı insanı kendi suretinde yaratmıştır²¹³ ve dolayısıyla insan bedeni, ruhu özel ve değerlidir. Tanrı'nın seçtiği, Tanrı'nın yakıştırdığı şekliyle var olmuştur. Tanrının yarattığı şeklinden memnun olmayıp karşı cinse yönelik değişim ve dönüşüm arzusu taşımak hem Tanrı'nın yarattığını beğenmeyişinden dolayı bir memnuniyetsizlik ifade etmektedir hem de çoğalma emrini yerine getiremeyişini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla çarpık ilişkilere, kimlik karmaşasına, psikolojik rahatsızlığa ve bozulan aile yapılarına sebep olacağı için yasaklanmakta ve uygun görülmemektedir.

²¹⁰ Kıranatlıoğlu, *Sami Dinlerde Cinsellik*, 15.

²¹¹ Süleyman Turan, "Modern Yahudi Mezheplerinde Homoseksüellik", 136.

²¹² Yas.22:5.

²¹³ Yar.1:26.

4. YAHUDİLİĞİN CİNSEL KORUNMA YÖNTEMLERİNE BAKIŞI

Yahudiliğin aile kurumuna ve çoğalmaya verdikleri öneme binaen cinsel eğilimlere olan bakış öncelikle bu perspektiften şekillenmekte olduğu için korunma yolları da bu bakış üzerinden temellendirilerek yorumlanmaktadır. Korunma yolları veya doğum kontrolü olarak adlandırılmakta olan kavram genel olarak cinsel birleşme neticesinde gebeliği önlemek veya gebe kalma olasılığını azaltmak amaçlı uygulanan çeşitli yöntemler olarak ifade edilmektedir. Bu korunma, doğal yöntemler veya birtakım araçlar aracılığıyla sağlanabilen yöntemler olabilmektedir. Bu bağlamda doğum kontrolünün kullanıldığı yöntem itibariyle veyahut kullanılma sebepleri neticesinde dinen uygun olduğu veya olmadığı yönünde iki taraflı bir tartışma ortaya çıkmaktadır. Kimileri tercih hakkının insan iradesine bağlı olduğunu veyahut tıbbi, maddi veya psikolojik sebeplere dayandırarak uygun olduğunu belirtmekte; kimileri ise Tanrı'nın "Verimli olun, çoğalın."²¹⁴ ifadesi üzerine üretken ve doğurgan olmak gerektiğini savunup aksinin Tanrı'nın buyruğuna karşı gelmek olarak yorumlanacağı için doğurganlığı ve üretkenliği kendi eliyle engellemenin hiçbir şekilde uygun olmadığını belirtmektedir. Örneğin gebe kadının yaşının çok küçük olması, fiziksel ve psikolojik olarak hamilelik durumunu kaldıramayacağı durumlarda veyahut hem emzirmekte olduğu küçük bir bebeğinin bulunması hem yeni doğum yapmış olması sebebiyle, kadının hamile kalırsa kendisinin ve/veya karnındaki çocuğunun zarar görebileceği durumlarda doğum kontrolüne müsaade verilmektedir.²¹⁵ Bundan dolayı genel kanı Yahudilerin herhangi bir yöntemle doğum kontrolüne karşı tutumu, anneye veya çocuğa yönelik tıbbi veya psikiyatrik bir tehdit yoksa serbest olmadığı yönünde olduğu da ifade edilmektedir.²¹⁶

Genel anlamda Ortodoks Yahudiler "çoğalın" emri üzerine korunma yöntemlerinin uygulanamayacağını savunmakta iken Reformist Yahudiler tıbbi nedenler dışında, insanların sosyal ve ekonomik durumlarını değerlendirerek bu yöntemlerin doğacak çocuğun sağlıklı koşullarda büyüebilmesi gibi sebeplerle doğum

²¹⁴ Yar.1:28.

²¹⁵ Çinpolat, "Yahudilikte Çocuk Sahibi Olma ve Çoğalmanın Yeri ve Önemi", 147.

²¹⁶ Fred Rosner, "Contraception In Jewish Law", *Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought* 12/2 (1971), 102.

kontrolü ve korunma yöntemlerinin uygulanabileceğini savunmaktadır.²¹⁷ Özellikle günümüz şartlarında ekonomik ve sosyal sebeplerden dolayı daha iyi şartlarda çocuk sahibi olma isteği bu şartların sağlandığı zamanı belirleme arzusunun beraberinde getirmektedir.

Ayrıca doğum kontrol yöntemleri değerlendirilirken öncelikle iki Yahudi ilkesi göz önüne alınarak değerlendirme yapılmaktadır. Bunların ilki Tanrı'nın emrini yerine getirmek ve İlahi planın parçası olmak amacıyla evlenmek ve çoğalmak. Diğeri ise amaçsızca meni yaymamak ve tohum israfı etmemek. Zira Tanrının kullarından verimli olmalarını ve çoğalmalarını istemesinden dolayı her bir sperm hücresi değerli ve kıymetlidir. Bu sebeple meniyi boşa yaymak, israf etmek yasaklanmaktadır.²¹⁸

Genel olarak birçok Ortodoks Yahudi, tıbbi sebeplerden dolayı korunması gereken ya da gebeliğin tehlikeli sonuçlar doğurabileceği durumlarda doğum kontrol yöntemlerini kullanmaktadırlar. Örneğin çok fazla çocuk doğumundan sonra kadının sağlığı etkileniyorsa ve hayati tehlike söz konusuysa bazı haham otoriteleri tarafından doğum kontrol yöntemlerine izin verilmektedir. Bu sebeple kadın ve erkekler, sağlık veya özel durumlarının, doğum kontrol yöntemlerinin kullanımına uygun olup olmadığı hususunda hahama danışmalı ve hahamın verdiği izin neticesinde bu yöntemlere başvurmalı veya başvurmamalıdır.²¹⁹ Bununla birlikte doğum kontrol yöntemlerini kullanmaya ilişkin Ortodoks din adamlarınca benimsenen bakış açısının daha katı ve daha geleneksel düzeyde ele alındığı ve bu yöntemlerin kullanımına ilişkin sebeplerin tıbbi açıdan ziyade ahlaki boyuta dayandırıldığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla doğumun, doğurganlığın ve çoğalmanın ilahi planın parçası olması sebebiyle ve insan doğası, evlilik ve cinsellik felsefesine göre doğum kontrol yöntemleri aracılığıyla doğal gebelik sürecini engellemenin ahlaki olarak uygun olmadığı düşünülmektedir. Fakat bu ahlaki temele ek olarak elbette tıbbi gerekçeler göz ardı edilmemektedir. Anneye ve bebeğe yönelik herhangi bir tıbbi veya psikiyatrik tehdit yoksa izin verilmeyen bir uygulama olduğu da vurgulanmakta olup yukarıda belirtildiği üzere hamilelik sırasında veya öncesinde herhangi bir tehlikenin mevcut olduğu durumlarda doğum kontrol yöntemlerinin kişi açısından onaylanabilmesi için haham otoritelerine danışılması gerektiği ve otoritelerce verilen onay halinde bu

²¹⁷ Çinpolat, "Yahudilikte Çocuk Sahibi Olma ve Çoğalmanın Yeri ve Önemi", 148.

²¹⁸ My Jewish Learning, "Procreation and Contraception"(Erişim 03.09.2023).

²¹⁹ Perle Feldman, "Sexuality, Birth Control and Childbirth In Orthodox Jewish Tradition", *CMAJ - Canadian Medical Association Journal* 146/1 (1992), 32.

yöntemlere başvurulması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Ek olarak özellikle günümüzde çoğalmayı ve doğurmayı istemeyenlerin gerekçeleri arasında tıbbi nedenlerin aksine eşlerin kariyer ve mesleki hedefleri, aktif bir sosyal hayattan kopmayı istememesi gibi sebepler yatmakta olsa da Yahudi hahamları bu gibi sebeplerce doğum kontrol yöntemleri kullanmaya müsaade etmemektedir.²²⁰

Geleneksel Yahudi anlayışında çoğalmak, üremek ve üremeyi desteklemek fikri yatması sebebiyle çocuk sahibi olma baskısı çok güçlü olabilmektedir. Örneğin Rabbi Feinstein'in ifadelerine göre mahallesindeki herkesin en az sekiz çocuğu olması sebebiyle beş sağlıklı çocuktan sonra tekrar hamile kalamayan bir kadın; hormon enjeksiyonları ve ameliyat da dahil olmak üzere kapsamlı bir kısırlık tedavisi görmüştür. Yine bir başka örnekte ifade edildiğine göre ise yeni evlenen bir kadının, evlendikten 6 ay sonra hala hamile olmaması sağlıklı, anormal bir durum olarak görülebiliyordu. Bu örneklerden anlaşıldığı üzere de baskın bir üreme arzusu anlayışı yattığı için doğum kontrolüne katı bir bakış açısı bakılabiliyordu. Bu sebeple kişilerin kendi arzularına yönelik değil ancak sağlık açısından bir zorunluluk ve gereklilik halinde doğum kontrol kullanımına sıcak bakılmaktaydı.²²¹

Yahudi bilgini Lauterbach ise doğum kontrol yöntemleriyle ilgili görüşlerini Reform ve Muhafazakar otoritelerin bakışlarından bağımsız, daha çok güncel, çağa ayak uyduran bir perspektiften ve hoşgörülü bir zeminde; Yahudi yasalarıyla oluşan hukuki hükümlerin etrafında dolaştığı kavramsal temeller ile ortaya koymaktadır. Doğum kontrol yöntemleriyle ilgili ortaya koyduğu bu görüşleri şu şekilde özetlenmektedir;

1. Talmud-haham kanunları doğum kontrol kullanımını tamamen yasaklamaz. Aksine gerektiği zaman zorunlu kılar ve bu sebeple doğum kontrol yöntemlerinin zorunlu olduğu bu durumlarda doğum baskısını ve hatta üremeyi yasaklar.
2. Her erkek için zorunlu olan üreme emrinin yerine getirilmesi için her Yahudi'nin en az iki çocuğa sahip olması gerekir. Ayrıca bu üreme emri erkek için verilmiş olsa da kadının da buradaki yükümlülüğüne ve bu emri birlikte

²²⁰ Rochelle L. Millen, *Women, Birth and Death In Jewish Law and Practise* (New England: Brandeis University Press, 1. Basım, 2004), 34.

²²¹ Millen, *Women, Birth and Death*, 35.

yerine getirmeleri gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Yani bu konudaki tüm sorumluluk sadece erkeğe ait değildir.

3. Bir erkeğin bu yükümlülüğü erteleyebileceği ya da bu yükümlülükten muaf tutulabileceği üç koşul vardır: Maneviyat çalışmasıyla meşgul olduğu zamanlarda aile sorumluluklarının bunu engelleyeceğinden endişelendiğinde, çocuk sahibi olabilecek bir kadınla evlendiğinde ve kadının sağlığı ile ilgili hususlar çocuk doğurmayı tehlikeli hale getirdiğinde. Hatta bu son durumda kadının doğum kontrol hapı kullanmasına hatta kendini kısırlaştırmasına bile izin verilmektedir.
4. İki çocuğun doğumuyla üreme emri gerçekleştirildiğinde, erkek yükümlülüğünü yerine getirmiş olmakta ve kadın da dilediği gibi herhangi bir gerekçeye sığınmadan doğum kontrol yöntemine başvurabilmektedir.
5. Herhangi bir doğum kontrol yönteminin kullanımına karı kocanın ikisinin de rızası olduğu takdirde izin verilmektedir.

Ayrıca Lauterbach, bu görüşlerini ortaya koyarken öncelikle birincil kaynaklara yani Tanah ve Talmud'a başvurarak Talmud'daki pasajları detaylı incelediğini söylemektedir. Daha sonra ise önceki ve sonraki otoritelerin yorumlarına başvurarak tarihi, bilimsel, güncel ve kişisel bilgiler de dahil olmak üzere tartışma konusu olan problemle ilgili en güncel hukuki analiz verilerinin incelendiğini ifade etmektedir. Bu incelemeler neticesinde bazı fikirler ayrıştırılır bazı fikirler ise kabul edilir. Bu sebeple Lauterbach, Rabbinik hukuka ilişkin sorunlar üzerinde mutlak bir anlaşma beklenmediğini söyleyerek doğum kontrol yöntemlerinin kullanımına ilişkin farklı tutum ve düşüncelerden doğan farklı hükümlerin ortaya çıkmasının; hüküm verme metodolojisinde, geçtiği aşamalar göz önüne alınarak iyi ve güvenilir otoriteye sahip olmalarından kaynaklı olduğunu ifade etmekte ve bundan memnuniyet duyulması gerektiğini eklemektedir.²²²

Tanrı'nın üreme ve çoğalma emrine karşılık doğum, doğurmak kutsal bir durumdur. Örneğin Tevrat'ta iki kişinin kavgası ve bu kavgada gebe bir kadına çarptığı ve bu çarpma sonucu gebe kadının erken doğum yapması sonucunda ne yapılması gerektiği anlatılmaktadır. Böyle bir durumda ise gebe kadına çarpan saldırganın, kadının kocasının istediği miktar olmak üzere para cezasına çarptırılması

²²² Millen, *Women, Birth and Death*, 41.

gerektiği buyrulmaktadır. Ayrıca başka bir zarar olduğu takdirde ise aynı bedeliyle cezasını ödeyeceği ifade edilmektedir.²²³ Burada da bahsedildiği üzere gebe bir kadın erken doğum yapması sebebiyle anne ve çocuğun canı tehlikeye atıldı diye karşılığında cezası verilmektedir. Çünkü anne ve bebek özetle can kutsaldır. Bu cezanın belirlenmesindeki eş faktörü ise kadının erkeğin namusu ve aidiyat fikrinden kaynaklı olabilmektedir.

Yahudilerin ve Yahudi yasalarının doğum kontrol yöntemlerine bakışları da bu kutsallık perspektifine dayanmaktadır. Bu sebeple doğum kontrol yöntemleri veya çocuk yapmama isteği bireyin tercihinden ziyade hahamların takdir ve onayına bırakılmaktadır. Hangi doğum kontrol yöntemlerinin kimler için uygun olabileceği, hangi şartlarda bu yöntemlere başvurabilmenin mümkün olabileceği Yahudi yasaları temelinde, hahamlar ve din bilginlerinin fikirleriyle tartışılmakta ve karara varılmaktadır. Yahudilik dini, milli bir din olması sebebiyle İsrail yasalarında da konuyla ilgili Yahudilik dininin ve dini düşüncelerin etkileri mevcuttur.²²⁴

4.1. Doğumu Kontrol Altına Almada Doğal Yöntemler

4.1.1. Geri Çekme Yöntemi

İlişki sırasında kişinin cinsel olarak uyarılması sonucunda ortaya çıkan hazzın bir nevi fiziksel göstergesi olarak penisten dışarıya spermlerin çıkması ve meni denen sıvının akması durumuna boşalma denir. Bu boşalma durumu birleşme esnasında vajinanın içindeyken de gerçekleşebilmektedir. Geri çekme yöntemi ise bunun tam aksi, birleşme esnasında boşalmanın gerçekleşmesinden önce vajinadan penisi dışarıya çıkarmaktır. Böylelikle bu yöntem ile erkeğin spermlerinin kadının yumurtaları ile buluşması doğrudan önlenmiş olmakta ve dolayısıyla gebelik kontrol altına alınmaktadır.

Bu yöntemde spermle yumurtanın bir araya gelerek döllemenin engellenmesi amaçlanmaktadır dolayısıyla döllemiş yumurtanın yok edilmesine yönelik bir durum söz konusu olmamaktadır. Fakat bununla birlikte bu yöntemde

²²³ Çık. 21: 22-25.

²²⁴ Millen, *Women, Birth and Death*, 35.

menin israfı ve boş yere akıtılması söz konusu olduğundan Tanah'ta Er ve Onan üzerinden anlatılana göre bu durumun Rab tarafından çirkin bir durum olarak karşılandığı ifade edilmektedir. Tanah'ta yer alan ifadeler;

Ve Yahuda orada Kenanlı bir adamın kızını gördü. Ve adamın adı Şua idi, ve kızı alıp yanına girdi. Ve gebe kalıp bir oğul doğurdu. Onun adını Er adını koydu. Ve Yine gebe kalıp bir oğul doğurdu ve onun adını Onan koydu. Ve tekrar bir oğul daha doğurup Şela koydu. Ve onu doğurduğu zaman Yahuda Keziv'deydi. Ve Yahuda ilk oğlu Er için bir karı aldı. Ve onun adı Tamar'dı. Ve Yahuda'nın ilk oğlu RABBİN gözünde kötü idi ve RAB onu öldürdü. Ve Yahuda Onan'a dedi: Kardeşinin karısının yanına gir ve ona kayınbiraderlik vazifesini yap ve kendi kardeşine zürriyet yetiştir. Onan o zürriyetin kendisinin olmayacağını bildi. Ve vaki oldu ki kardeşinin karısının yanına girdiği zaman kardeşine zürriyet vermesin diye yere dökerdi ve yaptığı şey Rabbin gözünde kötü oldu. Ve onu da öldürdü.²²⁵

Bu ifadelerde Onan'ın, yengesi Tamar ile yaptığı levirat²²⁶ evliliği neticesinde Onan'ın kardeşinin soyunu sürdürmemek için menisini dışarı akıtmasından dolayı kınanması ifade edilmektedir. Anlatılan durumda meninin israfı söz konusu olmakta ve Onan Rab tarafından bu sebeple kınanmaktadır. Bununla birlikte genellikle meninin dışarı akıtılması, mastürbasyon/özdoyum yoluyla gerçekleşiyor olmasından ötürü cinsel ilişkinin yarıda kalarak meninin mastürbasyon ile dışarı akıtılması durumuna Onan'ın günahına istinaden Onanizm de denmektedir.²²⁷

Bununla birlikte bu ifadelere Tora'da da yer verilmekte ve meninin gereksiz akıtılması, tohumun boş yere dökülerek israf edilmesine yönelik mastürbasyon ve geri çekilme yöntemi şiddetle yasaklanmaktadır.²²⁸

Mastürbasyonla ilgili bir başka tanım ise "kendini kötüye kullanma" olarak ifade edilmektedir. Zira kişinin herhangi bir şey düşünerek veya arzulararak yaptığı bu eylemde doğal olmayan bir şey gerçekleşmektedir; kişi kendi kendisi ile tatmin olmaktadır ve bu yüzden kendini kötüye kullanmaktadır. Oysa doğal, iyi ve kabul edilir olanın; bir erkek ve bir kadının bir araya gelerek, karşılıklı birbirlerini tatmin etmeleridir. Hem bu sebeple tohum dışarıya akıtılmamaktadır ve tohum israfı söz konusu olmamaktadır. Geri çekilme yöntemine de bu sebeplerden dolayı izin verilmemektedir. Hem meninin dışarı akıtılmasından hem de cinsel ilişkinin yarıda kalmasından dolayı karşılıklı cinsel tatmin ilkesi ihlal edildiği için kabul

²²⁵ Yar.38: 2-10.

²²⁶ Levirat evliliği; kocası vefat eden kadının, kocasının erkek kardeşlerinden biriyle evlendirilme ve nikahı bu şekilde sürdürme geleneği. Bk. Necati Sümer, "Tanahta Cinsel Sapkınlıklar", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/ 29 (Ağustos 2016) ,174.

²²⁷ My Jewish Learning, "Procreation and Contraception".

²²⁸ Sefaria, "Shulchan Arukh, Even HaEzer 23"(Erişim 05.09.2023).

görmemektedir. Zira çiftlerin ilişki esnasında ilişkinin yarıda kalarak cinsel hazları etkilenmekte hem kadın hem erkek için cinsel doyum, tatmin tam anlamıyla sağlanamamaktadır. Buna tohumun israf edilmesi de eklendiğinde meniye boşa yaymadan dolayı bu yöntem yasaklanmaktadır. Hatta bunun yanı sıra masturbasyon nasıl ki tohum israfından dolayı yasaktır, diğer bütün doğum kontrol yöntemlerinin de bu sebepten ötürü yasak olduğu sonucuna varan bazı otoritelerin de olduğu ifade edilmektedir.²²⁹

Fakat yöntemi uygulayanlar açısından yöntem hem ekonomiktir hem de beraberinde getireceği herhangi bir olumsuz etki/yan etkiyi doğurmamaktadır. Bu sebeple bu yöntem her ne kadar modern bir yöntem olmasa da ve hatta dini, ahlaki açıdan kabul görmese de yöntemi tercih edenlerin sebepleri arasında özellikle ekonomiklik ve yan etki barındırmaması yer almaktadır. yan etkileri olmaması sebebiyle de herhangi bir risk taşımamaktadır. Fakat doğum kontrolü %100 sağladığı söylenememektedir. Zira spermier canlı hücrelerdir ve tek bir tane sperm hücresi bile rahme ulaşır döllenmeyi gerçekleştirerek gebeliği başlatmaya yeterlidir. Bu sebeple yöntem tamamen erkeğin kendini kontrol etmesi ve ilişkide disiplin içinde olmasıyla gerçekleşebilmektedir.²³⁰

4.1.2. Ritim/Takvim Yöntemi

Bu yöntemde kadın adet döngülerini takip ederek ve hesaplayarak yumurtlama döneminde cinsel ilişkiye girmemektedir. Kadın kendi vücut ölçülerine, vücudunun verdiği tepkilere (göğüs şişmesi, mide bulantısı, yoğun vajinal akıntı, bel ve kasık ağrısı gibi) bakarak, periyodik döngülerinin uzunluğuna dikkat ederek adet dönemini tespit edebilmektedir. Kadının gebeliğe elverişli günleri de yumurtlama günü ve bundan önceki üç gün olduğu için doğal olarak gebelikten korunmak isteyen kadınlar bu elverişli günlerde cinsel ilişkiye girmemektedir. Bu yöntem sıkı takip ve gayret isteyen bir yöntem olduğu gibi sadece adet döngüsü düzenli olan kadınlarda işe yarayabilmektedir. Fakat adet döngüleri kişinin bulunduğu fizyolojik ortamdan, stres, hastalık gibi durumlardan etkilenmekte olduğu için her ay düzenli olacağı garantisini

²²⁹ Millen, *Women, Birth and Death*, 39.

²³⁰ Derek Malcolm - Turgay Üçal, *Hristiyan Ahlakı* (İstanbul:Ön Asya Basım Yayın Dağıtım,1. Basım,2000), 90.

kişiyi sunmamaktadır.²³¹ Bu sebeple yumurtlama gününü tespit etmek bazen mümkün olmayacağı için gebelikten tam anlamıyla korunma sağlanabileceği söz konusu olmamaktadır.

Ayrıca ritim yönteminde yumurtlama günlerinde ilişkiye girilmemesi sebebiyle kadının tatmin hakkı elinden alınabileceği, evliliğin doğurduğu karşılıklı tatmin ilkesinin ihmal edildiği ve bununla birlikte evlilik ve çiftlerin arasındaki bağların zedelenebilme ihtimaline yönelik bu yönteme çoğunlukla izin verilmemektedir.²³² Lakin bu yöntemde “tohumun israf edilmesi” söz konusu olmadığı için, doğum kontrol yöntemlerine katı bir şekilde bakan bazı Yahudi haham otoritelerince doğum kontrol yöntemi olarak kullanılabilmesine izin verilen yöntemlerden biridir. Zira bazı otoritelerce tüm doğum kontrol yöntemleri yasaktır yalnızca perhiz dışında. Perhizde ise kişi, bir süreliğine cinsel ilişkiden uzak durarak cinsel birliktelik yaşamadığı için - tıpkı ritim/takvim yönteminde olduğu gibi- meninin boşa dökülmesi, tohumun israf edilmesi gibi bir durum söz konusu olmamaktadır.²³³

4.1.3. Vajinal Duş Yöntemi

Vajinal duş yöntemi; vajinanın parmak, bez veya hortum yardımıyla su veya sabun, solüsyon gibi kimyasal maddeler aracılığıyla yıkanmasıdır.²³⁴ Bu yöntemde ilişkiden hemen sonra vajinanın yıkanarak sperm hücrelerinin yumurtalıklarla buluşmasını engellemek hedeflenmektedir. Fakat ilişki esnasında erkeğin boşalmasından hemen birkaç saniye sonra spermler rahim içine girebilir ve orada tutunabilir, yumurta hücreleriyle döllenmektedir. Bu sebeple koruyuculuğu çok düşük, hatta etkisiz denebilecek bir yöntem olduğu ifade edilmektedir.²³⁵ Ayrıca vajina normal şartlarda kendi kendini temizleyebilen bir organ olması sebebiyle vajinal duş yönteminde, vajinanın içinin yıkanması vajinanın doğal florasının bozulmasına sebep olabilmekte ve vajinal enfeksiyon riskini iki katına çıkarmaktadır.²³⁶

²³¹ Fazlı Demirtürk, “Doğum Kontrol Yöntemleri” (Erişim 03.10.2023).

²³² Feldman, “Sexuality, Birth Control and Childbirth”, 32.

²³³ Millen, *Women, Birth and Death*, 39.

²³⁴ Deniz Çalışkan, “Geleneksel İnvaginal Uygulama ‘Vajinal Duş, Lavaj’ yapılmalı mı, yapılmamalı mı?”, *TTB Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 14/1 (2005), 15.

²³⁵ Fazlı Demirtürk, “Doğum Kontrol Yöntemleri”.

²³⁶ Sezer Kısa - Lale Taşkın, “Behavioral Risk Factors That Predispose Women To Vaginal Infections In Turkey”, *Pak J Med Sci* (2010), 26/4, 803.

Talmud’da bahsi geçen “moch” kullanımında ise vajinanın içine yerleştirilen bir bez aracılığıyla meninin emilmesi ve sperm hücrelerinin rahme ulaşmasının önlenmesi hedeflenmektedir.²³⁷ Bu konu korunma yöntemlerinden olan “moch” başlığında detaylıca ele alınacaktır lakin vajinal duş yönteminde de uygulama şeklinin kısmen aynı olması sebebiyle “moch” için geçerli olan hükümlerin vajinal duş yönteminde de geçerli olabileceği yorumu yapılabilmektedir. Fakat bununla birlikte tercih edilmesi dahilinde vajina sağlığı açısından risk taşıyan faktörleri olduğu da yukarıda belirtildiği gibi ifade edilmektedir.

4.2. Doğumu Kontrol Altına Almada Bariyer Yöntemleri

4.2.1. Prezervatif/Kondom Yöntemi

Bu yöntem erkek tarafından uygulanmaktadır. Bu yöntemde prezervatif/kondom adı verilen plastik kılıf, ilişki esnasında erkeğin cinsel organına takılır ve böylece erkeğin spermelerinin kadının rahmine girerek yumurtalarla döllmesi engellenmektedir. Bu yöntemde başarı oranı oldukça yüksektir, takılan kondomda herhangi bir yırtıklık veya delik olmaması durumunda başarı oranı %99 oranındadır.²³⁸ Ayrıca bu yöntemde erkeğin de aile planlamasına katkıda bulunmasını sağlamakla birlikte kullanımı için herhangi bir tıbbi reçete ve gözlem gerektirmediği gibi prezervatif ve kondomun temini de oldukça kolaydır. Artık eczanelerin yanı sıra hemen hemen her markette bu ürünün çeşitleri mevcuttur. İlaveten bu yöntem, cinsel yolla bulaşan hastalıklardan da korunma sağlamaktadır.²³⁹

Lakin bu yöntemde meni israfı söz konusu olduğu için genel olarak erkeklerin doğum kontrol yöntemlerine başvurmasına ve hatta bu yöntemlerden biri olan kondom/prezervatif kullanmasına izin verilmediği ifade edilmektedir.²⁴⁰ Fakat bununla birlikte bazı haham otoritelerince korunmasız cinsel ilişkinin her iki taraf için de sağlık açısından risk oluşturduğu durumlarda, prezervatif kullanımına izin verilmektedir. Bu gibi durumlarda prezervatifin birtakım bulaşıcı cinsel hastalıkların bulaşmasını da

²³⁷ Seferia, “Niddah 45a” (Erişim 10.10.2023).

²³⁸ Malcolm - Üçal, *Hristiyan Ahlakı*, 91.

²³⁹ Levent Karakuş, *Doğum Kontrol Yöntemlerinin Yaşam Kalitesi ve Ruhsal Duruma Etkisi* (Ankara: Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Askeri Tıp Fakültesi, Tıpta Uzmanlık Tezi, 2014), 11.

²⁴⁰ Feldman, “Sexuality, Birth Control and Childbirth”, 31.

önlemesi sebebiyle sağlığı ve yaşamı koruma görevinin, erkeğin üreme görevi kadar önemli olduğuna da vurgu yapılmaktadır.²⁴¹

Bazı otoritelerce, spermin kadının içine girmemesinden dolayı meni israfından söz edilebileceği gibi seks eylemine yönelik emir ve yasaklardan biri olan karşılıklı tatmin ve zevk ilkesini olumsuz etkilediği için prezervatif kullanımına izin verilmediği ifade edilmektedir. Zira evlilik eylemine özgü fiziksel zevk ilkesi vardır ve bu zevkin hem kadın hem erkek açısından tatmin edilebilir olması gerekir. Prezervatif ve kondom gibi tensel teması engelleyecek ve gerek erkek gerek kadın için hazzı azaltabilecek bir yöntem –her ne kadar bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemekte etkili olsa da- tercih edilen bir doğum kontrol yöntemi olmadığı ifade edilmektedir.²⁴²

Prezervatif kullanımıyla ilgili hahama sorulan bir soruda bir kadın sezeryanla zor bir doğum yaptığı için doktoru kendisine en az 1 yıl hamile kalmaması gerektiğini söylediği ifade edilmektedir. Aynı kadın hormonal takviyeler içeren doğum kontrol haplarına yönelik, hormon içermesi ve yan etkilerinden muzdarip olması sebebiyle doğum kontrol haplarını kullanmak istemediğini söylemekte ve zor bir doğum gerçekleştirmiş olması sebebiyle de rahim içi araç yöntemlerine başvuramamaktadır. Kendisi adına kullanabilmesi açısından tek sağlıklı yöntemin prezervatif olduğunu biliyor olsa da Yahudi yasalarının prezervatiflerle ilgili düşünceleri sebebiyle bu yöntemi kullanmayı hiç düşünmemektedir. Bundan dolayı hahama hangi yöntemi kullanması gerektiğini sormakta ve hahamın takdir ve onayını beklemektedir. Haham ise bu soruya yanıt olarak bu kadının içinde bulunduğu hastalık durumundan dolayı hem hamile kalma yasağı hem diğer yöntemleri kullanamama sebepleri gereğince geçici olarak prezervatif kullanmasının kendisi için uygun ve caiz olabileceğini söylemektedir. Fakat bu kararın geçici bir karar olduğunu vurgulayarak, haham danışma kurulu olan Büyük Tora Konseyi'nin (Moetzes Gedolei HaTorah) kurucusu haham Chaim Ozer tarafından hastalık durumunda prezervatif kullanımına izin verilmiş olduğunu belirtip bu geçici sürenin 6 aylık bir süreyi kapsadığını ve daha sonra tekrar başka bir yöntemle başvurması gerektiğini ifade etmektedir.²⁴³ Bu sebeple genel kanı kişilerin içinde bulunduğu şartlar sonucunda kendileri için uygun yöntemin hahamlar tarafından belirlenmesi olduğudur.

²⁴¹ My Jewish Learning, "Procreation and Contraception".

²⁴² Millen, *Women, Birth and Death*, 32.

²⁴³ KİPA, "שימוש באמצעי מניעה" (Erişim 15.10.2023).

4.2.2. Spermisid Yöntemi

Spermisid vajinal köpük, sünger, jel, krem ve fitil gibi sürümleri bulunmakta olan ve genellikle diyafram/servikal kap gibi bariyer yöntemi aracılığıyla kullanılarak spermlerin ölmesini dolayısıyla yumurtalara ulaşmasını engellemeye yarayan bir yöntemdir.²⁴⁴ Bu yöntem herhangi bir aracı olmadan da tek başına kullanılabilir ve herhangi bir tıbbi gözlem, reçete gerektirmemektedir. Fakat bununla birlikte vajinaya sürülen bu jel, krem, köpük veya vajinaya yerleştirilen sünger, fitil bazen kişide alerjik reaksiyonlara sebebiyet vermekte ve ortaya çıkan enfeksiyon, kaşıntı, yanma, mantar gibi sebeplerden dolayı kullanımı zorlaşmaktadır.²⁴⁵

Genel kanı, spermi öldürmesinden dolayı etik görülmemekte ve yasak olduğu görüşünü içermekte olsa da hamileliğin annenin sağlığı için tehlikeli olduğu durumlarda bazı haham otoritelerince spermisid kullanımına izin verilmektedir.²⁴⁶

Bu yöntem Yahudi hahamları tarafından tartışmalı bir yöntemdir. Zira bu yöntemde bazı dini bilgin ve otoriteler spermisidi kullananın kadın olması ve üreme emrinin kadına değil erkeğe verilmesinden ve ayrıca çiftlerin cinsel ilişki esnasında vücutları arasında herhangi bir engel olmadan ilişkide bulunmasından dolayı karşılıklı tatmin ilkesinin çiğnenmediğini ifade etmektedir. Buna ek olarak yine bazı otoriteler bu yöntemi meninin kadının vajinasının içine akıtılmasından dolayı tohum israfı ve meniye boşa yayma olarak görmemekte ve bu yöntemin sadece spermin rahme ulaşmasını engelleme aracı olarak gördüklerini savunmaktadır. Fakat bazı dini bilgin ve otoriteler ise bu yönteme daha katı bir bakış açısıyla yaklaşarak bu yöntemde uygulanan fitil, köpük, krem, sünger gibi sperm yok edici aracılığıyla spermin canlılığını yitirmesi ve dolayısıyla tohumun yok edilmesi neticesinde tohumun boşa yayıldığını ve döllenme neticesinde oluşabilecek bir canlının canına kıyıldığı sebebiyle kullanımının yasak olduğunu ifade etmektedir.²⁴⁷

²⁴⁴ Malcolm - Üçal, *Hristiyan Ahlakı*, 91.

²⁴⁵ Karakuş, *Doğum Kontrol Yöntemleri*, 12.

²⁴⁶ My Jewish Learning, "Procreation and Contraception".

²⁴⁷ Seferia, "Peninei Halakhah, Simchat Habayit U'Virkhato 5:19" (Erişim 11.09.2023).

4.2.3. Diyafram ve Servikal Kap Yöntemi

Diyafram ve servikal kap yöntemi ise bir çeşit bariyer yöntemidir. Bu uygulamada kadının serviksine yani rahmin vajinaya bağlanan kısmına kauçuktan yapılmış bir kabın serviksi kaplayacak şekilde yerleştirilmesiyle spermelerin rahme geçişi engellenmektedir. Bir çeşit kadın prezervatifi ya da kadın kondomu olarak da ifade edilebilmektedir. Diyafram cinsel ilişkiden yaklaşık 1 saat kadar önce yerleştirilmeli, ilişki sonrasında ise en az 6 saat yerinde kalmalıdır. Bununla birlikte 24 saatten fazla yerinde olmamalı ve yerleştirildiği yerde hareket etmeyecek şekilde olmalıdır zira aksi takdirde koruyuculuğunu yöntemin geçerliğini etkileyebilmektedir.²⁴⁸

Diyafram yöntemi genellikle spermisid adı verilen jel, krem, fitil, sünger gibi sperm öldürücülerle birlikte kullanıldığından nadiren de olsa vajinal enfeksiyon ve alerjik reaksiyon ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple bu yöntemi kullanan kadınların cinsel ilişkiden sonra idrara çıkmaları önerilmektedir. Ayrıca diyafram yanlış yerleştirildiği veya rahim ağzında 24 saatten fazla kaldığı takdirde ise vajinal hasara sebep olabilmektedir. Servikal kap yöntemi diyaframdan farklı olarak yerleştirildiği yerde 48 saat kalabilmektedir. Bununla birlikte her ilişki öncesi spermisid kullanımına gerek yoktur. Enfeksiyon veya alerjik reaksiyonlara karşı bu yöntemi uygularken hijyene dikkat edilmelidir. Bu yüzden diyafram ve servikal kap çıkarıldıktan sonra su ve sabunla yıkanıp kurulanmalı, daha sonra ise üzerine pudra dökülüp serin ve kuru yerde muhafaza edilmeli; düzenli olarak üzerinde herhangi bir delik olup olmadığı da yöntemin sağlıklı ve geçerli bir şekilde uygulanabilmesi açısından kontrol edilmelidir.²⁴⁹

Talmudik metinlerde altıncı çocuğunu zorlu bir şekilde doğuran bir kadının tekrar doğumdan korkması üzerine diyafram kullanmasına izin verildiği ve kadının 5 yıl sonra zorlanmadan ve sağlıklı bir şekilde 7. Çocuğunu kucığına aldığı da aktarılmaktadır. Fakat kimi otoritelerce diyaframın gebeliği önlemekten ziyade yumurta hücrenin sperm ile birlikte döllense dahi rahim içine yerleşmesi, rahim içine tutunmasını engellediği için yasak olduğu ifade edilmektedir.²⁵⁰ Zira yumurta ve

²⁴⁸ PRP Tüp Bebek, “Diyafram (Kadın Prezervatifi) Nedir?” (Erişim 10.09.2023).

²⁴⁹ Karakuş, *Doğum Kontrol Yöntemleri*, 13.

²⁵⁰ Feldman, “Sexuality, Birth Control and Childbirth”, 31.

sperm döllendiği andan itibaren bir can taşıdığı düşüncesi olması sebebiyle bir cana kıymakla eşdeğer görülmektedir.

Ayrıca tıpkı örnekte olduğu gibi hamileliğin anne için tehlikeli olduğu durumlarda diyafram/servikal kap yöntemine izin veren Rabbiler de bulunmaktadır.²⁵¹ Bazı otoritelerce diyafram ve servikal kap yönteminde spermid gibi sperm öldürücüler kullanılmadığı takdirde spermi yok etmeyip sadece spermin rahme girişini engellediği için ve dolayısıyla meni israfı gibi bir şey söz konusu olmadığı için; bununla birlikte ilişkide kişilerin karşılıklı zevk ilkesini koruduğu ve ilişkideki hazzı, etkileşimi, teması olumsuz etkilemediği için “moch” ile aynı statüde tutulmakta ve kullanımına izin verilmektedir.²⁵²

İlaveten hamileliğin anne için tehlikeli olduğu durumlar sadece fiziksel ve hayati tehlike arz eden durumları kapsamamakta olup, psikolojik durumları da kapsamaktadır. Zira özellikle Ortodoks cemaatin güçlenmesinde önemli bir figür olan Rabbi Feinstein da kendisine doğum kontrol kullanımına yönelik sorulan bir soruda depresyondan muzdarip bir kadının diyafram kullanmasına izin vermekte ve hem bebek hem anne için bunun daha güvenli olduğunu ifade etmektedir.²⁵³ Yine bir başka örnekte ise Rabbi Feinstein, bir annenin art arda doğumlar neticesinde yıpranması, yorulması ve özetle küçük çocukların bakımında zorlanarak hastalanıp bitkin düşmesi ve bunun neticesinde ortaya çıkan stresten etkilenerek her iki ebeveynin de çocuklarına fiziksel şiddet uygulaması sebebiyle iki yıl boyunca diyafram kullanmaları gerektiğine karar verdiği ifade edilmektedir. Zira Rabbi Feinstein, annenin çocuklara yönelik uyguladığı fiziksel şiddeti, duygusal ve psikolojik bozukluğun sonucu olarak görmektedir.²⁵⁴

4.2.4. Spiral/IUD (Rahim İçi Araç) Yöntemleri

Spiral/iud adı verilen rahim içi araç yöntemlerinde kadının uterusuna yani üreme organı olan rahim, döl yatağına²⁵⁵ takılan bir alet vasıtası ile döllenmiş yumurtanın döl yatağına tutunması ve orada gebeliği başlatarak büyümesi

²⁵¹ My Jewish Learning, “Procreation and Contraception”.

²⁵² Millen, *Women, Birth and Death*, 31.

²⁵³ Millen, *Women, Birth and Death*, 34.

²⁵⁴ Millen, *Women, Birth and Death*, 35.

²⁵⁵ *Tip Terimleri Sözlüğü*, “Rahim” (Erişim 12.09.2023).

engellenmektedir.²⁵⁶ Bu aletler hormonlar ve bakır içerebilmektedir. İçerdiği progesteron hormonu sayesinde servikal mukus kalınlaşmakta ve spermin rahme ulaşması önlenmekte ve böylece yumurta ile bir araya gelerek döllenmesi engellenmektedir. Uygulama süresi olarak en uzun ve en etkili yöntemlerden birisi olmakla birlikte 5 yıla kadar koruma sağlamaktadır ve bu yöntem gebeliğin olmadığından emin olduğu herhangi bir zaman diliminde uygulanabilmektedir. Bu aletin avantajları arasında emzirmeye herhangi bir etkisi olmaması sebebiyle emziren kadınlarda rahatça kullanabilmesi, çıkarıldığı andan itibaren doğurganlığın geri dönmesi ve uygulama yönteminin daha kolay olması gibi sebepler vardır. Ancak bu yöntem sonrasında kanama ve adet ağrısında artış olması sebebiyle yöntemi kullanmak istemeyenler veya kullanımını yarıda bırakanlar mevcuttur.²⁵⁷

Yahudi hukuku meni israfını yasakladığı için doğum kontrol yönteminde izin verilse dahi bu yöntemin önce Yahudi dinine, hukukuna ve ahlakına uyup uymadığını incelenmektedir. Daha sonra ise bireyin içinde bulunduğu şartlar neticesinde ve haham onayı ile bu yöntemlere ve bu yöntemlerden hangisine başvurabileceği konusunda karara varılmaktadır. Talmudik metinlerden birinde Yahudi yasalarının iki ana yöneme onay verdiği ve caiz gördüğü ifade edilmektedir. Bunlardan birisi doğum kontrol hapı almak, diğeri ise rahim içi araç yöntemi kullanmak. Zira bunların kabul ve tercih edilir olmasında en etkin faktör gebeliği önlemenin kadın vücudunda gerçekleşiyor olması, etkisinin rahmin yapısına yönelik olması ve spermi doğrudan veya dolaylı olarak etkilemiyor olması olarak ifade edilmektedir. Çünkü sperm israfı ve meniyi boşa yaymak yasaklanmış olmasından dolayı spermin zarar görmesi veya yok edilmesine yönelik bir durum uygun görülmemekte ve bu yöntemde de bu gibi bir durum söz konusu olmadığı için yöntem bu açılarından daha çok tercih edilmektedir. Ayrıca yöntem itibarıyla doğum kontrol yöntemine nazaran daha kolay bir yöntem olmaktadır. Zira bu yöntemde doğum kontrol hapı gibi her gün hatırlama, düzenli kullanma veya uygulama gibi bir durum söz konusu değildir. Bir kere doktor tarafından uygulanır ve uzun süre kullanılmaktadır. Bu açıdan hem pratik hem ekonomiktir. Ayrıca kilo alma, libidoda ve duygularda değişiklik gibi yan etkileri olmaması sebebiyle de tercih görmektedir. Dezavantajları arasında ise ara kanama, lekelenme, kanamada, adet sancısında artış adet süreleri arasında da azalma olduğu

²⁵⁶ Malcolm - Üçal, *Hiristiyan Ahlakı*, 91.

²⁵⁷ Karakuş, *Doğum Kontrol Yöntemleri*, 15.

gözlenmektedir. Bu da kadın açısından temizlenmiş ve arınmış günleri kısıtlamakta dolayısıyla kadının ibadet hayatındaki aktifliğini etkilemektedir.²⁵⁸

Rahim içi araç kullanımına dair Yahudi hahamlarına sorulan bir soruda; bir kadın beşinci doğumunu gerçekleştirdikten sonra rahim içi araç yöntemi olan spiral yöntemini uygulamakta ve spiralin kullanım süresi 5 yıl olmasına rağmen 7 yıl sonra spiral kadının bedeninden çıkarılmaktadır. Fakat daha sonra eşi karısının bedeninde yabancı bir cisim olduğunu düşünmesi ve bu sebepten bu yöntemi tekrar kullanmasını istememesi sebebiyle bu kadın, hangi doğum kontrol yöntemini kullanması gerektiğine dair hahama danışmakta ve hahamın onayı ve takdirini beklemektedir. Haham ise bu kadına öncelikli olarak dünyaya yeni hayatlar getirmeye ve Tanrı'nın ilahi planının parçası olmaya devam etmesi gerektiğini söylemekte fakat yeterince çocuğu olması sebebiyle eğer doğum kontrol yöntemini kullanma konusunda karar verdiği takdirde haplar ve rahim içi araç yöntemleri dışında diğer doğum kontrol yöntemlerinin yasak olduğunu ifade ederek on yıllık ve hormon içermeyen spirali önermektedir. Eşinin vücutta yabancı bir cisim istemediği iddiasına istinaden de dişe yapılan dolgu veya kırık dize takılan platin, vida gibi cisimlerin de tıpkı spiral gibi vücutta yabancı cisim hükmünde olabileceği fakat sağlık sebebiyle bu yöntemlere başvurduğumuzu söylemektedir. Buna ek olarak bedenin işleyişi için meşru olan bir şeyin neden dini bir işleyiş için gayrimeşru olabileceğini de sözlerine eklemektedir.²⁵⁹ Hahamın da belirttiği üzere sağlık sebebiyle bu yöntemlere başvurulabileceği, bu yöntemin uygulayış esnası ve uygulama sonrası açısından dini ve ahlaki uygunluğu sebebiyle kabul edilir yöntemlerden biri olduğunu ifade edilmektedir.

4.3. İlaçla Doğum Kontrol Yöntemleri

4.3.1. Doğum Kontrol Hapları

Doğum kontrol hapları; servikal mukus adı verilen, spermilerin canlı ve diri tutulmasını sağlayan akışkan yapının kalınlaşmasını sağlamaktadır. Bu sayede spermilerin rahme ulaşması ve dolayısıyla döl yatağında tutunması ve yumurtlama

²⁵⁸ Seferia, “Peninei Halakhah, Simchat Habayit U'Virkhato 5:18” (Erişim 09.09.2023).

²⁵⁹ KİPA, “שימוש באמצעי מניעה”, (15.10.2023).

engellenmektedir. İçeriğinde östrojen yani adet düzenleme ve meme gelişimi gibi dişi cinsiyet hormonu ve progesteron yani kadının rahmini her ay gebeliğe hazırlayan ve adet döngüsünün düzenli ve sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesini sağlayan hormonlar bulunan bu oral yolla alınan kapsüller, düzenli kullanıldığı takdirde gebeliği önlemeye yardımcı olmaktadır. Bu haplar 21, 22, 28 tabletlik olmak üzere üç ayrı şekilde üretimi yapılmaktadır. 21 tabletlik hap bitirildikten sonra 7 günlük bir adet süresi ve ara verme gerçekleşmeli, 22 tabletlik haplarda 6 günlük ara verilmeli, 28 tabletlik hap bitirildikten sonra hiç ara vermeden ikinci kutuya başlanmalıdır. Doğru kullanıldığı takdirde %99 başarı oranı sağlayabilmesiyle birlikte yan etkileri sebebiyle bu yöntemi bırakanların oranı da oldukça yüksektir.²⁶⁰ Bu haplar gebeliği önlemekle birlikte hormonların düzenlenmesi, adet düzene girmesi ve şiddetli adet ağrılarının hafiflemesine de yaramaktadır. Fakat cinsel yolla bulaşan hastalıklardan herhangi bir şekilde korunma sağlamamaktadır.

Doğum kontrol yöntemi bazı Rabbanik yorumcular tarafından en kullanılabilir, en makul yöntemdir. Zira bu yöntemde cinsel ilişki esnasında karı-koca arasında herhangi bir yapay engel girmemektedir. Bu sayede kadın ve erkek tek bir beden olarak cinsel anlamda birbirini tatmin etme görevini gerçekleştirmekte ve erkek ilişki esnasında kadının rahmine boşalabildiği için meni israfı ve meni boşaya yayma söz konusu olmamaktadır. Ayrıca sperm üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı gibi yumurta ile döllenmesi önlenmekte olduğu için döllenmiş yumurtanın öldürülmesi ve yok edilmesi gibi bir şey söz konusu olmamaktadır.²⁶¹

Doğum kontrol haplarıyla ilgili pozitif düşünceler; doğurganlığın sadece kısa süreliğine askıya alındığına, meni israf etme gibi bir durum olmadığına ve spermlerin veya döllenmiş yumurtanın öldürülmesine yönelik bir yöntem olmamasına dayanmakta fakat bununla birlikte ilişki esnasında erkeğin kadının vajinasına boşalmasına rağmen sperm hücrelerinin rahme ulaşması, rahimde tutunması engellenerek gebeliğin başlaması önlendiği için yani her türlü şartlar sağlanmışken gebeliğin oluşmasının önlenmesi bir nevi Tanrıyı kandırmak, Tanrıya hile yapmak gibi görüp bu yöntemin kullanımını uygun görmeyenler de mevcuttur.²⁶²

²⁶⁰ Karakuş, *Doğum Kontrol Yöntemleri*, 17.

²⁶¹ Feldman, "Sexuality, Birth Control and Childbirth", 31.

²⁶² Seferia, "Sources Through Srugim, Session 19: The Pill".

Oral kontraseptif olarak da adlandırılan doğum kontrol hapları ağız yoluyla alınan hap veya kapsüllerle doğum kontrolünü sağlamak olarak ifade edilmektedir. Fakat geleneksel Yahudilikte ve Talmudik metinlerde gebeliği önlemedeki yöntemlerden biri olarak kök fincanı bitkisine değinilmektedir. Bu sebeple bazı otoritelerce doğum kontrol hapları yerine bu bitkilerin kullanımının tercih edilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Ayrıca modern otoritelerce, bu bitki veya bu bitkiden elde edilen karışım; tohum israfını meydana getirmediği için kabul görmekte olsa da kısırlaştırıcı etkiye sahip olduğu varsayıldığında doğurganlığın tamamen sonlandırılması yerine doğum kontrol hapları ile kısa süreli doğurganlığı önlemek mümkün olduğu için daha çok tercih edilmektedir. Kök fincanı bitkisinin veyahut bu bitki ya da bu gibi şifalı bitkilerden elde edilen karışımın koruyuculuğunun plasebo etkisi olabileceği yani tamamen psikolojik olarak bu bitkilerin veya karışımın gebeliği önleyeceği inancıyla koruyuculuğun ortaya çıktığı da ihtimal dahilinde olup, kişiden kişiye değişebilecek yan etkiler ve bilimsellik açısından doğum kontrol haplarının bu geleneksel yöntemle göre çok daha güvenilir olduğu ifade edilmektedir.²⁶³

Genel anlamda hem haham otoritelerce hem bu yöntemlere başvuran kişiler açısından en çok tercih edilen yöntemin doğum kontrol hapları olduğu ifade edilmektedir. Fakat genel kabul, doğum kontrol yöntemlerine başvurabilmek için haham otoritelerine danışıp, gerekçelerinin bu yöntemlerin kullanımına ilişkin uygun olup olmadığını öğrenmek ve hahamın onayı ve izni dahilinde bu yöntemlere başvurabilmeleri gerektiğidir. Bu sebeple Ortodoks görüşlerine göre anne ve bebeğin sağlığıyla ilgili hususlar eğer doğum kontrol haplarının kullanımını gerektiriyorsa bu yöntemle başvurulmalı fakat böyle bir hususlar söz konusu değilse bu yöntemi uygulamanın yasak olduğu ifade edilmektedir. Yine bir başka ifadeye göre de eğer bu yöntemle başvurma talebi nedenleri arasında kolaylık, ekonomik hususlar, güzel görünüm; kariyerini, mesleğini ve yaşam tarzını olumsuz etkilemesi gibi sebepler var ise Ortodoks hahamları genellikle bu tür kullanımlara izin vermemektedir.²⁶⁴

Yine bununla birlikte sadece Ortodoks Yahudiler değil İsrail'in genel karakteristik yapısı üremeye meyilli ve üremeyi destekleyici olması sebebiyle doğum

²⁶³ Millen, *Women, Birth and Death*, 33.

²⁶⁴ Millen, *Women, Birth and Death*, 34.

kontrol hapları İsrail sağlık sigortasının kapsadığı temel tıbbi hizmetler sepetinin bir parçası olarak görülmemektedir.²⁶⁵

4.3.2. Mini Haplar

İçeriğinde sadece progesteron bulunan bu haplar doğum kontrol haplarının yan etkileri sebebiyle de tercih edilmekte ve özellikle emziren kadınlar tarafından gebeliği önlemede kullanılmaktadır. Bu yöntemde rahim ağzında salgılanan sıvının koyulaşmasıyla spermin rahme ulaşarak yumurta hücreleriyle bir araya gelip döllene engellenmektedir. Bu haplar adet döneminde ve adet döngüsü içindeyken de kullanılabilir. Haplara adetin ilk günü başlanmalı ve tablet bittikten sonra adet görülse de görülmese de hiç ara verilmeden mini haplar kullanılmaya devam edilmelidir. Zira koruyuculuğu ancak düzenli kullanımda gerçekleşebilmektedir ve mini hapların kullanımı bırakıldığı andan itibaren doğurganlık tekrar başlamaktadır.²⁶⁶

Yukarıda da belirtildiği üzere doğum kontrol haplarının sütü azaltabileceği ve sütün çocuk için verimini ve kalitesini düşürebileceği için emziren anneler tarafından doğum kontrol hapları kullanımı pek tercih edilmemektedir. Bunun yerine sadece tekrar gebe kalmayı önlemede yardımcı ve sütün miktar ve kalitesini etkilemeyen mini hapları tercih etmektedirler. Konuyla alakalı Talmudik metinlerde de gebeliği önlemeye yardımcı pek çok hapların mevcut olduğu ve yeni doğum yapmış, emzirmekte olan kadınlar için doktor gözetiminde kendisi için uygun olan hapın kullanılması gerektiği ifade edilmektedir. Yine bu metinlerde mini haplara değinerek emziren kadınlar için daha sağlıklı olduğu ve emzirmeye etkisi olmadığı vurgulanmaktadır. Ayrıca bu haplar ile ritüel temizlik süresinin uzatılabileceğini dolayısıyla ibadet hayatında aktif olarak daha uzun süre yer almalarına imkan sağlayabileceği ifade edilmektedir. İlaveten doğum kontrol haplarının kilo alımını gerçekleştirmesi, ara kanamalar yapabilmesi ve nispeten az da olsa bazı kişilerde libido kaybı gibi bir durum yaşandığı gözlenmesi sebebiyle bu gibi yan etkilerden dolayı

²⁶⁵ Millen, *Women, Birth and Death*, 35.

²⁶⁶ Karakuş, *Doğum Kontrol Yöntemleri*, 20.

mini hapların kullanılabilceğini ve bu yan etkileri yaşayan veya yaşamak istemeyen kadınlar tarafından daha çok tercih edildiğini ifade etmektedir.²⁶⁷

4.3.3. Ertesi Gün Hapları (Acil Doğum Kontrol Kiti)

Bu yöntemde ilişkiye girdikten sonra hamile kalma şüphesi olan kadınlar tarafından bu haplar alınarak, ilişki sonrasındaki ilk 72 saat veya ilk 120 saat içinde korunmasız veya yanlış-hatalı korunmalı ilişki neticesinde yumurtlamayı, döllemeyi ve döllemiş yumurtanın rahme tutunmasını dolayısıyla gebeliğin başlamasını önlemektedir.²⁶⁸

Talmudik metinlerde yer alan bir bölümde, genellikle diyafram yöntemini kullanmakta olan bir kadının dört aylık bebeği olduğunu ve doğum sonrası iyileşme sürecinde olduğunu belirterek diyafram kullanmadan geçirdiği bir ilişki sonrası hamile kalmaktan korktuğu için ertesi gün hapi kullanıp kullanamayacağını hahama sormaktadır. Haham ise bu yöntemde yumurtlamanın, döllemenin ve döllemiş yumurtanın rahim ve rahim ağzında tutunarak kök salmasını engellediğini ifade etmektedir. Konuyla ilgili olarak ise bu hapi kullanımıyla ortaya çıkan soruları; ertesi gün hapi kullanımının kök salınımını yani döllemiş yumurtanın tutunmasını engelliyorsa bunun kürtaj sayılıp sayılmadığını ve bu hapi sperm tahribatı yani spermleri yok edip meniye boşa yayma gibi bir şeyin söz konusu olup olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Genel itibarıyla sürekli kullanımı uygun olarak görülmesi de hamileliğin önlenmesinin kadın için zorunlu ve/veya gerekli olduğu durumlarda ertesi gün hapi kullanımının döllemiş yumurtayı düşürmeye, yok etmeye ve tahribatına yönelik bir faaliyeti bulunmadığı için ve işleyiş bakımından sadece tutunmayı engellemesi sebebiyle rahmin yapısını etkilediği için bunda herhangi bir yasak olmadığı ifade edilmektedir.²⁶⁹ Dolayısıyla sperme yönelik bir işleyiş olmaması sebebiyle de sperm tahribatı, spermi yok etmeye yönelik bir eylem yani tohumu boşa yayma ve meniye israf etme söz konusu olmamakta ve nihayetinde döllemiş yumurtayı da yok etmeye yönelik bir durum

²⁶⁷Seferia, "Peninei Halakhah, Simchat Habayit U'Virkhato 5:18".

²⁶⁸ Memorial Sağlık Grubu, "Ertesi Gün Hapi Nedir? Nasıl Kullanılır, Yan Etkileri Nelerdir?" (Erişim 01.10.2023).

²⁶⁹Seferia, "Nishmat Habayit, Part V: Contraception; Siman 36; Emergency Contraception The Morning After" (Erişim 05.10.2023).

ortaya çıkmamakta ve esasında rahmin yapısını etkilediği için kürtaj hükmünde sayılmamaktadır.

4.3.4. Aylık ve Üç Aylık İğne

Aylık ve üç aylık iğneler genellikle adetini birinci günü enjekte edilmektedir. Aylık iğnelerin içeriğinde östrojen ve progesteron hormonları bulunmaktayken üç aylık iğnelerin içeriğinde sadece progesteron hormonları bulunmaktadır. Tıpkı diğer yöntemlerde olduğu gibi düzenli olarak kullanıldığı takdirde koruyuculuk oranı yüksektir.²⁷⁰

Bu yöntemde de yumurtlama baskılanmakta, servikal mukus adı verilen akışkan yapı koyulaşmakta ve rahmin iç tabakası incelmektedir yani gebeliğin oluşmasına yardımcı olan ve gebelik döneminde olması gerekenin tam aksi biyolojik anlamda gerçekleşmektedir.²⁷¹

Talmudik metinlerde tartışılan aylık ve üç aylık iğneler, doğum kontrol haplarının kullanımına ilişkin tartışmalarla aynıdır. Dolayısıyla doğum kontrol haplarına yönelik verilen hükümler aylık ve üç aylık iğnelere de geçerli olmaktadır. Zira içeriklerindeki hormonlar neticesinde vücuttaki çalışmaları aynı olup her ikisinde de servikal mukus koyulaşarak rahmin iç tabakası incelmekte dolayısıyla spermin tutunması önlenmektedir. Bu sebeple hem meni israfı söz konusu olmadığı için hem spermin yok edilmesine yönelik herhangi bir eylem olmadığı için kullanımı Yahudi dini yasaları açısından en kabul edilebilir bir yöntemdir. Bu sebeple hamileliğin önlenmesinin kadın için uygun ve gerekli hatta bazen zorunlu olduğu durumlarda kullanım hükmü caizdir. Ancak üç aylık olması sebebiyle ve ara kanama, lekelenme gibi yan etkiler olduğu durumda kişi tedaviyi bıraksa bile etkileri devam edecektir bu sebeple özellikle üç aylık iğneler pek önerilmemektedir.²⁷²

²⁷⁰ Florence Nightingale, "Gebelikten Korunmak Yöntemleri Nelerdir?" (Erişim 02.10.2023).

²⁷¹ Karakuş, *Doğum Kontrol Yöntemleri*, 21.

²⁷² Seferia, "Nishmat Habayit Part V: Contraception Siman 37; Depo Provera (Progesterone Injection)" (Erişim 03.10.2023).

4.3.5. Deri Altı ve Kas Uygulamaları

Kadının kolunun iç kısmına yerleştirilen norplant adı verilen ve içeriğinde gebeliği kontrol almada önemli etken olan progesteron hormonu içermekte olan kapsüllerin, deri altına yerleştirilmesiyle 5 yıl süreli bir gebelikten korunma sağlama yöntemidir. Bu kapsüller geri çıkarıldığında doğurganlık tekrar aktive olmaktadır. Adetin ilk 7 gününde yerleştirilen bu kapsüller 6 adetten oluşmakta ve kolun iç kısmına, deri altına cerrahi bir işlemle yerleştirilmektedir. Koruyuculuğu oldukça etkili olmakla birlikte koruyuculuk süresi 5 yıl gibi uzun bir süreyi kapsadığından genellikle ileri yaşlardaki kadınlar tarafından kullanımı tercih edilmektedir. Bununla birlikte anne sütüne herhangi bir zararı ve yan etkisi olmadığından ötürü emziren kadınlarda da bu uygulamayı tercih edenler görülmektedir.²⁷³

Cerrahi bir işlemle yerleştirilen bu kapsüller, deri altında hormon salınımını gerçekleştirerek rahmin yapısını etkilemektedir. Hormon takviyesi ile değişen rahim yapısı sayesinde spermlerin rahme ulaşması engellenerek yumurta hücresinin döllenişi önlenmektedir. Fakat bu progesteron takviyesinde de diğerlerinde olduğu gibi ara kanamalar ve lekelenmelerin gerçekleşmesi muhtemeldir. Deri altına yerleştirilen bu kapsüller hormon salınımı gerçekleştirdikten sonra içleri boşaldığı için 5 yılın sonunda koruyuculuğu sona ermektedir ve kapsüllerin yerleştirilmesinin cerrahi bir operasyonla gerçekleşmesi gibi kapsüllerin çıkarılma esnasında da operasyon geçirmek gerekmektedir. Bu durum hem kapsüllerin çıkarılması hem değişiminde de gerekmektedir. Ayrıca kapsüllerdeki hormonlar vücuda geçtiği ve aktive olduğu andan itibaren vücuttaki etkisi, sürmesi planlanan zamana kadar devam edebilecektir.²⁷⁴

4.3.6. Tüplerin Bağlanması (Tüp Ligasyonu)

Fallop tüpleri adı verilen ve rahimle yumurtalıkların bağlantısını sağlayan tüplerin bağlanması ve kalıcı olarak kadında doğurganlığın sona erdirilmesi yöntemine tıp literatüründe tüp ligasyonu veya kalıcı kadın sterilizasyonu adı verilmektedir. Bu yöntemde olağan durumda fallop tüplerine ulaşan spermin döllenişi ile gebelik başlamaktayken tüplerin bağlanması ile spermin tüplere ulaşması ve döllenişin gerçekleşmesi engellenmektedir. Böylece kadın hayatının sonuna kadar doğurganlığını

²⁷³ Karakuş, *Doğum Kontrol Yöntemleri*, 22.

²⁷⁴ Seferia, "Nishmat Habayit Part V: Contraception Siman 37; Depo Provera (Progesterone Injection)".

elinden almakta olup bir nevi kendini kısırlaştırmaktadır. Genellikle bu yöntem başka çocuk istemeyen ya da kadının isteği ve arzusu boyutunda ekonomik, sosyal veya sağlık gerekçeleri sebebiyle kendi açısından yeteri kadar çocuğa sahip olduğu düşüncesi veya yaşının çok ilerlemesi sebebiyle çocuk sahibi olmak istemeyen kadınlar tarafından tercih edilmektedir. Bu yöntem kalıcı olması ve doğurganlığın tamamen sona erdirilmesi sebebiyle eş onayı ile gerçekleşebilmektedir.²⁷⁵

Doçent Doktor Perle Feldman'ın anlattığı üzere 8 çocuğu olmuş bir Hasidik Yahudi kadını, 8 doğumundan sonra ciddi anlamda rahim sarkması yaşamış ve bu sebepten kendisine tüp ligasyonu için randevu alınmıştır. Fakat bu Hasidik Yahudi kadın, bu kalıcı operasyon için; “Sadece 8 çocuğum oldu. Sadece 8 çocuğum olacak”, sözleriyle derin üzüntüsünü yansıtmıştır. Nitekim kendisi ve kendi sağlığı için bu operasyonun gerekli olması hem tıbbi açıdan hem de Rabbiler tarafından kabul görmektedir. Zira kadının hayatı tehlike altındadır ve büyük bir sağlık sorunu ortaya çıkmıştır. Herhangi bir tekrar gebelik durumunda hayati tehlikesi olacağından ve diğer korunma yöntemlerinin hepsinin geçici olması veya kimilerinin başarı oranları düşük olması sebebiyle tüp ligasyonu bu ve bu gibi vakalarda gerekli ve hatta zorunlu görülmektedir.²⁷⁶

4.3.7. Erkeklerde Kanalların Bağlanması (Vazektomi)

Bu yöntem, kadınlarda gerçekleştirilen tüp ligasyonu işleminin erkeklerde gerçekleştirilmesidir. Bu yöntemde de sperm üretilen testislerde, sperm üretildikten sonra vaz deferens kanalları yani sperm kanallarına geçişi olması ve spermin meniye karışarak penise ulaşması ve oradan dışarıya atılması; vaz deferens yani sperm kanallarının bağlanıp kesilmesi sonucunda engellenmektedir. Bu işlem sonrasında kişi istediği ilişkiye girse de, boşalsa da menisinde sperm bulunmadığından dolayı kadında gebeliğin başlaması gibi bir durum söz konusu olmamaktadır. Bir nevi kısırlaştırma işlemi gibidir. Tıpkı kadınlarda gerçekleştirilen tüp ligasyonu adı verilen cerrahi işlemde olduğu gibi kalıcı bir korunma yöntemidir. Bu sebeple evli erkeklerde bu işlemin uygulanabilmesi için eş onayı gerekmektedir. Bu yöntemi kullanan kişilerde herhangi bir cinsel tatminsizlik veya memnuniyetsizlik söz konusu olmadığı gibi bu

²⁷⁵ Karakuş, *Doğum Kontrol Yöntemleri*, 23.

²⁷⁶ Feldman, “Sexuality, Birth Control and Childbirth”, 32.

yöntem çocuk sahibi olmak istemeyen veya daha fazla çocuk sahibi olmak istemeyen kişiler tarafından tercih görmektedir.²⁷⁷

Geleneksel Yahudi anlayışına göre üreme emri öncelikle erkeğe ait olmasından dolayı erkeğin korunma yöntemi kullanması pek uygun görülmemekte hatta bazı hahamlarca yasaklanmaktadır. Bununla birlikte yine Yahudi hukukuna göre kalıcı olarak üremeliğe son vermenin yani kısırlaştırılma olarak da ifade edilebilecek olan vazektomi işleminin öncelikle Tanrının, “Verimli olun, çoğalın. Yeryüzünü doldurun ve denetiminize alın; denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, yeryüzünde yaşayan bütün canlılara egemen olun.”²⁷⁸ emrine aykırı olması sebebiyle ve yine Talmud’da topluluk dışına itilmişleri ifade etmekte olan, “Erkeklik bezi ezilmiş ya da erkeklik organı kesilmiş kişi Rabbin topluluğuna giremeyecek”²⁷⁹ ifadesine dayanarak erkeğin vazektomi ya da ilaçlarla kısırlaştırılma işleminin yasak olduğu da ifade edilmektedir.²⁸⁰

4.4. Geleneksel Yahudilikte Kullanılan Doğum Kontrol Yöntemi

“Moch”

Talmudik metinde yer alan ve ismi “moch” olan geleneksel Yahudilik korunma yönteminde ise pamuklu bir bezin ilişki öncesinde rahmin girişine yerleştirilerek bir tür diyafram görevi görüp; ilişki esnasında erkek boşaldıktan sonra bu pamuklu bez aracılığıyla meninin, spermin emildiği ve dolayısıyla bu şekilde gebelikten korunma uygulamasının gerçekleştirildiği bir yöntemdir. Bir nevi bariyer görevi gördüğü için sperm rahme ulaşamamakta ve dolayısıyla yumurta ile bir araya gelerek döllenmesi önlenmektedir. Bu yönteme göre meni dışarıya aktılmadığı için israf edilmiş değildir. Ayrıca normal şartlarda doğum kontrolünün uygun görülmediği ve bu “Üç Kadının Baraitası” adı verilen kısımda “moch” adı verilen geleneksel doğum kontrolüne izin verilmesi de Rabbinik yorumcular tarafından, bu üç kadına izin veriliyorsa diğer kadınların da doğum kontrol yöntemleri kullanmasına izin verilmesi gerektiği konusunda yorumların da ortaya çıkmasına da sebep olmuştur.²⁸¹ “Üç kadının

²⁷⁷ Karakuş, *Doğum Kontrol Yöntemleri*, 24.

²⁷⁸ Yar.1: 28.

²⁷⁹ Yas.23: 1.

²⁸⁰ My Jewish Learning, “Procreation and Contraception”.

²⁸¹ Feldman, “Sexuality, Birth Control and Childbirth”, 31.

Baraitası” adı verilen kısımda ise doğum kontrol kullanmasına izin verilen bu üç kadın Talmud'da şu şekilde ifade edilmektedir;

- Yusteni ayrıca şunu sordu: Peki kaç yaşında hamile kalmaya uygundur ?
 - Haham Yehuda Hanasi ona şöyle dedi: ‘En az on iki yaş ve bir günlük olduğunda.’ Ona şöyle dedi: ‘Altı yaşındayken evlendim ve bir yıl sonra yedi yaşındayken doğum yaptım. Cinsel ilişkiye girmeye hazır olduğum üç yaşından, evlendiğim altı yaşına kadar olan o üç yıla yazıklar olsun, o yılları babamın evinde cinsel ilişkiye girmeyerek harcadım.
 - Gemara sorar: ‘Peki bu yaştaki bir çocuk hamile kalabilir mi ?’ Ancak Rav Beivai, Rav Nahman'dan önce bir baraita öğretmedi mi: Üç kadın; bu uygulamanın genel olarak yasak olmasına rağmen, hamileliği önlemek için rahmin girişine yerleştirilen yumuşak bir kumaş olan doğum kontrol emici bir bez kullanarak cinsel ilişkiye girebilir. Onlar reşit olmayan, hamile bir kadın ve emziren bir kadın.
- Baraita , bu kadınların doğum kontrol amaçlı emici bezler kullanmasına izin verilmesinin nedenini belirtiyor: Reşit olmayan biri, hamile kalmam ve belki de bu hamilelikten ölmesin diye; hamile bir kadın, ikinci kez hamile kalmam ve daha büyük olan fetüsü, ikinci fetüsün baskısıyla ezilip sandal balığı şekline bürünmesin diye; ve emziren bir kadın, hamile kalmam ve sütü kesilmesin diye, oğlunu çok erken süttten keser, böylece oğlunu tehlikeye atar ve o ölür diye.²⁸²

Talmud'da yer alan bu metinden anlaşıldığı üzere Yahudi kadınlar arasında yaygın olarak küçük yaşlarda evlenen kadınlar olduğu için; hamile olduğu takdirde bedeni bu fizyolojik ve biyolojik değişimi kaldıramayacak olmalarından ötürü “moch” adı verilen bir nevi diyaframa benzeyen ve bariyer yöntemi olan yumuşak pamuklu bezlerin rahim içine yerleştirilmesine ve gebelikten korunmalarına izin verilmektedir. İkinci kadın için ise Yahudi hahamlar tarafından örneği daha önce görülmüş olmalı ki süperfekondasyon yani birden fazla yumurtanın farklı cinsel ilişkiler esnasında döllenmesi durumunun gerçekleşmesi neticesinde büyük olan fetüsün baskısıyla diğer fetüsün ezilip zarar görmesi endişesine dayanarak hamile kadınların cinsel ilişki esnasında “moch” adı verilen doğum kontrol yöntemini kullanmalarına izin verilmektedir. Ayrıca ikiz gebelikte papiröz fetüs denilen ikiz bebeklerden birinin ölümü ya da ölen fetüsün yumuşak dokularının büyük kısmının kaybı ve böylece yassılaşması; Talmudik metinde yer alan “sandal balığı” örneğiyle ilişkilendirilmektedir. Zira ikiz bebeklerden birisinin ölümü halinde diğer bebeğin sağlığı da tehlike altına atılabilmektedir. Bu gibi örneklerden hareketle Talmudik metinde ikinci kadının yani hamile kadının “moch” kullanmasına izin verilmektedir. Bahsi geçen üçüncü kadında ise emzirdiği için sütü kesilmesi endişesi ile ve hamilelik sürecinin verdiği fizyolojik-biyolojik değişimlerin yeni doğmuş bebeğin üzerindeki

²⁸² Seferia, “Niddah 45a”.

ilgiyi, bakımı azaltabileceği ve bebeğin sağlığını olumsuz etkileyebileceği için “moch” kullanmasına izin verilmektedir.²⁸³

Bazı görüşlere göre ise “moch” adı verilen bu bezin ilişki öncesi kullanımına izin verilmemektedir. Zira ilişkiden önce kullanıldığı takdirde boşalma vajinaya değil bu emici beze gerçekleşeceği için sperm israfı veya meniye boşa yayma söz konusu olabilmektedir. Bu sebeple kullanımına dair izin verilip verilmediği veya hangi şartlarda izin verilebileceği Talmudik metinlerde yer almaktayken, ne zaman ve ne şekilde kullanılacağı hususuna da değinilmektedir.²⁸⁴ Bununla birlikte Haham Solomon Luria “moch” kullanımına daha hoşgörülü ve modern bir bakış açısıyla bakarak; kadının doğacak çocukların duygusal, ahlaki ve fiziksel bakımıyla ilgili endişelerinden de kaynaklı doğum kontrol yöntemi kullanabileceğini ve hatta bu sebeple bir bariyer yöntemi olarak cinsel ilişki öncesi “moch” kullanabileceğini belirtmektedir. Bu sebeple kendisi veya çocuğun sağlığı ile ilgili herhangi bir risk faktörü taşımasa bile kadının “moch” kullanabilmesinin doğru bir çıkarım olduğunu ifade etmektedir. Haham Luria'nın bu hoşgörülü tutumu “moch” ile ilgili meni israfı ve tohumun ziyan edilmesini içermeyen bir yöntem olarak yeniden değerlendirildiği için on dokuzuncu yüzyılda yeni doğum kontrol yöntemlerinin kullanımını, gelişimini ve tartışmalarını beraberinde getirmektedir.²⁸⁵

Yine bazı otoritelerce Talmud'da yer alan “Üç Kadının Baraitası” adlı metin neticesinde gebe kalmanın anneye veya doğan ya da doğmamış çocuğa zarar verebileceği durumlarda “moch” adı verilmekte olan bezin doğum kontrol yöntemi olarak kullanılabilceğini ve bununla birlikte nasıl ki bir çocuğu annesinin sütünden mahrum kalma tehlikesinden korumak ile ailenin halihazırda doğmuş çocuklarını tehlikeden korumak arasında herhangi bir fark görülmediği için ve bu sebeple de tüm doğum kontrol yöntemlerinin kullanılmasında herhangi bir sakınca olmadığı fikri ortaya çıkmaktadır. Hatta buna ek olarak bu düşünceye sahip olan Yahudi bilgini Lauterbach, eğer çiftin zaten iki çocuğu varsa ve yasal olarak ek çocuk sahibi olma zorunluluğu yoksa bu gibi çiftlerin doğum kontrol yöntemi kullanmasında herhangi bir itiraz olmadığını da dile getirmektedir.²⁸⁶

²⁸³ Feldman, “Sexuality, Birth Control and Childbirth”, 31.

²⁸⁴ Seferia, “Sources Through Srugim, Session 19: The Pill”.

²⁸⁵ Millen, *Women, Birth and Death*, 31.

²⁸⁶ Millen, *Women, Birth and Death*, 40.

SONUÇ

Bu çalışmada Yahudiliğin aile, cinsellik ve cinsel eğilimlere bakışı incelenmektedir. Aile kurumuna oldukça değer veren Yahudilikte, araştırma konuları Yahudiliğin kutsal metinleri üzerinden incelenmektedir. Ataerkil bir yapısı olması sebebiyle kadın ve erkek rolleri arasında hak ve sorumluluk farklılıkları olduğu ortaya çıkmıştır. Ev ve aile hayatının huzurunun sağlamlasında, aile hayatının düzeni ve birliğinde, çocukların yetiştirilmesinde etkin rolü olduğu ve bu bağlamda kadının asli görevinin iyi bir eş ve iyi bir anne olması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sebeple kadının sosyal ve toplumsal hayattaki yeri bu görev etrafında şekillenmekte, özellikle ibadet hayatına katılımında biyolojik farklılıklarının da etkisi görülmektedir. Zira kadının regl ve lohusa dönemlerinde görülen kanama halinden dolayı bu dönemlerde kadın kirli ve murdar sayılmakta, ibadet hayatına katılamamaktadır. Bununla birlikte bu kirli ve murdar sayılan günlerde eşyle birlikte olması hatta yakınlaşması dahi yasaklanmaktadır.

Ayrıca aile kurumunu doğrudan etkilemesi sebebiyle farklı cinsel eğilimler de çalışmanın konusu olmaktadır. Bu konu Yahudiliğe göre meşru olan ve meşru olmayan cinsel eğilimler olmak üzere iki ayrı gruba ayrılmaktadır. Meşru olan cinsel eğilimler düz ilişki denilen heteroseksüelliktir. Bu ilişki doğal ilişki olarak da tarif edilebilir. Meşru olmayan cinsel eğilimler ise homoseksüellik, ensest ilişki, zoofili ve transvestik fetişizmdir. Meşruiyeti kutsal metinlerde Adem'e yardımcı olsun diye kadın cinsinden bir insan yaratılmasına dayanmaktadır. Zira Tanrı bir çok canlı yaratmıştı fakat Adem hiçbirini kendine eş ve yardımcı edinmemişti. Çünkü yaratılan hiçbir canlı kendisine denk değildi. Ayrıca meşru olan ilişkide bir fayda mevcut olduğu sonucu da ortaya çıkmaktadır. Hem cinsel ilişki faydasız değildir, meniye boşa yayma söz konusu değildir hem de çocuk sahibi olarak Tanrının "çoğalın" emri yerine getirilmektedir. Ayrıca doğal ve sağlıklı ilişkiler kurulmakta bu sebeple aile kurumunun temeli korunarak çarpık ilişkilerin oluşması önlenmektedir. Meşru olmayan cinsel eğilimlerin ise Tanrı tarafından yasaklandığı ve çirkin bir iş olarak görüldüğü ifade edilmektedir. Bundan dolayı kimi zaman bu ilişkilerin cezası insanların ortasına atılarak rezil etme ya da kırbaç cezası olmasıyla birlikte kimi zaman ölüm cezası verilmektedir.

Tevrat'ta bulunan hükümler neticesinde çıkarılan sonuç, bu cinsel hayatın heteroseksüel veyahut düz ilişkiler olarak tanımlandığı şekliyle olması gerektiği ve

İsrailoğulları'nın kutlu soyunu İsrailoğulları'yla evlenerek nesilden nesile aktarabilmek amacıyla aile kurumunun ve çoğalmanın sağlıklı ve ahlaklı sürdürülmesi esas alınmaktadır. Bu açıdan bakıldığında cinselliği bir amaç değil araç olarak görmektedirler ve Tanrı'nın buyruklarını getirdikleri takdirde Tanrı'nın vaadini gerçekleştirerek yeryüzüne egemen ve hâkim kılınan topluluk olabilecekleri inancına sahiptirler. Kutsal metinler çerçevesinde evlenilmesi ve yakın birliktelik kurulması yasak olan yakın akraba dışında heteroseksüel yani düz ilişkiler kabul görmekte ve bunun dışında kalanlar meşru görülmemektedir. Ayrıca günümüzde giderek artan cinsiyet değiştirme vakaları ve farklı cinsel eğilimlere yönelim söz konusu olduğu için, aile kurumunun da bu konudan doğrudan etkilenmesi neticesinde bozulan aile yapıları, çarpık ilişkiler, kimlik karmaşaları ve psikolojik bozukluklara da sebep olmasıyla birlikte bu yönelimler ahlaksızlık, çirkinlik ve iğrençlik olarak tabir edilmektedir.

Yahudiliğin temelinde olan çoğalma ve seçilmiş millet anlayışını kuşaktan kuşağa saf ve temiz bir şekilde aktarabilmek gayesi yatması hasebiyle aile kurumu aynı şekilde kutsal kabul edilip Tanrı'nın buyurduğu şekilde birliktelikler olması ve aile kurumunun kurulması, sürdürülmesi arzu edilmiştir. Nitekim seçilmiş bir millet oldukları için doğacak her çocuk Tanrı'nın kendi ruhundan üflediği ve seçilmiş bireyler olarak dünyaya gelecek ve kutsal zürriyetleri kendileri aracılığıyla nesilden nesile aktarılacaktır.

Yine aile kurumunu doğrudan etkilemekte olan cinsel korunma yöntemleri ise doğal, ilaçla, engel ve geleneksel yöntemler olmak üzere dört başlıkta incelenmektedir. Genel anlamda meni israfı olup olmadığına bakılarak ve kişinin çocuk doğurmasına ve hamile kalmasına engel olan fiziksel ve psikolojik durumlar ele alınarak kullanımına izin verilmektedir. Araştırmadan çıkan sonuca göre meşruiyet kişinin şahsi durumu neticesinde haham kararıyla verilmektedir. Haham annenin ve bebeğin hem fiziksel hem psikolojik sağlığını göz önünde bulundurarak gerektiği durumlarda kendisi için uygun olan doğum kontrol yöntemi kullanmasına izin vermektedir. İzin verilmeme sebepleri ise evliliğin önce "çoğalma" emrini yerine gerçekleştirmek sebebiyle yapılmasından kaynaklanmaktadır. Yine bununla birlikte eğer meniyi boşa yayma söz konusu ise ve anne için gerekli olmadığı durumda ise izin verilmediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Hatta geleneksel Yahudilik ve dini otoriteler açısından bütün doğum kontrol yöntemlerine önce "meniyi boşa yayma" ve "karşılıklı tatmin" ilkesini ele alarak izin verip vermediği ortaya çıkmaktadır. Çünkü meniyi boşa yaymak ve tohumu

israf etmek Tanrı tarafından yasaklanmıştır. Ayrıca karşılıklı tatmin ve haz ilkesi ile de çiftlerin birbirlerini cinsel anlamda tatmin etmeleri gerektiği, evin huzurunu sağlamakla yükümlü oldukları gibi cinsel hayatlarında da mutluluğu sağlamakla yükümlü oldukları belirtilmektedir. Zira bireylerin mutluluğu, ailenin huzur ve neşesinde tamamlayıcı etken olarak rol sahibi olmaktadır. Bununla birlikte gerektiği halde fiziksel ve psikolojik sağlığın yanı sıra ekonomik ve sosyal sebepleri de göz önünde bulundurarak doğum kontrol yöntemlerinin kullanımına izin veren hoşgörülü hahamların da olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Zira günümüz toplumsal şartları gereği çok fazla çocuk sahibi olmanın sosyal, toplumsal ve ekonomik anlamda dezavantajları ortaya çıkmaktadır.

Özetle ifade etmek gerekirse temelinde “çoğalma” ve “egemen olma” buyrukları üzerine bina edilen bir din olduğu için toplumun çekirdeğini oluşturmakta olan aile kurumu ve aile kurumunu ilgilendiren her şey önemlidir. Ailenin oluşumu ve gelişiminde büyük rol sahibi kadının toplumdaki yeri de bu perspektif üzerinden şekillenmektedir. Genel itibariyle kadın-erkek rolleri arasındaki farklılıklardan kadının ev hayatı ile sınırlı tutulduğu, erkeğin ise daha çok dış dünyaya yönelik rol ve sorumluluklarının olduğu ortaya çıkmaktadır. Gerek toplumsal, gerek sosyal, gerekse ibadet hayatında erkeğe göre ikincil, daha pasif bir konuma sahiptirler. Ayrıca çoğalmanın kadın-erkek arasında gerçekleşen birliktelikten oluşması sebebiyle cinsel eğilimlere ve kimlerle, ne tür bir yakınlık içinde bulunulması gerektiği de ortaya konmaktadır. Bu bağlamda cinselliğin kadın-erkek arasında faydalı bir ilişki şeklinde gerçekleşiyor olsa bile aralarında kök bağlarını zedeleyecek akrabalık bağlarının bulunmaması istenmekte; dolayısıyla kurulabilen veya kurulması istenmeyen tüm cinsel birlikteliklerin sınırları çizilmiştir. Cinsellik ve cinsel eğilimlere yönelik emir ve yasakları barındırdığı gibi doğrudan veya dolaylı bir şekilde aileyi etkilemesi sebebiyle çoğalmayı önleyici uygulamalara da birtakım emir ve yasaklar olmaktadır. Fakat Ortodoks Yahudi düşüncesi herhangi tıbbi zorunluluk gerekçesi olmadan “çoğalın” emri üzerine bu yöntemlerin uygulanamayacağını savunurken Reformist ve Liberal Yahudilikte sosyoekonomik sebeplerle de bu yöntemlerin uygulanabileceğini düşünmektedir. Genel kanı ise herhangi bir tıbbi, psikiyatrik sebep olmadıkça korunma yöntemlerini uygulamanın serbest olmadığı ve “çoğalın” emrine uymak gerektiği yönünde olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adam, Baki. “Yahudilik”. *Dinler Tarihi*. ed. Baki Adam. 62-131. Ankara: Grafiker Yayınları, 4. Basım, 2017.
- Adam, Baki. “Yahudilik”. *Yaşayan Dünya Dinleri*. ed. Şinasi Gündüz. 205-275. İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Adam, Baki. “Tevrat”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 41/40-45. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Aksan, Saliha İslim. *Yahudilikte Kadın Peygamberler*. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Aydın, Mahmut. “Hıristiyanlık”. *Yaşayan Dünya Dinleri*. ed. Şinasi Gündüz. 77-203. İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Besalel, Yusuf. “Aile”. *Yahudilik Ansiklopedisi*. 1/42-46. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001.
- Besalel, Yusuf. “Alaha”. *Yahudilik Ansiklopedisi*. 1/51-54. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 1. Basım, 2001.
- Besalel, Yusuf. “Anne”. *Yahudilik Ansiklopedisi*. 1/64. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001.
- Besalel, Yusuf. “Boşanma”. *Yahudilik Ansiklopedisi*. 1/127-129. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001.
- Besalel, Yusuf. “Evlilik”. *Yahudilik Ansiklopedisi*. 1/161-167. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001.
- Besalel, Yusuf. “Kadın”. *Yahudilik Ansiklopedisi*. 2/301-304. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001.
- Besalel, Yusuf. “Mitsvalardan Bazıları”. *Yahudilik Ansiklopedisi*. 2/416-424. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001.
- Besalel, Yusuf. “Nida”. *Yahudilik Ansiklopedisi*. 2/445-446. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001.
- Besalel, Yusuf. “Tanah”. *Yahudilik Ansiklopedisi*. 3/713. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2002.
- Besalel, Yusuf. “Tora”. *Yahudilik Ansiklopedisi*. 3/738-745. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2002.

- CETAD, Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği. “Parafililer (Cinsel sapkınlıklar)”. Erişim 20 Mayıs 2023. <https://www.cetad.org.tr/73/sik-sorulan-sorular/44/parafililer-cinsel-sapkinliklar>
- Cole, Risa. *The Gender and Sexuality Women*. Florida: Rollins College, Master of Liberal Studies Program, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Çalışkan, Deniz. “Geleneksel İnvaginal Uygulama ‘Vajinal Duş, Lavaj’ yapılmalı mı, yapılmamalı mı?”, *TTB Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 14/1 (2005), 15-18.
- Çinpolat, Salih. “Yahudilikte Çocuk Sahibi Olma ve Çoğalmanın Yeri ve Önemi”. *Dini Araştırmalar* 20/51 (Ocak-Haziran 2017), 137-152.
- Daştan, İhsan Şükrü. *Dünya Dinlerinden Yahudilik*. İstanbul: Festival Yayıncılık, 1. Basım, 2016.
- Eroğlu, Ahmet Hikmet. “Hıristiyanlık”. *Dinler Tarihi*. ed. Baki Adam. 136-196. Ankara: Grafiker Yayınları, 4. Basım, 2017.
- Fazlı Demirtürk. “Doğum Kontrol Yöntemleri”. Erişim 03.10.2023. <https://fazlidemirturk.com/dogum-kontrol-yontemleri/>
- Feldman, Perle. “Sexuality, Birth Control and Childbirth In Orthodox Jewish Tradition”, *CMAJ - Canadian Medical Association Journal* 146/1 (1992), 29-33.
- Florence Nightingale. “Gebelikten Korunmak Yöntemleri Nelerdir?”. Erişim 02.10.2023. <https://www.florence.com.tr/gebelikten-korunmak-icin>
- Gölbaşı, Zehra. "Sağlıklı Gençlik ve Toplum için Bir Adım: Cinsel Sağlık Eğitimi". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 2/ 6 (Eylül 2003), 1-8.
- Göregen, Mustafa - Turan, Gönül. “Yahudilik’te Zina Suçunun Karşılığı olan Recm’in İnsan Hayatı ve Ailenin Kutsallığı Bağlamında İncelenmesi”. *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/10 (2018), 70-92.
- Gülsün, Murat vd. "Psikiyatrik Açından Evlilik ve Cinsellik." *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 1/1 (2009): 68-79.
- Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim 19 Mayıs 2023. <https://sozluk.gov.tr/>
- Gürkan, Salime Leyla. "İbraniler", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 26.05.2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibraniler>
- Gürkan, Salime Leyla. “Talmud”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 39/550-552. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Gürkan, Salime Leyla. “Yahudilik”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43/187-197. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

- Gürkan Salime Leyla. *Yahudilik*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 8.Basım, 2020.
- Gürkan, Salime Leyla. “Yahudilik Geleneğinde Kadın Algısı”. *Bütün Yönleriyle Yahudilik Sempozyumu*. 8/631-648. Ankara:Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2012.
- Güngör, Zeynep. "Köle Kız Diya'nın Satış Belgesi Üzerinden Kahire Geniza Koleksiyonu". *Abant Sosyal Bilimler Dergisi* 22 / 2 (Temmuz 2022): 917-923. <https://doi.org/10.11616/asbi.1104067>
- Harman, Ömer Faruk. "Ahd-i Atik", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 1/494-501. İstanbul: TDV yayınları,1988.
- Harman, Ömer Faruk. “Kadın”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 24/82-86. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Harman, Ömer Faruk. “Yahudilik”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 43/197-201. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Hökelekli, Hayati. “Cinsiyet”. *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*. 8/21-24. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- İçten, Erdiç. "Ketuba ve Aile İçi Sorumluluklar". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29 / 1 (Haziran 2020): 229-255.
- Karakuş, Levent. *Doğum Kontrol Yöntemlerinin Yaşam Kalitesi ve Ruhsal Duruma Etkisi*.Ankara: Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Askeri Tıp Fakültesi, Tıpta Uzmanlık Tezi, 2014.
- Kaufmann Francine - Eisenberg Josy. “Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik”. çev. Mehmet Aydın. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29/1 (1987), 267-283.
- Kıranatlıoğlu, Mustafa. *Sami Dinlerde Cinsellik*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.
- Kısa, Sezer – Taşkın, Lale. “Behavioral Risk Factors That Predispose Women To Vaginal Infections In Turkey”, *Pak J Med Sci* (2010), 26/4, 800-804.
- Kitabı Mukaddes*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi – Acar Basım ve Cilt, 2015.
- KİPA. “מניעה באמצעי שימוש”. Erişim 15.10.2023. <https://www.kipa.co.il/%d7%a9%d7%90%d7%9c-%d7%90%d7%aa-%d7%94%d7%a8%d7%91/%d7%a9%d7%99%d7%9e%d7%95%d7%a9-%d7%91%d7%90%d7%9e%d7%a6%d7%a2%d7%99-%d7%9e%d7%a0%d7%99%d7%a2%d7%94-4/>

- KİPA. “קיסרי לאחר מניעה אמצעי”. Erişim 15.10.2023.
<https://www.kipa.co.il/%D7%A9%D7%90%D7%9C-%D7%90%D7%AA-%D7%94%D7%A8%D7%91/1160104-1/>
- Kozan, Erdal. *The Effect Of Gender Roles On Gender Identity, Sexual Orientation And Subjective Perception Of Attractiveness*. İzmir: Yaşar Üniversitesi, 2020.
- Malcolm, Derek - Üçal, Turgay. *Hristiyan Ahlakı*. İstanbul:Ön Asya Basım Yayın Dağıtım,1. Basım,2000.
- Memorial Sağlık Grubu. “Ertesi Gün Hapı Nedir? Nasıl Kullanılır, Yan Etkileri Nelerdir?”. Erişim 01.10.2023. <https://www.memorial.com.tr/saglik-rehberi/ertesi-gun-hapi-nedir-ne-zaman-kullanilmalidir#ertesi-gun-hapi-nedir>
- Millen, Rochelle L. *Women, Birth and Death In Jewish Law and Practise*. New England:Brandeis University Press, 1.Basım, 2004.
- Muhammed, Şerif Abdulazim. “İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik’te Kadın”. *Misbah: İslamî Düşünce ve Araştırma Dergisi* 4/10 (2015), 195-228.
- Mutlu, Sümeyye. *Hristiyanlıkta Mecdelli Meryem Üzerine Bir Araştırma*. Bolu:Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- My Jewish Learning, “Procreation and Contraception”. Erişim 03.09.2023.
<https://www.myjewishlearning.com/article/procreation-and-contraception/>
- Özcan, Şevket. "İnsana Verilen Değer Ekseninde Çeşitli Dinlerde İnsan: Dinler Tarihi Açısından Karşılaştırmalı Bir Araştırma". *Dini Araştırmalar* 19/48 (2016), 203-224.
- PRP Tüp Bebek. “Diyafam (Kadın Prezervatifi) Nedir?”. Erişim 10.09.2023.
<https://www.prptupbebek.com/diyafam-kadin-prezervatifi-nedir/>
- Rosner, Fred. “Contraception In Jewish Law” *Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought* 12/ 2 (1971), 90-103. <http://www.jstor.org/stable/23257382>.
- Sassoon, Isaac. *The Status of Women in Jewish Tradition*. New York:Cambridge University Press,1.Basım, 2011.
- Seferia. “Mishneh Torah, Torah Study 1:13”. Erişim 08.09.2023.
https://www.sefaria.org/Mishneh_Torah%2C_Torah_Study.1.13?lang=bi
- Seferia. “Niddah 45a”. Erişim 10.10.2023.
<https://www.sefaria.org/Niddah.45a.15?lang=bi&with=all&lang2=en>
- Seferia. “Nishmat Habayit, Part V: Contraception; Siman 36; Emergency Contraception The Morning After”. Erişim 05.10.2023.
https://www.sefaria.org/Nishmat_HaBayit%2C_Part_V%3B_Contraception%2

C_Siman_36%3B_Emergency_Contraception%3B_The_%22Morning_After%
22_Pill.1-13?lang=bi&with=all&lang2=en

Seferia. “Nishmat Habayit Part V: Contraception Siman 37;Depo Provera (Progesterone Injection)”. Erişim 03.10.2023. [https://www.sefaria.org/Nishmat_HaBayit%2C_Part_V%3B_Contraception%2C_Siman_37%3B_Depo_Provera_\(Progesterone_Injection\).1?lang=bi&with=all&lang2=en](https://www.sefaria.org/Nishmat_HaBayit%2C_Part_V%3B_Contraception%2C_Siman_37%3B_Depo_Provera_(Progesterone_Injection).1?lang=bi&with=all&lang2=en)

Seferia. “Peninei Halakhah, Simchat Habayit U'Virkhato 5:18”. Erişim 09.09.2023. https://www.sefaria.org/Peninei_Halakhah%2C_Simchat_Habayit_U'Virkhato.5.18.1?ven=Peninei_Halakhah,_English_ed._Yeshivat_Har_Bracha&lang=bi&with=all&lang2=en

Seferia. “Peninei Halakhah, Simchat Habayit U'Virkhato 5:19”. Erişim 11.09.2023. https://www.sefaria.org/Peninei_Halakhah%2C_Simchat_Habayit_U'Virkhato.5.19.2-3?ven=Peninei_Halakhah,_English_ed._Yeshivat_Har_Bracha&lang=bi&with=all&lang2=en

Seferia. “Sotah 20a:8”. Erişim 18.09.2023. <https://www.sefaria.org/Sotah.20a.8?lang=bi>

Sefaria. “Shulchan Arukh, Even HaEzer 23”. Erişim 05.09.2023. https://www.sefaria.org/Shulchan_Aruk%2C_Even_HaEzer.23.1?lang=bi

Seferia. “Sources Through Srugim, Session 19: The Pill”. Erişim 08.10.2023. <https://www.sefaria.org/sheets/303210.4?lang=bi&with=all&lang2=en>

Seferia. “Women&Talmud Torah&Rambam on Mishnah Soyah 3:4:1”. Erişim 13.10.2023. <https://www.sefaria.org/sheets/103477?lang=bi>

Sümer, Necati. “Tanahta Cinsel Sapkınlıklar”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/ 29 (Ağustos 2016) ,167-177.

Şeker, Cihat. “Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/Ahlakı”. *İLTED* 44/2 (2015), 247-271.

Tıp Terimleri Sözlüğü. Erişim 12.09.2023. <https://srm.metu.edu.tr/tr/tip-sozlugu>

Turan, Süleyman. “Günah Hastalık ya da Alternatif Bir Yaşam Biçimi Mi? Modern Yahudi Mezheplerinde Homoseksüellik Konusunda Yaşanan Kırılmalar”. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 0/30 (2014), 135-172.

Uluscu, Gizem. “Eski Türk Yazıtlarında Sözlüksel Cinsiyet Kategorisi”. *Gazi Türkiyat* 30 (2022), 191-213.

- Vatandaş, Celalettin. "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı". *İstanbul Journal of Sociological Studies* 0 / 35 (Eylül 2011), 29-56.
- Yiğitoğlu, Mustafa. *Yahudilik: Başlangıçtan İsrail'in Kuruluşuna*. Ankara:İlahiyat Yayınları, 1.Basım, 2021.
- Yiğitoğlu, Mustafa - Habergetiren, Ömer Faruk. "Yahudilik ve İslam'da Zina Suçu ve Cezası". *İslam ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 5/2 (2016), 271-297.
- Yiğitoğlu, Mustafa. "Yahudilikte Kadınların Regl Dönemi/Niddah İle İlgili Hususlar". *Ekev Akademi Dergisi* (2019), 225-232.
- "Zoophilia". *Encyclopædia Britannica Online*. Encyclopædia Britannica Inc. Erişim 20 Mayıs 2022. <https://www.britannica.com>
- "Yahudi Yasası: Talmud". *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*. ed. Mustafa Burçak vd. 2/420-426. İstanbul: Gelişim Yayınları, 1. Basım, 1976.
- "İnsan Eylemine İlişkin Yargılar". *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*. ed. Mustafa Burçak vd. 2/388-398. İstanbul: Gelişim Yayınları, 1. Basım, 1976.
- "Tabular". *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*. ed. Mustafa Burçak. 2/385-388. İstanbul: Gelişim Yayınları, 1. Basım, 1976.
- "İlk Günah". *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*. ed. Mustafa Burçak. 2/384. İstanbul: Gelişim Yayınları, 1. Basım, 1976.
- "Yahudiliğin Kökenleri". *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*. ed. Mustafa Burçak. 2/361. İstanbul: Gelişim Yayınları, 1. Basım, 1976.
- "Tevrat". *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*. ed. Mustafa Burçak. 2/376-377. İstanbul: Gelişim Yayınları, 1. Basım, 1976.

ÖZGEÇMİŞ

2014 yılında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İlahiyat Bölümü'ne başladı. 1 yıl Arapça Hazırlık süreci ile birlikte lisans eğitimini 2019 yılında tamamladı. 2021 yılında Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Dinler Tarihi Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı.